H.-R. PATAPIEVICI despre tînărul CIORAN pag. 12-13

Nr. 36 (394), 9 - 15 septembrie 1997

22

ANUL VIII

„Sînt convorbirile telefonice un lux?“

pag. 8–9

Sorin Pantiş
Ministrul Comunicaţiilor

pag. 6

TVR

ALEXANDRU SASSU
Comisia de cultură, arte şi mass-media din Camera Deputaţilor

FLORIN GABREA
TVR şi dictatura publicităţii
pag. 4

TINERII ÎN ŞOMAJ
pag. 7

DAN C. MIHĂILESCU:
„un debut redutabil în sociologia literară“
pag. 15

GABRIEL ANDREESCU

Cazul Valerian Stan: compromis şi moralitate

A început sesiunea parlamentară şi în curînd preocupările politice se vor concentra pe activitatea legislativă. Atunci vom vedea în ce măsură recentul acord de cooperare al coaliţiei va fi pus în practică. Mi s-ar părea însă o mare greşeală să sărim în barca activităţilor politice curente şi să trecem peste demiterea, la 27 august, a şefului Corpului de Control al Guvernului fără să fi învăţat nimic. Desigur, s-a vorbit mult în presă pe marginea acestui subiect. Dar chiar două intervenţii de acest tip mă fac să propun o nouă citire a celor întîmplate.

Una este opinia doamnei Doina Cornea, aşa cum a fost ea reprodusă în *România liberă* din 1 septembrie, dar cu siguranţă interesantă pentru cititorii revistei *„22“*. Citez: *„În ceea ce mă priveşte, susţin fără rezerve măsurile luate de primul-ministru (...): în primul rînd, argumentele globale pe care se sprijină d-l Valerian Stan (...) îmi par nefondate (...) În al doilea rînd, înaintea alegerilor din 1996, atît d-l Valerian Stan, cît şi acei intelectuali care astăzi protestează împotriva guvernului cunoşteau foarte bine situaţia locativă a foştilor demnitari din guvernul Roman (...) În al treilea rînd, este uşor a sta deoparte şi a cîrti, răspîndind confuzie în sînul populaţiei. Dacă însă acest guvern care îşi dă toată osteneala eşuează, lovit din toate părţile cu nesăbuinţă, România se va prăbuşi“*.

A doua referinţă este chiar editorialul de săptămîna trecută al lui Andrei Cornea. Lui i se pare a descoperi cîteva inadvertenţe în raportul lui Valerian Stan (mai precis, afirmaţii *„contradictorii, incomplete, lipsite de acurateţe“*, ceea ce *„ridică obiecţii asupra autorului“*). Iar după întrebarea esenţială (*„Sîntem dispuşi la alegeri anticipate, cu tot ceea ce înseamnă un an electoral pentru întîrzierea reformei, fiindcă, într-o ţară în care au apărut, peste noapte, nenumărate vile enorme din bani delapidaţi, un ministru a locuit ani de zile într-un apartament de 6 camere, cînd el ar fi trebuit, eventual, să se restrîngă într-unul de 5 camere?“*) conchide: *„Dar trăim într-o ţară tot mai ciudată, unde duplicitatea face legea, vorbele goale sînt luate drept fapte, iar faptele sînt ignorate“*.

Aş susţine, pe urma celor doi, accentul pus pe necesitatea păstrării coaliţiei PNŢCD-USD-UDMR, în legătură cu teribila criză pe care ar produce-o o răsturnare politică. Aş urma-o pe doamna Doina Cornea, în apelul ei (implicit) la disciplină. (Disciplina guvernamentală şi disciplina parlamentară reprezintă două condiţii ale maturizării vieţii noastre politice.) Aş îmbrăţişa, în sfîrşit, fondul etic al intervenţiei domniei sale. (E foarte comod, de fapt, să te proclami „de partea principiilor“ cînd ţi se cere să găseşti o soluţie la viaţa curentă.)

M-aş separa, totuşi, de concluziile celor doi importanţi observatori ai vieţii noastre politice. Mai precis: nu Valerian Stan trebuie făcut vinovat şi nu demiterea lui era soluţia politică inteligentă. Este, în primul rînd, o greşeală să vorbeşti de duplicitate, de vorbe goale şi de fapte ignorate în cazul raportului lui Valerian Stan. (Dacă Andrei Cornea ar fi verificat mai în detaliu raportul – am făcut-o eu în locul lui –, ar fi descoperit că există detalii în favoarea şefului Corpului de Control al Guvernului.) Iar a-l trata de sus, ca pe un „Saint-Just de carton“, e incorect şi nedrept.

Repartizarea unor locuinţe de serviciu pe vremea prim-ministeriatului lui Petre Roman nu este în acord cu prevederile decretului-lege din 1989 privind funcţionarea Guvernului României. Desigur, acesta este un lucru minor în raport cu problemele politice majore care sînt de rezolvat în această ţară, acum. Trebuia căutată o soluţie. Cea găsită a constat în demiterea lui Valerian Stan, deşi, în urma deciziei, PNŢCD va părea slab, PD, corupt, CDR şi coaliţia, fără principii. Era firesc să pui astăzi la punct, prin mijloace administrative şi acolo unde era cazul, situaţia locuinţelor de serviciu ale membrilor PD. Era în interesul Partidului Democrat şi al celorlalţi parteneri ai coaliţiei guvernamentale. Nu ar fi servit oare cel mai bine partidul o colaborare a PD cu Valerian Stan, în rezolvarea acestei situaţii? Nu ar fi fost prezenţa lui Valerian Stan în înalta sa funcţie un capital politic pentru coaliţie?

Prin demiterea lui Valerian Stan s-a renunţat de fapt la compromis, **adică la luarea în calcul – dar neabsolutizarea – intereselor tuturor celor implicaţi.** Întorcînd spatele dialogului şi refuzînd compromisul, liderii coaliţiei guvernamentale au intrat într-o situaţie perdantă pentru toţi. Paradoxul e că dialogul şi acomodarea partenerilor reprezintă fundamentul raţiunii politice, tocmai ceea ce liderii coaliţiei doreau să slujească.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 16 pagini • 1.200 lei

CURIER 22

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Stimate domnule Andrei Cornea,
Stimate domnule Gabriel Andreescu,

Mă adresez amîndurora, pentru că în acelaşi număr al revistei *„22"*, pe pagini diferite, aţi săvîrşit aceeaşi eroare: aţi pus semnul egal între lucruri total diferite.

Pe prima pagină, d-l Andrei Cornea găseşte asemănătoare declaraţia d-nei Ana Blandiana cu a d-lui C.V. Tudor, ambele referitoare la demiterea d-lui Valerian Stan. Cred că numai o lectură grăbită, neatentă poate determina pe cineva să facă o asemenea apropiere. Deosebirea este evidentă: d-l C.V. Tudor freamătă de satisfacţie pentru că îşi vede adversarii înfruntîndu-se, pe cînd d-na Ana Blandiana asistă cu durere neputincioasă la dezbinarea apărută între doi prieteni; d-l Tudor e fericit că are un nou prilej să arunce cu noroi în cei ce guvernează, propunînd căderea lor, în timp ce d-na Blandiana îi invită la căutarea unei soluţii rezonabile. Poate că lucrul pe care domnia sa l-ar fi dorit cel mai mult ar fi fost să nu fie nevoită să-şi spună părerea, în mod public, despre acest conflict. Îmi pare rău, d-le Cornea, dar nu văd nimic „delicios" în apropierea pe care o presupuneţi dintre cele două declaraţii.

Pe ultima pagină a revistei, plecînd de la un articol imund al d-lui Ion Cristoiu, d-l Gabriel Andreescu ajunge în chip forţat la editorialele d-lui Octavian Paler şi reia termeni dintr-o veche dispută întristătoare pentru cititorii revistelor *„22"* şi *Dilema*. Cu acest prilej, d-l Gabriel Andreescu simulează, din nou, că nu înţelege sintagma *„I-am explicat ca unui african"*, că ea este acelaşi lucru cu *„I-am explicat ca unui chinez, ca unui japonez"*, adică aşa cum explici unui om care înţelege greu limba în care i te adresezi şi, deci, ideile pe care le expui. Cu toate că editorialele d-lui Paler sînt încărcate de pesimism, atacurile sale sînt îndreptate împotriva ideilor şi faptelor săvîrşite, nu împotriva persoanelor, şi nu sînt imunde.

Stimaţi domni, chiar dacă şi semidoctul, şi înţeleptul comentează acelaşi eveniment şi par să o facă din acelaşi unghi de vedere, cel dintîi foloseşte gîngăveala scuipătoare, iar celălalt vine cu argumente. Chiar dacă nu sînteţi de acord cu aceste argumente, punerea semnului egal între cele două intervenţii este un fel (e drept, elevat) de a insulta, prin comparaţii jignitoare.

Cu stimă,

Lucica Albinescu
Bucureşti, 4 septembrie 1997

Ca cetăţean cu bun simţ, nu poţi rămîne pe dinafara disputei ortodocşi şi greco-catolici (uniţi). Nu poţi să nu te gîndeşti ce păcat este ca fraţii tăi, români, să risipească atîta energie pentru a primi înapoi bisericile în care să se oficieze în limba română. Pentru aşa ceva „se mişcă" şi românii (vlahii) din sudul Dunării, fără sorţi de izbîndă din partea prietenilor noştri sîrbi, deşi cu toţii sîntem ortodocşi. Nu se ştie din ce cauză nouă nu ne este permis a vorbi despre **românime**.

Ca profesor de limba română, nu poţi să nu te simţi jenat de nerecunoştinţa care li se serveşte fraţilor greco-catolici. Din Ardeal a pornit curentul „iluminist" care a declanşat mişcarea de emancipare a românilor, trecerea la scrierea cu caractere (litere) latine, Unirea din 1918. Altfel am scrie şi acum cu litere „ruseşti", precum românii din Republica Moldova.

Concepţia lui Nicolae Bălcescu privind toleranţa religioasă, în sensul coexistenţei şi cordialităţii relaţiilor între culte diferite, s-a caracterizat prin deschidere europeană şi s-a bazat pe un sistem de gîndire modern în legătură cu statul şi naţiunea. Această viziune creştină, largă şi generoasă, era pusă într-un ansamblu care cuprindea ortodoxismul (-ia) din Ţările Române şi religia greco-catolică existentă în Transilvania.

Este de neînţeles cum unii ierarhi ai Bisericii Ortodoxe nu ştiu că nu mai sîntem pe vremea partidului unic şi că învăţămîntul politic nu a fost înlocuit doar cu ortodoxia... Cui serveşte atîta gîlceavă? Înălţăm „catedrale ale neamului", dar nu putem renunţa la ce nu este al nostru? Oamenii cinstiţi nu au nevoie de aşa ceva. Acum trebuie să învăţăm a fi mai toleranţi (şi minorităţile), să trăim în armonie, pentru că există, încă din sec. al XIX-lea, o largă deschidere europeană a gîndirii româneşti în această problemă, esenţa democraţiei moderne.

prof. Elena Galea
Asociaţia „Latini-ortodocşi"
Arad, 4 august '97

Cred că este interesant pentru cititorii revistei ca să cunoască atmosfera din Clujul anilor 1931–1935 (perioada studenţiei mele) cu privire la relaţiile interetnice româno-maghiare. În ziua de 1 decembrie, în fiecare an, avea loc un *„miting antirevizionist"* ce se ţinea într-o sală a cinematografului *„Corso"* şi la care luau cuvîntul avocatul Giurgiu şi Amos Frâncan, supranumit *„Tribunul Moţilor"*, fără însă a-i îndemna la ura interetnică. Seara, avea loc *„retragerea cu torţe"*, cînd se da ocol oraşului – patrulaterul din jurul statuii lui Mateiaş – strigîndu-se lozinci patriotarde.

Într-una din aceste *„retrageri cu torţe"* am fost martor ocular la următoarea scenă: Consulatul maghiar avea sediul la etajul I al unei case cu două etaje, de pe latura din dreapta a *„Corso"*-ului. Acesta avea arborat un drapel maghiar. Un manifestant, cînd a trecut prin dreptul acestuia, a aruncat o torţă în acest drapel, care era scos pe o fereastră a imobilului. Torţa aprinsă a pătruns în apartament şi, după foarte scurt timp, cineva din interior a aruncat în stradă covorul aprins împreună cu torţa care-l aprinsese, desigur ca să nu se întindă focul. A doua zi, ziarele maghiare anunţau cu litere de o şchioapă: *„Consulatul maghiar din Cluj în flăcări, incendiat de manifestanţii români participanţi la mitingul antimaghiar"*, iar cele româneşti, cu aceleaşi litere mari, spuneau *„Din încăperile Consulatului maghiar din Cluj s-a aruncat cu foc în manifestanţii paşnici ce mărşăluiau pe străzi"*.

Pe atunci, primar al Clujului nu era Funar şi nici preşedinte de onoare al UDMRului nu era László Tökés – care, după părerea mea, reprezintă „acţiunea" şi „reacţiunea", deoarece fiecare acţiune are reacţiunea ei.

Gheorghe Nicolescu-Gică
1 august 1997, Rm. Vâlcea

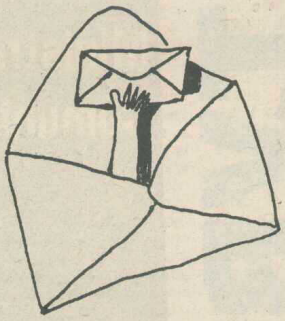

Distinsă Gabriela Adameşteanu,

Nu ascund c-am avut mari emoţii pentru momentul de scadenţă al *Contractului cu România*. Luni de zile, în perioada electorală, am apelat la el în toate întîlnirile cu alegătorii şi-am fost convins că, oricît de temerar şi riscant ar părea, noua guvernare îl va ţine în graţie ca pe-un document ce i-a asigurat succesul electoral. Căutam, pentru fiecare iniţiativă mai energică a guvernului, prevederea corespunzătoare din *contract* şi mă bucuram cînd vedeam că lucrurile curg bine şi promiţător.

Sînt de acord că termenul „rezolvare" nu trebuie să depăşească semnificaţia prevăzută-n *Contract*. O problemă poate fi considerată „rezolvată" atunci şi numai atunci cînd se găseşte circumscrisă într-o lege sau într-un proiect de lege ce urmează să fie supus dezbaterii parlamentare. Din acest punct de vedere, guvernul poate fi liniştit, toate cele 20 de puncte se regăsesc în legi şi iniţiative legislative. Rezoluţia, uşor triumfalistă, exprimată de d-l Remus Opriş la întîlnirea cu presa, are toată acoperirea faptică, deşi modul expeditiv cum au fost prezentate punctele *Contractului* nu putea conveni la toată lumea. Pentru că fiecare punct îşi are istoria, încurcăturile şi implicaţiile lui.

Ştiu doar că, timpul campaniei electorale, punctul 18 din *Contract* a fost unul din subiectele fierbinţi care-a cîntărit mult în succesul d-lui preşedinte Constantinescu. Şi la Bîrlad, şi la Tecuci, şi în alte oraşe aspirante la demnitatea de reşedinţe de judeţ, candidatul la preşedinţia ţării a făcut promisiuni ferme că nedreptăţile istoriei vor fi reparate, iar harta ţării va căpăta înfăţişarea de dinainte de bulversările comuniste. Ca unul care-am fost prin apropierea preşedintelui, n-am avut nici un moment impresia că reînfiinţarea judeţelor abuziv desfiinţate a fost acreditată doar ca slogan electoral menit să atragă cele peste 4 milioane de voturi, cîte se estimează în aceste teritorii. Oricum, unul dintre semnatari, electoratul, prin votul său, şi-a ţinut promisiunea şi-ar fi cazul să fie tratat cu o reciprocitate corespunzătoare.

Nu cred că greşesc afirmînd că problema la care mă refer este cea mai întîrziată dintre toate prevederile *Contractului cu România*. Şi nu întîrzierea m-a determinat la aceste rînduri, cît – mă înşel oare? – slăbirea voinţei politice de a duce lucrurile la capăt, la capătul promis, nu la unul aleatoriu. Altfel cum să se înţeleagă ideea referendumului care, ţineţi-vă bine, trebuie organizat nu numai în perimetrul unităţilor teritoriale noi, care reclamă această nedreptate istorică, dar şi în cadrul judeţelor presupuse a fi afectate? Oare chiar se speră ca judeţele înfiinţate de Ceauşescu să probeze înţelegere istorică şi să consimtă la diminuarea lor ca suprafaţă şi populaţie? De vreme ce n-au fost desfiinţate prin referendum, e de presupus că nici nu trebuie reînfiinţate prin referendum. Şi apoi, este de neînţeles de ce această nevoie de referendum pentru alte judeţe de vreme ce n-a fost reclamată la reînfiinţarea judeţului Ilfov?

Oare, prin toate aceste găselniţe de ultim moment, nu se maschează cumva lipsa de voinţă politică pentru înfăptuirea unui deziderat ce interesează un sfert din populaţia ţării? Ar fi grav pentru o guvernare care a dovedit pînă acum şi sinceritate, şi înţelepciune şi alături de care sîntem în continuare, cu toată fiinţa.

Prof. Ionel Necula,
membru fondator şi secretar al organizaţiei municipale PNŢCD
Tecuci, 11 iulie '97

CÎŞTIGĂTORII CONCURSULUI

EDITURA UNIVERS – REVISTA *„22"*

Răspunsurile corecte:

1). Directorul Editurii Univers este **Mircea Martin**.
2). Primul număr al revistei „22" a apărut în **ianuarie 1990**.

Dintr-un total de 70 de scrisori au fost desemnaţi următorii cîştigători, prin tragere la sorţi:

1. **Armeanca Lucian-Virgil**, Deva;
2. **Coman Ştefan**, Bucureşti;
3. **Cristescu Florina**, Bucureşti;
4. **Dumitru Maria**, 1 Decembrie, SAI;
5. **Iosipescu Mioara**, Tecuci;
6. **Irimiea Doina**, Braşov;
7. **Mureşan Viorel**, Surduc;
8. **Pop Monica**, Baia Mare
9. **Rădulescu Ioana-Cristina**, Buşteni;
10. **Rad Mihai**, Cluj-Napoca;
11. **Sinescu Adrian-Sorin**, Deva;
12. **Stănescu Magdalena**, Timişoara;
13. **Stan Dumitru**, Adamclisi;
14. **Stan Anca-Gabriela**, Bucureşti;
15. **Vasile Cristian**, Bucureşti,

NOILE TARIFE ALE ABONAMENTELOR CU REDUCERE LA REDACŢIA *„22"*

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, foşti deţinuţi politici şi veterani de război:

- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **39%**);
- Numai **7.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **55%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **11.500 lei** pe 3 luni (reducere **26%**), cu expediere la domiciliu;
- **9.500 lei** pe 3 luni (reducere **39%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti.* **Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa:** *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti*, **cu specificarea pentru** *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

ŞERBAN ORESCU

Politica şi morala

E un truism să spui că politica nu se identifică cu morala. Nu mai puţin adevărat, există o limită dincolo de care transgresarea moralei poate avea efecte negative chiar pentru politicieni. Spunem aceasta pentru că opinia publică este atentă şi la moralitatea celor care conduc. Fapte precum demiterea d-lui Valerian Stan din funcţia de şef al Departamentului de Control al Guvernului sau suprimarea infracţiunii de bancrută frauduloasă, la iniţiativa d-lui Valeriu Stoica, ministru al Justiţiei, nu lasă indiferentă opinia publică; ele oferă un prilej de analiză, pe de altă parte, bazată pe aplicare ambelor criterii: moral şi politic.

Începem cu demiterea d-lui Valerian Stan. Cînd un om pus în fruntea unui departament de control nu-şi face datoria, e firesc să fie demis. Domnul Valerian Stan a fost demis însă nu pentru că nu şi-a făcut datoria, ci pentru „indisciplina" **de a-şi fi făcut datoria, fără a ţine seama de persoana celor controlaţi** (în speţă, fruntaşi ai PD), a căror iritare putea duce la destrămarea guvernului. Ca urmare, d-l Valerian Stan a fost sacrificat. O „lecţie" de morală pentru cel care îi va succeda. Episodul se va solda, de bună seamă, cu o anumită pierdere de capital electoral, atît pentru CDR, cît şi pentru PD, rezultat al coliziunii dintre morală şi politică. Putea fi această coliziune atenuată? Preşedintele Emil Constantinescu şi guvernul Ciorbea nu par să fi intuit lovitura de bumerang pe care apăsarea pedalei anticorupţie o poate provoca, cînd eşti aliat cu Partidul Democrat. Mai puţin populism deci în campania anticorupţie, mai mult accent pe întărirea procuraturii şi poliţiei şi, în definitiv, acceptarea faptului că corupţia este şi efectul sărăciei (care se lasă combătută doar prin accelerarea reformelor) ar fi evitat guvernului retragerea neglorioasă marcată de demiterea d-lui Valerian Stan.

Altă controversată măsură a guvernului este suprimarea infracţunii de bancrută frauduloasă. „Bancruta frauduloasă" înseamnă falimentarea creditorului cu bună-ştiinţă, adică cu intenţie. Personaje ilustre din galeria marilor escroci condamnaţi în ultimii ani au intrat în puşcărie pentru bancrută frauduloasă, fraudele ridicîndu-se la sute de milioane de dolari. Există, prin urmare, un interes major, se poate spune, din partea mafiei infractorilor, ca, prin suprimarea infracţiunii, să iasă din puşcărie, după cum societatea are interesul exact opus. Avînd în vedere periculozitatea socială, o recentă graţiere îi excludea din sfera ei pe vinovaţii de bancrută frauduloasă.

Argumentele pentru desfiinţarea infracţiunii nu sînt convingătoare. S-a spus, de pildă, de ministrul Justiţiei că România, neavînd o legislaţie a falimentului, ci doar una a lichidării juridice, bancruta frauduloasă nu-şi are sensul. Numai că nici Franţa nu mai are de cîţiva ani instituţia falimentului şi, cu toate acestea, codul ei comercial a păstrat bancruta, sancţionînd-o. S-a mai spus de ministrul Justiţiei că elementele constitutive ale bancrutei frauduloase sînt oricum cuprinse în alte texte penale şi că, deci, capacitatea societăţii de a pedepsi nu ar fi afectată. Inexact, arată în *România liberă* din 1 septembrie senatorul PNŢCD Corneliu Turianu, profesor universitar de drept: nu există nici un alt text pedepsind înstrăinarea în frauda creditorilor – or, acesta e **principalul** element constitutiv al bancrutei; el ar rămîne nesancţionat. Dar şi mai flagrant e modul în care a fost desfiinţată această necesară prevedere, şi anume printr-o ordonanţă de urgenţă, **cu toate că nu există nici o urgenţă, cu toate că problema necesita o dezbatere aprofundată şi cu toate că însăşi Constituţia României interzice modificarea legilor organice** (cum e cea incluzînd bancruta frauduloasă) **prin ordonanţă de urgenţă.**

Nu morala şi nici raţiunea au inspirat această măsură. Să fie şi în acest caz la mijloc nişte interese politice de partid? Dar cum şi-a pus semnătura premierul Victor Ciorbea, care e şi dumnealui jurist?

PS pe scurt

Bancruta înapoi

În şedinţa sa din 2 septembrie, Guvernul a decis retragerea din Comisia economică a Senatului a Ordonanţei de urgenţă nr. 32/'97 de modificare a *Legii 31/'90*, ordonanţă care abroga art. 208 al amintitei legi, referitor la bancruta frauduloasă. Guvernul a luat în discuţie şi posibilitatea ca, printr-o lege introdusă în Parlament în procedură de urgenţă, să fie modificată *Legea societăţilor comerciale* (32/'90), a cărei adoptare în 1995 eliminase noţiunea de faliment. În viitoarea lege, pedeapsa pentru delictul de bancrută frauduloasă ar putea creşte de la 7 ani maximum (cît prevede actuala lege) la 10–12 ani.

VALERIAN STAN

• Drept la replică • Drept la replică • Drept la replică •

ANDREI CORNEA

În ultimul număr al său, săptămînalul „22" a publicat editorialul d-lui Andrei Cornea, intitulat „Un mit: Valerian Stan". Este a doua oară în numai cîteva săptămîni cînd publicistul comentator al revistei face o critică severă, argumentată cel puţin neglijent, şefului Departamentului de Control al Guvernului. Cîrtelile d-lui Cornea sînt însoţite de apărarea din oficiu pe care o face iarăşi unor lideri ai partidului d-lui Roman, nominalizaţi în notele de constatare ale oganismului guvernamental.

Mă voi opri exclusiv la aspectele tehnice, singurele care n-au putut fi ascunse în ceaţa groasă a unei logici viciate de intenţii rele.

Mai întîi, în cazul d-lui Băsescu, după ce citeşte *„cu atenţie şi fără prejudecăţi"* ultimul document al Departamentului de Control, d-l Cornea nu izbuteşte să reţină esenţialul, anume că declaraţia neadevărată a ministrului Transporturilor a fost făcută în legătură cu locuinţa deţinută în Constanţa înainte de a fi numit ministru, şi nu cu cea care i-a fost atribuită ca demnitar în Bucureşti. În felul acesta, pornind de la o premisă falsă, d-l Cornea putea să ajungă numai la o concluzie falsă: nici vorbă de vreo faptă penală.

În cazul d-lui Adrian Severin, luînd de bună tocmai declaraţia falsă a acestuia, editorialistul lui „22" susţine că d-l ministru locuia *„împreună cu părinţii"* într-un apartament de 50 mp şi 4 camere. În realitate însă, aşa cum rezultă din adresa nr. 100.204/1997 a Direcţiei de Poliţie Bucureşti (ataşată), d-l Severin locuia în apartamentul respectiv (deţinut în coproprietate) nu cu părinţii, ci cu soţia sa; apartamentul îi asigura d-lui Severin, împotriva savantîlcurilor matematice ale d-lui Cornea, condiţiile locative prevăzute de lege.

În al treilea rînd, în critica pe care o face documentului Departamentului de Control, d-l Cornea evită analiza celui mai grav dintre aspectele semnalate acolo (cele 4 hotărîri de guvern emise în nume personal de d-l Petre Roman), imaginîndu-şi că prin explicaţia dată – *„nu am datele necesare"* – şi-a convins cititorii. În realitate însă, exigentului analist îi lipseşte buna-credinţă, şi nu „datele necesare" (prezente abundent în documentul respectiv).

Cît priveşte isprava Parchetului General de a dispune neînceperea urmăririi penale pînă şi în cazul a patru demnitari FSN în legătură cu care nici nu fusese sesizat vreodată, tăcerea d-lui Cornea e deplină.

Şi totuşi, nimic din toate astea nu-l împiedică pe d-l Cornea să se plîngă că trăieşte *„într-o ţară tot mai ciudată, unde duplicitatea face legea, unde..."* etc., etc. Despre ce lege, despre duplicitatea cui vorbiţi dumneavoastră, d-le Cornea?

Valerian Stan
03.09.1997

P.S. Îmi cer scuze cititorilor revistei „22" pentru că am fost obligat de stilul d-lui Cornea să intru din nou în detalii tehnice, care unora li se vor părea mărunte. Consider însă asta mai puţin grav decît faptul că d-l Cornea a intrat în acest teren minat tocmai într-un editorial de prestigiul lui „22". Dacă ar fi făcut altcineva asta, l-ar fi considerat, cu una din expresiile sale preferate, drept „trivial".

ANEXĂ

Către,
Guvernul României
Departamentul de Control
Domnului Secretar de Stat,
Valerian Stan

La adresa dv. nr. 7/1637 din 20.08.1997, avem onoarea să vă comunicăm următoarele:

La data de 25.01.1991, în apartamentul nr. 9, situat în str. Dr. Iacob Felix nr. 97, bl. 17A, etaj 2, sector 1 Bucureşti, locuiau următoarele persoane:

1. Severin Adrian, fiul lui Victor şi Elena-Lidia, născut la 28.03.1954;

2. Severin Emilia-Maria-Margarita, fiica lui Mihail şi Dana-Iulia, născută la 23.05. 1954 în Bucureşti.

Cu stimă,
Director General al Poliţiei Municipiului Bucureşti
Colonel Ardelean Virgil

D-l Valerian Stan îmi face onoarea unui drept la replică indignat; dar tot nu reuşeşte să fie mult mai clar aici decît în textul criticat de mine în numărul trecut.

N-am reuşit nici de astă dată să pricep care era exact situaţia locativă a lui Adrian Severin: cu cine era el coproprietar al apartamentului de patru camere? cu soţia, cu părinţii? Am aflat doar că, după scriptele poliţiei, el locuia numai cu soţia. Dar dacă era coproprietar cu părinţii, aceştia aveau totuşi dreptul la o parte indiviză, indiferent dacă locuiau sau nu efectiv acolo în momentul respectiv. Iar dacă celălalt coproprietar era soţia, atunci de ce d-l Stan mă serveşte cu adeverinţa poliţiei, în care se spune cine locuia acolo şi nu cu actul de proprietate?

Faptul că nu am înţeles limpede cum locuia d-l Băsescu la Constanţa se datoreşte tot d-lui Stan, care este cel puţin confuz într-un text unde nu s-ar fi cuvenit. Or, autoritatea domniei sale nu îmi impune într-atît, încît să-l cred pe cuvînt, în orice condiţii. Dar fie! Tot stau însă să mă întreb de ce ar fi avut nevoie d-l Băsescu să facă o declaraţie falsă privitoare la situaţia locativă a familiei la Constanţa, cînd tot ceea ce i se cerea era să declare cu cîţi membri ai familiei va locui la Bucureşti în locuinţa de protocol?

Mă tem că d-l Stan ia prea de bune scriptele poliţiei (miliţiei), ignorînd sau făcîndu-se că ignoră faptul că pe atunci (dar şi acum) foarte mulţi oameni locuiau într-un fel în acte şi într-alt fel în fapt, ceea ce complică chestiunea declaraţiilor.

Dar merg pînă la capăt: să acceptăm că d-l Stan are dreptate din punct de vedere formal. Nu pot să nu ţin seama totuşi şi de fondul problemei:

Un demnitar ocupă ilegal o casă de cinci camere în locul uneia de patru; altul locuieşte cu chirie într-o vilă de cinci camere, deşi avea un apartament la bloc de patru camere. Fostul prim-ministru distribuie nişte vile celor trei oameni de afaceri prin hotărîri de guvern discutabile. E grav? În lumina uriaşelor afaceri ilegale săvîrşite de atunci încoace, aş zice că e chiar meschin şi modest. Oricum, e prea puţin ca să accept din acest motiv revenirea PUNR-ului, a PRM-ului sau a PDSR-ului la putere şi stoparea reformei în poate cel mai delicat moment. Sau are d-l Stan altă soluţie de guvernare? Îmi va răspunde, poate, că aceasta nu era treaba sa. Exact, era treaba primului-ministru şi a guvernului în subordinea cărora se afla şi cu care nu s-a consultat!

D-l Stan nu înţelege la ce mă refer cînd vorbesc despre „duplicitate". Mă refer desigur la severitatea inchizitorială a „lupilor moralişti" din presa noastră care predau gratis cursuri de etică cu o largheţe pe care nici sfinţii nu şi-ar fi permis-o. Pe de altă parte, ştim acum că d-l Stan trimitea şi primea rapoarte la şi de la Parchet fără ştiinţa primului-ministru, aşa cum şi comentariile privitoare la cei trei reprezentanţi PD le-a făcut publice fără ştiinţa superiorului său, a cărui răspundere totuşi o angaja direct. Dacă, văzîndu-se cumva obstrucţionat, el ar fi demisionat mai întîi şi apoi ar fi făcut declaraţii, mi s-ar fi părut că are o atitudine demnă şi loială. Dar aşa... Îl rog pe d-l Stan (ca şi pe cititori) să numească acest mod de a acţiona. Eu unul mă abţin.

Andrei Cornea
05.09.1997

DREPT LA REPLICĂ

Stimate Domnule Iosif Sava,

Vă scriem în legătură cu citarea numelor noastre în elogiul nediferenţiat pe care îl faceţi presei UTC, în interviul pe care l-aţi acordat d-lui Andrei Cornea în numărul 34 al revistei „22".

Am lucrat amîndoi, începînd din 1967, la *Viaţa Studenţească* şi *Amfiteatru*, reviste ale Uniunii Asociaţiilor Studenţeşti, care au fost mai bune sau mai puţin bune în diverse perioade ale evoluţiei lor, şi pe care le-am părăsit în cele din urmă prin demisie. Nu păstrăm, deci, o prea bună amintire acelei experienţe. Faptul că au lucrat acolo şi oameni de caracter, printre care ne faceţi cinstea să ne număraţi, nu dovedeşte că acolo era o şcoală de caractere (cel mult, aceste caractere s-au călit în lupta cu colegii şi condiţiile cărora trebuiau să le reziste). Credem, deci, că extrapolarea elogiului dv. nu ni se potriveşte.

Ne-am hotărît să facem această precizare pentru că am obosit să observăm cum sîntem folosiţi ca detergenţi universali pentru diverse personalităţi şi situaţii cu care nu avem în comun decît epoca.

Cu stimă,
Ana Blandiana, Romulus Rusan

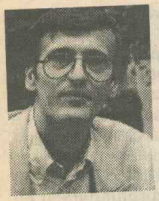

CRISTIAN PREDA

Anti-gîndirea politică

A devenit deja o obişnuinţă cotidiană ca partidele româneşti să afirme, prin liderii lor, enormităţi greu de tolerat. Discursurile sînt concepute ca simple înşiruiri de cuvinte, care nu sînt susţinute de o gîndire politică structurată măcar elementar. Avem de-a face mai curînd cu o anti-gîndire politică. Vom evoca mai jos două forme ale acestei anti-gîndiri, sugerînd apoi ce anume le facilitează vehicularea publică.

O primă specie a anti-gîndirii este cea care nu reuşeşte să descrie realitatea în termeni apropriaţi. O mostră recentă ne oferă d-l Adrian Năstase, care, vorbind despre fostul procuror general Cochinescu, îl numeşte *„un simbol naţional al rezistenţei împotriva actualei dictaturi instaurate de partidele democratice din arcul guvernamental"* (cf. *România liberă*, 27 aug. 1997). *„Dictatură instaurată de partide democratice"* e o formulă pe care nici măcar ironia nu o îngăduie. Într-adevăr, termenul „dictatură" are o îndelungată tradiţie în filosofia politică: dacă iniţial el desemna puterea absolută acordată, pe un timp limitat, unei persoane pentru a-şi salva comunitatea, termenul este folosit pentru a numi acele regimuri în care este suprimat pluripartidismul. Existenţa unei singure forţe politice, care interzice în chip explicit apariţia alteia concurente, este singura notă certă a unei dictaturi, în sensul contemporan al termenului. Nimic din realitatea românească nu ne îngăduie să afirmăm existenţa unui monopol politic de acest fel. Dimpotrivă, tot ceea ce se întîmplă din '89 încoace dovedeşte exact contrariul: democratizarea corpului politic a fost, de altfel, susţinută chiar de fostele autorităţi, inclusiv recent, în oferta de colaborare adresată de **PDSR** colegilor de revoluţie din **PD**. Dar dictatura şi democraţia sînt opuse în chip absolut, precum unul şi multiplul; siguranţa cu care fostul preşedinte al Camerei proclamă acum coeziunea lor e o probă a faptului că domnia sa vrea să cucerească electoratul fără să recurgă la legile elementare ale logicii.

O a doua formă a anti-gîndirii este cea care nu reuşeşte să formuleze un obiectiv politic în termeni rezonabili. Datorat adesea unei informări superficiale, acest accident ideologic reuşeşte să substituie mijloacelor utilizate în mod curent în politică simpla ambiţie de parvenire. O ilustrare ne-a fost livrată recent de d-l Teodor Meleşcanu, întrebat de jurnalişti care este culoarea ideologică a **Alianţei pentru România**. Fostul ministru de externe a răspuns că noul partid combină social-democraţia şi liberalismul. Cum anume?, au insistat interlocutorii. Teodor Meleşcanu a răspuns că e vorba doar de un obiectiv şi că, pentru atingerea lui, **ApR** va prelua experienţa concilierii de la laburiştii englezi şi de la socialiştii francezi (cf. *România liberă*, 27 aug. '97). Un minim efort de informare este suficient pentru a afla că laburismul şi socialismul au avut parte de istorii radical diferite. Mai mult decît atît, astăzi, după reformarea partidului laburist, tot mai des numit în Anglia *„an alternative conservative"*, opoziţia sa faţă de socialismul francez (reformat, la rîndul său, în anii '80) a condus la o divizare radicală a stîngii europene. **Congresul socialiştilor europeni** desfăşurat la Malmö acum trei luni, chiar dacă a evitat oficializarea acestei sciziuni, a fost departe de a apropia poziţiile de dincoace şi de dincolo de Canalul Mînecii. Tony Blair şi Lionel Jospin nu se înţeleg tocmai în privinţa liberalismului care ar trebui îmbrăcat în haine socialiste (sau social-democrate). A propune o conciliere a liberalismului cu social-democraţia la Bucureşti, plecînd de la experienţa unor partide care, la Paris şi Londra, nu reuşesc ele însele să se pună de acord în această privinţă e echivalent cu a spune că apele Tamisei şi ale Senei vor fi adunate într-un curent unic, pre numele lui Dîmboviţa.

Cum sînt primite aceste non-idei? Cum sînt ele sancţionate de adversarii politici? Nu e de mirare că, de cele mai multe ori, aceştia tac: şi ei fac asemenea greşeli, şi ei produc non-gîndire, căci nici unul din partidele româneşti nu şi-a găsit vreme pentru a elabora o ideologie coerentă. Ce fac însă jurnaliştii? Ei consemnează, fără comentarii, enormităţile rostite pe tonuri grave în conferinţe de presă. În cel mai bun caz, confruntaţi cu anti-gîndirea, jurnaliştii produc ironii ieftine, în care intervin pasiuni partizane. Cel mai grav este însă faptul că gazetarii sancţionează tocmai încercările de a depăşi anti-gîndirea, practicînd ei înşişi stilul politicienilor detestabili. Aceasta a fost soarta unui enunţ al preşedintelui, care a afirmat, cu mult curaj, în faţa militarilor care comemorau luptele armatei din primul război mondial, că *„trecutul nu ţine de foame"*. În comentariul d-lui Dan Stanca de la *România liberă*, jurnalistul, după ce îşi declară simpatia pentru afirmaţiile unui colonel care a denunţat existenţa unui *„triumvirat ideologic malefic"* alcătuit din doamna Zoe Petre şi domnii H.-R. Patapievici şi Lucian Boia, consideră, într-o formulare incredibilă, că *„e greşit să afirmi, chiar şi de la un nivel prezidenţial, că trecutul nu ţine de foame. Fals! Istoria ţine de foame, aşa cum şi Hristos ţine de foame. Altfel ce sens ar mai avea euharistia? Noi ne hrănim din trupul Domnului, aşa cum ne hrănim din trupul istoriei"* (*România liberă*, 1 septembrie 1997). Domnul Dan Stanca reduce, iată!, euharistia la o problemă de digestie. Domnia sa anexează metabolismul politicii, într-o încercare de a dilua orice gîndire. În această anti-viziune, istoria şi Hristos devin feluri de bucate, preferabile oricărui dialog în termeni raţionali.

Cînd se va înţelege oare că discursul politic nu e un lux?

CRONICA TV

FLORIN GABREA

Tirania publicităţii

La mai puţin de un an de la acordarea licenţei de emisie, PRO TV reuşea să-şi cîştige un public constant şi devotat. Cu o audienţă în continuă creştere, postul privat de televiziune a trezit interesul marilor firme comerciale, doritoare de spaţii de publicitate. Ca urmare, preţul fiecărui minut de publicitate, vîndut din ce în ce mai scump, a devenit sursă proprie de venit. Bineînţeles că, fără investiţia iniţială, ce s-a ridicat la peste 20 de milioane de dolari, PRO TV nu ar fi reuşit să se impună, într-un timp atît de scurt, pe piaţa audiovizualului. La început, media de vîrstă a celor care urmăreau PRO TV era sub 25 de ani. Publicul tînăr român se regăsea în tematica multor seriale americane, în care personajele principale erau chiar tinerii. De asemenea, echipa de prezentatori a postului de televiziune este una de oameni tineri, prezentabili, flexibili, entuziaşti şi, nu în ultimul rînd, de buni profesionişti. Treptat, publicul s-a diversificat şi s-a extins pe categorii de vîrstă, iar PRO TV a reacţionat în consecinţă. A fost, aşadar, vorba, chiar dacă nu explicit, de un program coerent al PRO TV-ului, care a ştiut, de la bun început, **cui** şi **cum** se adresează. Consideraţiile au aplicabilitate şi în cazul Antenei 1 sau al postului Tele 7 abc.

În această competiţie, TVR a pornit cu un mare handicap: în mod tradiţional, ea nu a avut (şi nici nu a ţintit să aibă) un anume public spectator. Publicul ei spectator fusese, pînă nu de mult, întreaga naţiune, nediferenţiată şi informă. În plus, statutul ei de televiziune publică a împiedicat-o să adopte, după declanşarea activităţii concurenţiale, un concept de televiziune privată, ea avînd anumite obligaţii, ce decurg din acest statut. Apoi, uriaşul aparat administrativ, moştenit de pe vremea „multilateralului" profil, s-a dovedit a fi un adevărat balast în activitatea ei financiară. Sursele de venit – cele proprii şi cele de la buget –, cu totul neîndestulătoare, au complicat şi mai mult lucrurile. Reclama publicitară a devenit şi pentru TVR o sursă ispititoare. Doar că, în goana ei după publicitate, TVR a omis un singur lucru, de importanţă primordială. **Cui** se adresează ea? Ţăranilor, sau studenţilor? Pensionarilor, sau elevilor? Oamenilor de afaceri, sau funcţionarilor publici? Cu alte cuvinte, TVR nu a ţinut seama, decît în foarte mică măsură, de noua compoziţie socială şi de specificul ei. Aşa-numita grilă de program, învechită şi neadecvată, a fost făcută, aproape în exclusivitate, răspunzătoare de scăderea alarmantă a cotei de audienţă la public. Emisiunile considerate a fi parazitare, mai cu seamă cele cu profil cultural, au foat expulzate (sau mutate pe programul 2) şi s-a trecut, în mod mecanic şi cu substanţiale eforturi financiare, la „îmbunătăţirea" ofertei, pentru satisfacerea presupusei „cereri" de pe piaţa audiovizuală: sport (în cantităţi industriale, vezi „Repriza a III-a", la TVR 2, din 31.08.1997), seriale stupide (vezi, zilnic, ***Secretele nisipului***, sau ***Ce bine e acasă!***), filme erotice şi poliţiste, de cea mai joasă speţă (vezi subproducţia ***La limită***, din 27.08.1997, la TVR 2, ora 20.00, film care ar merita o discuţie specială cu CNA şi cu factorii de răspundere din Televiziune şi care a încălcat flagrant, prin violenţele extreme, repetate la fiecare două minute, şi prin erotismul obscen, de cel mai prost gust, normele *Legii 41* şi ale *Legii 48*, a audiovizualului), emisiuni muzicale şi de divertisment ieftin, lipsite de cel mai elementar simţ al humorului şi al realităţii (vezi „Cum vă place", din 29.08.1997, la TVR 2 şi ciclul „Rendez-vous la Majestic", la TVR 1) sau transmisii în direct, a diverselor activităţi estivale, fie ele „fruste" (vezi „Camel Planet") sau cu pretenţii (vezi „Festivalul de muzică uşoară – Mamaia '97"). Dacă, la acestea, mai adăugăm şi filmuleţele-pirat (adică neanunţate în program şi fără generic), de cinci minute, difuzate atunci cînd te aştepţi mai puţin, precum ***Lübeckul şi marţipanul*** (transmis de două ori, la interval de cîteva zile), ***Ceasurile cu cuc*** sau ***Kölschwasser 4711***, avem un tablou complet al „modernizării" din mers a TVR. Sigur, nu pot fi trecute cu vederea filmele sau reportajele interesante, dar acestea se pierd în stufărişul incoerent şi aleatoriu al unui program pe două canale, de-a lungul a peste 20 de ore de emisie zilnică.

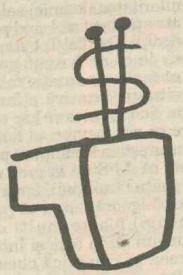

E adevărat că şi PRO TV mai transmite cîte un filmuleţ erotic, dar vinerea, după miezul nopţii, are şi un program de cinematecă (vezi suita de filme ale lui Fellini), în vreme ce TVR, în aceeaşi seară, pare complet părăsită de inspiraţie şi discernămînt. Vinerea noaptea, TVR devine un cinematograf murdar şi promiscuu, dintr-o gară de metropolă occidentală. Un voyeurist ocazional e greu să devină un telespectator fidel şi de ţinută. Dar PRO TV mai are ceva, în ziua de marţi, ceva la care TVR mai are timp să viseze: emisiunea „Profesiunea mea, cultura", realizată de criticul Nicolae Manolescu, care, în ciuda inegalităţilor şi a unei anume monotonii, este o emisiune importantă de cultură, cu o audienţă constantă, chiar dacă, încă, privilegiată. Ediţia din 2.09.1997, care i-a avut ca invitaţi pe Iosif Sava şi pe Cornel Todea, ei înşişi moderatori de televiziune, a reuşit performanţa de a deveni un adevărat spectacol mediatic, spumos, substanţial şi profund. Aceasta datorită lui Iosif Sava, cu ideile sale fixe, cu temerile, prejudecăţile, verva intelectuală şi melomania molipsitoare, dar mai ales partenerului de dialog, regizorului Cornel Todea, care a fost marea revelaţie a emisiunii. Dezlănţuirile pătimaşe, argumentaţia solidă, fină şi cu mult humor ale acestuia, în favoarea unei televiziuni culturale, elevate, dar de largă accesibilitate, au revelat un profesionist al televiziunii, care ştie să pledeze, să convingă şi să captiveze. A fost o adevărată lecţie de *talkshow*. Un spectacol cultural de excepţie. *„Asta-i televiziunea!"*

PS pe scurt

Scandalul dosarelor Securităţii

Senatorul PNŢCD Constantin Ticu Dumitrescu, preşedintele Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici din România (AFDPR), a cerut Parlamentului, printr-un comunicat de presă, să ia în dezbatere în procedură de urgenţă proiectul de lege privind deconspirarea dosarelor Securităţii. El i-a acuzat pe Ion Diaconescu şi pe Nicolae Ionescu-Galbeni, preşedintele şi, respectiv, vicepreşedintele PNŢCD, că se opun iniţiativei legislative privind accesul public la dosarele Securităţii. Joi 4 septembrie 1997, într-o conferinţă de presă extraordinară, Ion Diaconescu şi N. Ionescu-Galbeni au precizat că acuzaţiile lui Ticu Dumitrescu sînt *„total neadevărate"*. Vineri 5 septembrie, printr-un comunicat de presă, Biroul de Conducere al PNŢCD, *„constatînd modul insuficient de elaborat al redactării în varianta prezentată de domnii Ticu Dumitrescu şi Nicolae Cerveni"*, a însărcinat o comisie, formată din domnii Vasile Lupu, Răzvan Dobrescu, Gavril Dejeu, Emil Popescu, Grigore Lăpuşan, Alexandru Badea şi Ion Manea, să îmbunătăţească proiectul propus. S-a stabilit ca rezultatele lucrărilor comisiei să fie înaintate Biroului de Conducere pînă la 1. X. 1997.

ILIE ŞERBĂNESCU

Un obiectiv nu doar nerealist, dar şi periculos

După cum a anunţat premierul Ciorbea, guvernul a ajuns la un acord cu sindicatele asupra unor creşteri ale veniturilor angajaţilor (în parte din sporirea salariilor şi în parte din reducerea impozitelor pe salarii), astfel încît, la sfîrşitul anului, acestea să reprezinte, în termeni reali (ca putere efectivă de cumpărare), nivelul de la începutul anului. Adică nivelul – trebuie neapărat subliniat acest lucru – dinaintea declanşării programului guvernamental, convenit cu FMI, de stabilizare macroeconomică. După prăbuşirea dramatică a puterii de cumpărare a salariilor şi pensiilor, în urma măsurilor – altfel necesare – ale programului de stabilizare a economiei, menţionata recuperare pînă la sfîrşitul anului apare strict nerealistă. Iar, dacă este prevăzută să aibă loc nu doar pe hîrtie, ci şi în realitate, este ilogică şi periculoasă din punctul de vedere al înseşi stabilizării macroeconomice.

Puţină rememorare nu strică

Să ne amintim de ce a fost necesar programul de stabilizare, cu componentele sale principale: stoparea irosirilor de resurse în sectorul de stat şi strîngerea puternică a curelei de către populaţie. Deşi prost, România ajunsese să trăiască mult peste plapuma proprie. Creşterea economică nesănătoasă, concentrată în producţie pe stoc şi de slabă calitate, fără piaţă, amplificase grav, în 1995 şi 1996, irosirile de resurse din cauza politicii absurde a guvernului Văcăroiu, de stimulare a producţiei industriale înaintea restructurării. Iar, din motive politice şi electorale, cîştigurile populaţiei fuseseră împinse dincolo de posibilităţile economiei. Indiciul relevant al întinderii peste plapuma proprie era adîncirea fără precedent, atît a deficitului comercial extern (importurile depăşind cu circa 30% exporturile), cît şi a deficitului din conturile statului (cheltuielile surclasînd pur şi simplu veniturile). Finanţarea prin aceste deficite a unui consum fără acoperire în resurse reale nu putea continua. Depăşirea severă a limitei maxime, în general admise (de 20%), a deficitului dintre importuri şi exporturi prezenta ameninţarea ca orice finanţare externă să fie întreruptă, impunîndu-se deci aducerea cît mai rapidă a deficitului comercial extern în limite acceptabile şi rezonabile. Dezmăţul din conturile statului, de asemenea, nu putea continua. Masivele cheltuieli peste veniturile efective erau făcute de fapt din emisiuni monetare fără acoperire, ceea ce arunca economia într-o fundătură, ambalarea inflaţiei intrînd în cerc vicios cu devalorizarea monedei.

Într-o asemenea situaţie, singura posibilitate pe termen scurt de a pune în echilibru economia este de a reduce deficitul bugetar şi deficitul din plăţile externe pe seama restrîngerii, chiar dacă nepopulare, a consumului intern. Ceea ce a şi constituit esenţa programului de stabilizare economică pus în aplicare de guvernul Ciorbea. Masivele corecţii de curs valutar şi de preţuri, cu ţinerea în chingă a salariilor şi pensiilor, a prăbuşit consumul populaţiei, echilibrînd prin scădere cererea şi oferta pe piaţă şi reuşind astfel o relativă temperare a inflaţiei şi tot o relativă stabilizare a cursului leului.

Rolul crucial al restructurării

Stabilizarea macroeconomică – ce se referă la curs şi la inflaţie – nu poate fi, în situaţia dată, un scop în sine. Aceasta este doar o premisă – indispensabilă, dar totuşi numai o premisă – pentru a se pune ordine în economia reală, ale cărei disfuncţionalităţi şi ineficienţe constituie de fapt cauzele de fond ale inflaţiei şi degradării monedei naţionale. Punctul crucial în derulările poststabilizare îl reprezintă restructurarea. Răgazul oferit de stabilizare trebuie folosit pentru demararea pe scară largă a restructurării, adică pentru a ridica măcar o stavilă irosirilor de resurse (căci, evident, a aşeza activitatea tuturor întreprinderilor pe criteriile eficienţei şi profitabilităţii nu se poate realiza decît în timp, de fapt, pe perioade îndelungate). Oricum, alocările directe şi indirecte de resurse către activităţile fără piaţă trebuie drastic reduse. Iar, înaintea restructurării lor, folosirea capacităţilor de producţie nu trebuie nicidecum încurajată, pentru a se evita creşterea economică nesănătoasă care generează pierderi.

Astfel, pe măsura restructurării, creşterea economică eventual obţinută va fi sănătoasă, iar recuperarea, realizată pe baza acesteia, în puterea de cumpărare a salariilor va avea un suport real.

Dacă restructurarea, măcar în forma sa incipientă de oprire a dezmăţului în utilizarea resurselor în activităţi fără piaţă, nu este însă întreprinsă, stabilizarea se pierde neavînd susţinere în economia reală. Pentru orice relaxare intervenită în politica monetară şi bugetară restrictivă – şi la circa 6–9 luni o relaxare se impune inevitabil, după cum arată teoria şi experienţa internaţională –, efectul este că banul mai ieftin şi mai accesibil ajunge din nou în colimatorul sectorului neperformant al economiei, care îl transformă rapid în irosiri de resurse şi în creştere economică păgubitoare. Cercul vicios inflaţie-devalorizare se reia.

Recuperarea – mai îndelungată decît stabilizarea

Trebuie să fie limpede că orice succes ar reprezenta stabilizarea şi oricît de rapid s-ar produce aceasta, recuperarea spre nivelurile de consum şi putere de cumpărare nu poate fi mai scurtă, ci doar mai lungă decît stabilizarea, pentru că, în mod obiectiv, se interpune procesul anevoios şi prin sine îndelungat al restructurării, chiar dacă este vorba de o primă fază a acestui proces. Cu cît, în ciuda fireştilor nemulţumiri sociale, recuperarea ajunge să intervină mai tîrziu, cu atît însă are la bază schimbări profunde în economia reală şi oferă un suport mai solid ameliorărilor pe care le evidenţiază. Dacă restructurarea reală nu se interpune, recuperarea are un caracter strict artificial, grăbind de fapt pierderea stabilizării, moment din care totul trebuie luat de la început. Evident, un acelaşi caracter artificial are recuperarea dacă aceasta intervine la scurt timp, tocmai pentru că restructurarea nu a avut răgaz să opereze.

O recuperare a nivelurilor de consum şi putere de cumpărare în numai 6 luni, după o perioadă în care, în vederea stabilizării macroeconomice, s-a produs, dimpotrivă, o prăbuşire a acestora, este complet nerealistă. Iar dacă nu e preconizată doar pentru ameţirea oamenilor şi se va şi trece la măsurile pentru transpunerea ei în practică pînă la sfîrşitul anului, se poate afirma fără tăgadă că stabilizarea macroeconomică, pentru care populaţia a fost chemată să facă atîtea eforturi, va fi fost deja lichidată. Inflaţia va redemara în forţă – semne au şi apărut (producători şi comercianţi sporind preţurile tocmai în perspectiva anunţatelor creşteri de salarii!) – şi leul o va lua din nou la vale pe tobogan.

Nu trebuie să fii economist pentru a realiza că o recuperare în nivelurile de consum şi putere de cumpărare de la începutul anului 1997 – care atunci era neîndoios fără acoperire în resurse reale – nu are **economic** pe ce să se bazeze, deocamdată. Economia reală nu a apucat să se schimbe semnificativ. La nivelul inerţiei formidabile şi rezistenţei la schimbare care o caracterizează, nici nu avea timp. Practica dovedeşte că economia reală o ţine pe-a ei, indiferent ce politici macroeconomice sînt promovate. Extrem de relevant în această direcţie este faptul că, în perioada ultimelor luni, cînd au operat cele mai severe restricţii de pînă acum în domeniul bugetar şi monetar, industria de stat românească a continuat într-o veselie producţia pe stoc şi de proastă calitate, fără piaţă. Faptul probează pregnant că în economia românească este nevoie de perioade îndelungate de măsuri ferme de restructurare pentru a o scoate din inerţia actuală şi a o aşeza pe făgaşul unei creşteri economice exclusiv sănătoase. Cu 17 (rămase 16) întreprinderi neperformante lichidate, şi alte cîteva ce vor mai fi eventual oprite să mai producă pierderi pînă la sfîrşitul anului, nu se va fi restructurat industria românească. Menţinerea, şi la scurgerea a deja opt luni din acest an, a aceluiaşi nivel de şomaj de la începutul anului arată fără echivoc că peste industria românească nu a trecut încă restructurarea. În consecinţă, aceasta nu a ajuns să ofere baza unei creşteri economice exclusiv sănătoase, care, la rîndul ei, să constituie suportul pentru o reală şi stabilă ridicare a nivelului de consum şi putere de cumpărare a salariilor, neameninţată de inflaţie.

Măsuri pentru reducerea riscului seismic

Printr-o ordonanţă guvernamentală adoptată în 28 august a fost modificată şi completată O.G. nr. 20/1994 care se referă la punerea în siguranţă a fondului construit existent. Noul act normativ precizează **măsuri suplimentare** de prevenire sau reducere a pagubelor unui viitor cutremur:

- s-a hotărît înfiinţarea unei Comisii tehnice de protecţie antiseismică în cadrul Consiliului tehnic superior al Ministerului Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului, formată din specialişti în domeniu, care să coordoneze din punct de vedere tehnic activitatea în domeniul reducerii riscului seismic al construcţiilor existente;
- s-au completat, de asemenea, obligaţiile proprietarilor în ceea ce priveşte identificarea construcţiilor care prezintă degradări sau avarieri în urma unor acţiuni seismice din trecut;
- s-au stabilit şi atribuţiile comisiilor de apărare împotriva dezastrelor şi ale autorităţilor administraţiei publice locale cu privire la reducerea riscului seismic al construcţiilor existente. În ceea ce priveşte **facilităţile** acordate pentru lucrările de intervenţie care vizează reducerea riscului seismic al construcţiilor existente cu destinaţie de locuinţă, ordonanţa prevede:
- asigurarea, de la bugetul de stat, a fondurilor pentru finanţarea cheltuielilor privind proiectarea lucrărilor de intervenţie la construcţiile încadrate în clasa I de risc seismic, cu condiţia ca proprietarii să continue executarea lucrărilor de intervenţie;
- asigurarea, de la bugetul de stat, a fondurilor necesare pentru executarea lucrărilor de intervenţie la construcţiile încadrate în clasa I de risc seismic pentru proprietarii persoane fizice care realizează venituri nete lunare pe membru de familie sub venitul net lunar pe economie;
- scutirea de taxa privind eliberarea autorizaţiei de construire pentru lucrările de consolidare. (**R.P.**)

Cum am stat în luna iulie '97

Principalii indicatori economico-sociali

- În luna iulie **producţia industrială** a scăzut, faţă de iunie 1997, cu 2,6%, în volum absolut, iar în raport cu luna similară din anul precedent, într-o măsură mai accentuată (–10,7%).
- Consumul de **energie electrică** s-a redus în această perioadă, faţă de cele 7 luni din anul anterior, cu 6,1% pe total, respectiv cu 7,1% pentru activităţi economice.
- Activitatea de **comerţ exterior**, în semestrul I 1997, se caracterizează prin creşterea cu 3,3% a exporturilor şi reducerea cu 3,1% a importurilor, comparativ cu semestrul I 1996.
- **Inflaţia** a înregistrat cel mai scăzut nivel faţă de luna anterioară (0,7%), de la declanşarea acţiunii de liberalizare a preţurilor, din noiembrie 1990. În raport cu decembrie 1996, rata inflaţiei a fost de 102,6%, ceea ce corespunde unei medii lunare de 10,6%, comparativ cu 2,9% în aceeaşi perioadă din 1996.
- **Numărul şomerilor** înregistraţi la oficiile forţei de muncă şi protecţie socială, la data de 5 august 1997, a fost de 720,3 mii persoane, cu 7,6 mii mai mic decît la 5 iulie 1997, rata şomajului menţinîndu-se la acelaşi nivel (6,9%).

Cîştigul salarial mediu net (iulie 1997)

Total	**621.728**
Industrie	689.039
• extractivă:	896.512
– minieră	891.382
– petrol şi gaze	907.867
• prelucrătoare, din care:	644.653
– construcţii de maşini şi electrotehnice	654.651
– metalurgie	879.823
– chimie	846.289
– materiale de construcţii	700.545
– lemn	495.791
– uşoară	502.407
– alimentară	652.097
• energie electrică şi termică, gaze şi apă	952.354
Construcţii	649.478
Agricultură	456.229
Transporturi	737.455
Poştă şi telecomunicaţii	804.163
Comerţ cu ridicata şi cu amănuntul	475.832
Hoteluri şi restaurante	431.871
Activităţi ale instituţiilor financiare şi bancare	1.804.722
Activităţi de asigurări şi ale caselor de pensii (exclusiv asistenţa socială obligatorie)	917.952
Învăţămînt	440.989
Sănătate şi asistenţă socială	448.500
Administraţie publică	523.553

(Date obţinute de la Comisia Naţională de Statistică)

PS pe scurt

Alianţa pentru România a devenit partid

Joi, 4 septembrie 1997, la Tribunalul Municipiului Bucureşti, Alianţa pentru România a fost înregistrată oficial ca partid, în conformitate cu *Legea 27*/'96. Împotriva acestei înscrieri au fost depuse două contestaţii, ambele respinse de instanţă ca nefondate. *„ApR a devenit acum un partid. Nu mai este o stare de spirit, acum reprezintă o realitate politică pe care oamenii au început deja să o perceapă. După 7 ani este nevoie de ceva nou, de un alt fel de a face politică"*, a declarat Teodor Meleşcanu, preşedintele partidului.

Potrivit ultimului sondaj CURS, realizat în perioada 16–24 august, Teodor Meleşcanu se află pe locul doi într-un top al personalităţilor politice, după Emil Constantinescu.

Nu este relevant caracterul public al televiziunii

„Mi se pare neavenită o economie de 200.000 dolari în detrimentul activităţii culturale, sociale, economice“

Nu vă îngrijorează faptul că, după nouă luni de la alegeri, majoritatea parlamentară, nu a reuşit să numească un Consiliu de administraţie al televiziunii?

La ora actuală, în televiziune sînt două lucruri care ne îngrijorează: unul este faptul că actuala majoritate nu a reuşit, cum spuneţi, să numească un Consiliu de administraţie, deşi au trecut mai bine de nouă luni de la instalarea ei. La un moment dat, se părea că toată lumea este de acord ca acest lucru să se întîmple. A existat chiar un vot al celor două birouri permanente reunite, pentru a abilita guvernul să emită o ordonanţă de urgenţă care să modifice *Legea 41*, astfel încît Consiliul de administraţie să poată fi ales foarte repede. Personal am scris această lege, împreună cu Eugen Vasiliu, preşedintele Comisiei de cultură de la Senat, şi am dus-o la Guvern încă de pe data de 2 iulie. Ea nu a apărut nici pînă acum şi, în consecinţă, procesul de numire a unui Consiliu de administraţie este blocat pînă în luna aceasta, probabil. Al doilea lucru care ne îngrijorează se referă la ceea ce se întîmplă în televiziune cu grila de programe. La ora actuală, s-a trecut pe o grilă de programe aşa-zis de vară, care se pare că ar urmări să se facă nişte economii. Într-o declaraţie a d-lui Radu Nicolau, cel care s-a ocupat de această grilă, se spunea ceva despre o economie de vreo 200.000 de dolari. Se pare însă că unele cheltuieli (de exemplu, cele de la „Cerbul de aur“) au depăşit 1.200.000 de dolari – acestea fiind numai partea de cheltuială a televiziunii – şi care, după părerea mea, nu s-au justificat în nici un fel. Dacă există cheltuieli destul de mari în alte domenii, o economie de 200.000 de dolari în detrimentul activităţii culturale, sociale, economice ş.a.m.d. mi se pare neavenită.

Grila de vară elimină caracterul public al televiziunii române

Pe de altă parte, nu am văzut nici o preocupare a celor de la conducerea televiziunii de a colecta, de exemplu, taxa pe televiziune (la ora actuală, se colectează pe undeva la nivelul a 40%). Or, o neglijenţă aşa de mare faţă de un venit sigur nu justifică un interes atît de mare pentru o economie aşa de mică. Grila propusă de conducerea televiziunii o apropie foarte mult de o grilă de televiziune particulară. În condiţiile acestea, ea încalcă *Legea de organizare a televiziunii* şi *Legea audiovizualului*, pentru că în aceasta din urmă se specifică faptul că TVR poate emite pe baza unei licenţe, din licenţă făcînd parte şi grila. În mod normal, ei trebuiau să se ducă la CNA cu grila şi să ia o aprobare pe baza căreia să emită. Faptul că, pe această perioadă de vară, **este eliminat caracterul public al televiziunii** încalcă legea de organizare, care specifică clar că televiziunea este un apărător al interesului public şi, în consecinţă, trebuie să aibă misiuni de tipul respectiv, şi se încalcă legea de organizare, *Legea audiovizualului*, care spunea foarte clar cum poate emite o televiziune. Cred că lucrurile care se întîmplă la televiziune sînt foarte grave.

Ce face CNA?

Nu se poate rezolva la nivel parlamentar problema acelui Consiliu de administraţie, atît de controversat de ani de zile?

Teoretic, problema ar fi uşor de rezolvat. La prima sa şedinţă, guvernul ar putea emite o Ordonanţă de urgenţă în sensul celor discutate de toată lumea. Parlamentul ar fi obligat să se întrunească şi, într-un termen de 10 zile, acest Consiliu de administraţie s-ar putea numi. Altfel spus, o soluţie practică ar fi fost ca, cel puţin la 1 septembrie, această Ordonanţă să fi fost emisă, şi pînă la 10 septembrie să fie ales noul Consiliu de administraţie. În ceea ce priveşte grila de programe, eu aştept în continuare punctul de vedere al CNA referitor la încălcarea legii. Cei abilitaţi să-şi spună punctul de vedere au la dispoziţie, conform legii, nişte paşi pe care pot să-i parcurgă în sancţionarea unor astfel de încălcări. Primul pas e foarte simplu: atenţionarea publică. În lege scrie că, atunci cînd se constată o încălcare a prevederilor legale pe acest traseu, se face o atenţionare publică a postului respectiv, în cazul nostru, a televiziunii publice, explicîndu-i-se unde a încălcat respectivele articole de lege. Dacă încălcarea nu se remediază, atunci CNA deleagă pe unul sau mai mulţi membri ai săi care să meargă la Consiliul de administraţie (în cazul nostru, la directorul general *ad interim* şi la colegiul director pe care l-a constituit, care ţine loc de consiliu administrativ) şi le explică încălcările de lege şi împreună stabilesc metodologia de lucru.

Mulţi angajaţi ai televiziunii se plîng că la unele departamente se fac cheltuieli imense. S-a spus că în anumite birouri, la grupurile sanitare se pune faianţă din Italia, dîndu-se jos faianţa pusă anul trecut. Există o posibilitate de control al cheltuielilor făcute de actuala administraţie a televiziunii?

Parlamentul nu are, din păcate, instrumentele necesare pentru a face aceste controale. În mod normal, ar fi trebuit să se întrunească o comisie de anchetă care să apeleze la instituţiile abilitate – Garda Financiară, Curtea de Conturi – care pot face astfel de controale şi ar fi bine să le facă. Cred însă că problema nu e

Interviu cu ALEXANDRU SASSU, vicepreşedinte al Comisiei de cultură, arte şi mass-media din Camera Deputaţilor

asta. Televiziunea publică are datorii de zeci de miliarde de lei. Asta nu înseamnă faianţa de la o toaletă sau cîteva maşini etc. Problema e că acea Hotărîre a Parlamentului care l-a pus în funcţie pe directorul interimar Stere Gulea nu-i dă acestuia puteri deosebite, dar, după părerea mea, aici trebuia să se discute despre o oarecare eficientizare. Nu în sensul în care se încearcă acum – cu o grilă de program în care se elimină lucrurile care nu sînt comerciale –, ci cu o concepţie managerială nouă. Asta înseamnă o soluţie la posturile teritoriale, care trebuie transformate în posturi regionale: să li se dea frecvenţă proprie, pentru a putea emite şi lucra în zona lor (Moldova, Oltenia, Banatul ş.a.m.d.), degrevînd astfel bugetul televiziunii de nişte cheltuieli relativ mari, intrînd, aşadar, într-un fel de colaborare permanentă cu televiziunea publică. Pe de altă parte, trebuie văzut ce se întîmplă cu programul 2, absolut ineficient, şi, nu în ultimă instanţă, ce se întîmplă cu reţelele şi releele pe care emite televiziunea, care sînt foarte vechi şi costă foarte mult.

Legea nu precizează suficient statutul public al televiziunii

Cînd am scris legea, noi am avut discuţii mari. Ce să facem cu taxa? – ne-am întrebat. Să se ducă numai la televiziunea publică? Să fie colectată şi să se împartă între diversele televiziuni publice sau particulare care există? Cred că, cel puţin în etapa actuală, este corect ca această taxă să meargă la televiziunea publică. Numai că mi se pare că ceea ce se cere televiziunii publice, dîndu-se aceşti bani de la buget, este foarte puţin. După părerea mea, o modificare de esenţă a legii (într-o etapă ulterioară) ar trebui să fie de fapt revelarea unui mandat pe care Parlamentul, în numele cetăţenilor, îl dă televiziunii. Ce are de făcut televiziunea? La ora actuală, legea acordă televiziunii mai mult un statut de societate comercială. Ce obiect de activitate are ea? Cum se aleg organele de conducere? Cum se rezolvă problemele financiare ş.a.m.d.? În lege este spus, ici-colo, că ea este *„apărătorul interesului public“*, că trebuie să realizeze o producţie naţională, că nu trebuie să afecteze dezvoltarea copiilor etc. Dar trebuie specificat, într-un capitol al viitoarei *Legi de organizare a televiziunii*, şi acest mandat, pe care Parlamentul îl dă televiziunii în schimbul banilor din taxe şi de la buget. În momentul acesta este singura soluţie care poate exista pentru ca televiziunea să nu se mai abată de la ceea ce are ea de făcut în mod normal.

Am făcut pînă acum tot posibilul: am scris această ordonanţă care nu avea implicaţii politice. Înseamnă că, pe undeva, cineva îşi permite să treacă chiar şi peste votul în unanimitate al conducerii Parlamentului şi să oprească o modificare de lege. Trebuie văzut cine are astfel de interese. La ora actuală, deja, lumea, din interiorul instituţiei a ieşit în stradă. Foarte mulţi oameni de cultură, personalităţi au protestat împotriva acestui lucru. Cu toate acestea, nu se întîmplă nimic. Undeva, cineva rîde de voinţa clară a populaţiei.

S-ar putea imagina situaţia în care starea de interimat să se prelungească pînă la sfîrşitul mandatului actualei guvernări?

Constat că majoritatea partidelor declară că vor să rezolve chestiunea asta, dar ea nu se rezolvă. Ar trebui să se treacă de la declaraţii la acţiuni clare. Noi am făcut primul pas: am propus acest proiect de lege ca Ordonanţă la guvern şi îi aşteptăm pe colegii noştri să reacţioneze în acelaşi sens, ca să se poată rezolva această problemă pînă cel mai tîrziu în 10–15 septembrie. Ordonanţa s-a oprit la Guvern pentru că la Guvern a fost depus proiectul de lege, şi pe el e scris *„să se discute în şedinţa de sîmbătă“*. L-am depus marţi, pe 2 iulie, deci ar fi fost vorba că el să fie discutat pe 6 iulie. Era deja tîrziu, dar ar fi fost un gest care putea arăta că guvernul vrea să rezolve lucrul acesta. Nu s-a discutat însă nici în şedinţa din 6 iulie şi nu s-a discutat niciodată. Există, deci, undeva, într-o structură guvernamentală, o opoziţie faţă de această modificare de lege. Nu ştiu cine şi de ce se opune.

Politizarea Consiliului de administraţie

Cum apreciaţi această formă de revendicare a Sindicatului Liber, anume pichetarea la Palatul Cotroceni? Care ar fi rolul pe care şi-l poate asuma preşedintele României în rezolvarea gravelor probleme cu care se confruntă televiziunea publică?

Preşedintele nu are instrumentele cu care să rezolve acest lucru, însă sindicaliştii se duc acolo unde cred ei că este mai bine. Şi s-au dus la Cotroceni. Parlamentul era în vacanţă, deci o pichetare a Parlamentului ar fi fost inutilă. După părerea mea, cheia problemei se află la Guvern, la primul-ministru, la secretarul general al guvernului, la cei care pregătesc şedinţele de guvern.

Aveţi în vedere modificarea *Legii de funcţionare a SRTV* sau cel puţin a acelui punct care reglementează desemnarea unui Consiliu de administraţie? Îmi pun întrebarea: atît timp cît acele opt persoane desemnate de grupurile parlamentare pot avea un mandat pe maximum 4 ani, în cazul unor alegeri anticipate şi a unei alte majorităţi parlamentare, ce se întîmplă cu acestea? Sînt revocate, vin altele? Nu este cumva o politizare a Consiliului de administraţie?

Este corectă supoziţia în ceea ce priveşte politizarea. Iniţial, eu am fost împotriva soluţiei cu desemnarea de reprezentanţi ai grupurilor parlamentare. Ea a fost propusă la vremea respectivă de PDSR, care era majoritar, împreună cu aliaţii săi. În mod normal, membrii Consiliului de administraţie nu ar trebui să se schimbe odată cu schimbarea guvernului sau cu alegerea Parlamentului. Ar trebui să-şi îndeplinească mandatul de 4 ani, urmînd ca schimbarea să se facă la terminarea acestui mandat. Ceea ce vrem noi să facem (şi ce propune această modificare de lege, de care vă spuneam) este o uşurare a modului în care se numeşte Consiliul de administraţie. Propunerile trec cumva mai rapid – nu mai este nevoie de votul cu două treimi: se propune o listă în plen, nu mai trece fiecare la propuneri individuale, astfel încît majoritatea să nu-i poată rejecta pe candidaţii opoziţiei, cum s-a întîmplat în legislatura trecută. Iar preşedintele Consiliului de administraţie se poate alege chiar dacă nu se întrunesc toţi cei 13 candidaţi. Dacă una din instituţiile care au dreptul să propună candidaţi ni-i propune într-un termen anumit, atunci Consiliul de administraţie se consideră constituit şi se poate alege preşedintele acestuia. Lucru care, repet, pe de o parte grăbeşte modalitatea de alegere a Consiliului şi a preşedintelui, pe de altă parte, o limitează în timp. În termen de 15 zile din momentul declanşării procedurilor, se poate numi un Consiliu de administraţie. Lucrul acesta este important, pentru că cel care nu vrea să-şi pună un om acolo nu mai poate, în momentul acesta, bloca modalitatea de alegere a Consiliului de administraţie, ci rămîne cu omul nenumit, dar şi-l poate numi ulterior, fără nici un fel de probleme. Astea sînt modificările de esenţă aduse procedurii de alegere a Consiliului de administraţie, care ar putea face ca în maximum 10 zile el să fie numit.

Sintetizînd, din punctul nostru de vedere ar trebui să existe două etape în modificarea *Legii de organizare a Televiziunii şi Radiodifuziunii*: una este grăbirea modalităţii de alegere a Consiliului şi preşedintelui său; a doua este modificarea de esenţă de care vorbeam mai devreme: mandatul care trebuie dat televiziunii şi radioului (pentru că legea este comună) şi elaborarea unor prevederi care ţin de toate televiziunile şi toate radiourile (de deontologie şi, mai ales, racordarea legislaţiei din ţara noastră la cea europeană în domeniu), astfel încît televiziunea să poată colabora cu celelalte organisme în domeniu din străinătate. Sînt cîteva lucruri care ţin de esenţa legii, însă ele trebuie făcute în linişte, nu într-o viteză extraordinară. Poate dura şi o jumătate de an, fără să aducă grave prejudicii modului de funcţionare al televiziunii.

Pagină realizată de
GABRIELA ADAMEŞTEANU
şi ALIC MÎRZA

AURELIAN CRĂCIUN

Încadrarea în muncă a tinerilor absolvenţi

Majoritatea posturilor – pentru muncitori necalificaţi

50% din absolvenţii anuali ai unei forme de învăţămînt – liceal, postliceal sau universitar – nu-şi găsesc un loc de muncă şi intră direct în şomaj. Motivele sînt multiple: cifre de şcolarizare în învăţămîntul superior mult peste necesar, mai ales în domeniile tehnice, păstrate doar pentru a asigura postul unui mare număr de cadre didactice, apariţia prea multor institute de învăţămînt superior, reducerile de personal în numeroasele societăţi comerciale neperformante, lipsa de experienţă sau neîndeplinirea de către absolvenţi a unor condiţii cum ar fi: posesia carnetului de conducere, cunoaşterea limbilor străine şi a lucrului cu calculatorul.

În fiecare an, mulţi absolvenţi se alătură celor disponibilizaţi şi, deocamdată, numărul de locuri de muncă nou create rămîne foarte mic. Ele sînt mai ales posturi pentru muncitori necalificaţi.Ce pot face tinerii absolvenţi care-şi caută un loc de muncă? Mai întîi, ei trebuie să se informeze asupra posturilor vacante la sediile locale ale Oficiilor Forţelor de Muncă. Birourile de mediere din cadrul acestor oficii asigură, cu personal specializat, informaţii, îndrumări şi consiliere, atît solicitanţilor de locuri de muncă, cît şi agenţilor economici care fac angajări. Avantajele acestei medieri pentru solicitanţi sînt: economia de timp, posibilitatea de a alege uşor, prin afişarea permanentă a locurilor vacante, posibilităţile de recalificare. La 15 august, situaţia posturilor vacante, afişată la sediul Direcţiei Generale de Muncă şi Protecţie Socială a Municipiului Bucureşti, era următoarea: 1) pentru absolvenţi cu studii superioare: 49 locuri pentru analişti, economişti, consilieri juridici, ingineri automatişti, de construcţii civile şi industriale, de electrotehnică, energeticieni şi mecanici; 2) pentru absolvenţi cu studii medii: 218 locuri pentru administratori, agenţi pază, casieri, contabili, controlori calitate, maiştri, secretare, tehnicieni şi 1.051 locuri pentru electricieni, frezori, lăcătuşi mecanici, sudori.

Printre cursurile de calificare, recalificare şi perfecţionare, organizate de Direcţia Generală de Muncă şi Protecţie Socială, propuse la sfîrşitul lunii iulie a.c., se numărau: limba germană, contabilitate informatizată, iniţiere antreprenorială, întreprinzători particulari, limba engleză, cosmetică, depanatori radio-tv şi tehnică de calcul. Aceste cursuri sînt gratuite pentru şomerii cu drept de plată. Conform Legii 1/1991 şi Hotărîrii Guvernului nr. 435/1996, refuzul nejustificat de a urma o formă de pregătire profesională atrage încetarea plăţii ajutorului de şomaj, integrare profesională sau a alocaţiei de sprijin. Dacă şomerii refuză repartizarea în muncă, care se poate asigura la terminarea unora dintre aceste cursuri, sînt obligaţi să restituie cheltuielile de pregătire.

O a doua sursă de informare asupra posturilor vacante este presa.

Statul va subvenţiona cu 70% salariile de bază nete ale tinerilor angajaţi

Altă posibilitate de a găsi un loc de muncă este participarea la tîrgurile de job-uri, unde ei sînt puşi faţă-n faţă cu firmele care doresc să angajeze personal. În acest an, au avut loc trei manifestări de acest fel. Prima, în perioada 19–21 mai, a fost organizată la Sala Palatului de către Asociaţia Internaţională a Studenţilor în Economie şi Management, sub numele de „Zilele carierei". Tîrgul s-a adresat absolvenţilor ultimelor trei promoţii ale ASE-ului şi Politehnicii, cu o secţiune specială pentru absolvenţii din acest an ai Programului canadian „Master of Business Administration". În prima zi a tîrgului, a avut loc prezentarea firmelor, iar în următoarele două, interviurile propriu-zise.

A doua astfel de manifestare a fost al IV-lea Salon de Job-uri organizat de Fundaţia non profit „Absolvenţi Plasaţi prin Consultanţă", care a avut loc la Teatrul Naţional din Bucureşti, în perioada 1–4 iulie. S-au ţinut şi prelegeri asupra formelor contractelor de angajare, a integrării în economia de piaţă a tinerilor absolvenţi. Fundaţia „Absolvenţi Plasaţi prin Consultanţă" a editat, cu sprijinul Fundaţiei pentru Dezvoltarea Societăţii Civile, „Ghidul în cariera profesională a absolvenţilor de învăţămînt superior", realizare a trei ani de experienţă în orientarea profesională.

Tot la începutul lunii iulie, a avut loc, la sediul Bursei Române de Mărfuri, un tîrg de job-uri organizat de Direcţia Generală de Muncă şi Protecţie Socială a Municipiului Bucureşti.

Saloanele de job-uri organizate de Fundaţia „Absolvenţi Plasaţi prin Consultanţă" şi de Direcţia Generală de Muncă au constituit prilejuri pentru testarea impactului noii Ordonanţe de urgenţă privind angajarea absolvenţilor acestui an. Primul obiectiv avut în vedere la elaborarea ei a fost încurajarea încadrării în muncă a tinerilor absolvenţi şi împiedicarea transformării lor în şomeri. Prin această Ordonanţă (35/1997), Guvernul a prevăzut subvenţionarea cu 70% a salariilor de bază nete prevăzute de angajatori în contractele individuale de muncă pe durata a 12 luni (18 luni pentru absolvenţii cu statut de persoane handicapate). Deşi Ordonanţa prevede obligaţia pentru agentul economic de a colabora timp de trei ani cu tînărul angajat pe baza ei, aceasta nu înseamnă o complicaţie pentru primul. Actul emis de Guvern conţine şi modurile prin care cel angajat poate pleca înainte de împlinirea celor trei ani: prin demisie, prin desfacerea contractului de muncă pe baza înţelegerii dintre părţi sau pentru incompetenţă profesională. Tînărul poate pleca prin transfer pe un post mai bun şi, pînă la împlinirea termenului de 12 sau 18 luni, noul patron va plăti salariul subvenţionat de stat. După cum prevede Ordonanţa, absolvenţii care vor fi angajaţi pe baza ei nu vor putea fi încadraţi pe posturi vacante în acest scop, pentru că nu este de dorit ca absorbţia de şomeri prin această măsură activă să se facă prin trecerea în şomaj a altor persoane. Încadrarea tinerilor se va realiza prin crearea de noi locuri de muncă.

Trebuie spus că astfel de acte normative au existat şi cu cîţiva ani înainte, dar prevederile lor nu i-au atras pe patroni, fiind prea puţin avantajoase pentru ei. Acest mecanism de angajare a tinerilor nu a funcţionat corespunzător, numărul de absolvenţi angajaţi prin aplicarea acestor ordonanţe fiind extrem de redus faţă de numărul absolvenţilor dintr-un an. Astfel, la o medie de 250.000 de absolvenţi pe an, de prevederile ordonanţelor au beneficiat, în 1994, 36.000 şi, în 1996, 26.000 de tineri. Din cauza numărului foarte mare de absolvenţi care au intrat direct în şomaj în ultimii ani, Guvernul a modificat substanţial vechea Ordonanţă. Cea nouă îi avantajează pe cei care angajează, în primul rînd prin faptul că ei plătesc doar o parte din salariul net al absolvenţilor angajaţi (restul fiind subvenţionat), dar şi prin reţinerea directă a sumei respective (70% din salariul de bază net) din ceea ce datorează la stat, fără a mai aştepta să li se vireze banii de către acesta.

Mulţi tineri sînt nemulţumiţi de locurile de muncă disponibile

La sediile Oficiilor Forţelor de Muncă am întîlnit numeroşi tineri aflaţi în căutarea unui job. Lidia V., absolventă a Facultăţii de Geografie: *„Am venit aici pentru a căuta de lucru. Sînt convinsă că în domeniul în care m-am pregătit îmi va fi greu să găsesc ceva. Aş putea să lucrez în învăţămînt, dar salariile sînt mici. Aşa că, pînă vor veni vremuri mai bune, voi încerca să lucrez ca secretară sau în public-relations. În timpul facultăţii am făcut un curs de calculatoare, cunosc bine limba engleză şi cred că o să găsesc ceva pe la vreo firmă".* Cel mai greu este însă pentru absolvenţii din învăţămîntul tehnic. Aproape nimeni nu angajează azi ingineri metalurgişti sau specialişti în construcţii de maşini. Se oferă însă cîteva posturi de ingineri de construcţii, electronişti, automatişti, mecanici, informaticieni. Posturile sînt puţine şi doritorii trebuie să se mişte repede, din cauza concurenţei. Daniel Popa, inginer constructor, este relativ mulţumit: *„Am găsit cîteva oferte în domeniul meu. Sper însă să nu ceară vechime. Eu am terminat facultatea anul trecut şi am lucrat ca agent de vînzări şi publicitate. Am tot încercat să găsesc de lucru în construcţii, dar de fiecare dată nu îndeplineam una sau alta din condiţiile puse".* Bogdan C., inginer electronist, este ceva mai pesimist. El şi-a terminat studiile acum doi ani dar nici pînă azi nu a putut să lucreze în domeniul pentru care s-a pregătit: *„Specializarea mea este aparatura biomedicală. Există cîteva firme care importă aşa ceva, am încercat să mă angajez acolo, dar ei vor ingineri pentru activităţi de service. Pentru asta trebuie să fii foarte mobil, să te deplasezi cu maşina. Or, eu nu am avut bani pentru şcoala de şoferi. Am auzit că acum, ca să-ţi iei carnet, te costă aproape un milion de lei. Banii pe care-i cîştig lucrînd proiecte pentru studenţi şi dînd meditaţii abia îmi ajung pentru cheltuielile curente".*

„Am venit aici ca să văd la ce cursuri pot să particip pentru a obţine o calificare – spune Alina Duma, absolventă de liceu economic. *Deocamdată nu sînt suficient de pregătită pentru a încerca la facultate. Vreau să lucrez, dar acolo unde am încercat să mă angajez mi-au cerut studii de contabilitate computerizată."*

Mulţi tineri absolvenţi de liceu sau facultate sînt nemulţumiţi de ofertele de locuri de muncă. Cu toate măsurile luate, inclusiv Ordonanţa de urgenţă a Guvernului, puţini reuşesc să se angajeze. Ei se plîng că la tîrgurile de job-uri, deşi s-a spus că sînt organizate pentru absolvenţii ultimelor promoţii, mulţi ofertanţi le-au cerut vechime. Majoritatea participanţilor la aceste tîrguri erau proaspeţi licenţiaţi. La unele firme se formaseră cozi, din cauza numărului mare de candidaţi la interviu pentru un anume post. După ce stăteau o oră sau chiar mai mult, aveau surpriza să constate că respectivele firme doreau oameni cu cîţiva ani de experienţă.

Altă nemulţumire a tinerilor chestionaţi este aceea că unele firme mari, recent apărute pe piaţă, nu-şi fac publică oferta de locuri de muncă înainte de momentul demarării activităţii, astfel încît să se poată candida cu şanse egale. *„Afli, cînd te vezi cu vreun cunoscut, că s-a angajat la firma X sau Y, celebră deja în urma ofensivei publicitare* – observă cu amărăciune Lucia Dumitrescu, economistă. *Cînd îl întrebi de unde a ştiut că firma respectivă angajează personal, îţi răspunde că i-a zis şi lui cineva şi se laudă ce salariu mare are şi ce condiţii occidentale de lucru! Dacă suni la firmă şi întrebi dacă mai fac angajări, îţi cer CV-ul la fax şi atît. Citeşti în vreun ziar, peste o lună–două, că se organizează concurs pe vreun post la firma aceea, în urma căruia sînt angajaţi încă trei–patru oameni. Dar, mă întreb: zecile, sutele de lucrători ai acelei firme cum s-au angajat?"* Un amănunt pe care îl ştiu puţini din cei direct interesaţi, poate şi din vina lor, este existenţa unor firme de recrutare şi plasament, insuficient mediatizate, şi care sînt un fel de intermediari specializaţi în căutarea şi îndrumarea forţei de muncă către anumite firme.

Economiştii şi juriştii găsesc uşor locuri de muncă

Am solicitat şi punctul de vedere al celor de la Direcţia Generală de Muncă şi Protecţie Socială a Municipiului Bucureşti, cu privire la şansele găsirii de locuri de muncă de către tinerii care absolvă o formă de învăţămînt. Relativ la situaţia acestora, doamna Elena Brejbeanu, şef serviciu „Piaţa muncii" din cadrul Direcţiei, declară: *„Încă nu ştim cîţi dintre absolvenţii anului 1997 şi-au găsit un loc de muncă. Ei se pot prezenta la Oficiile Forţelor de Muncă doar la 60 de zile de la data absolvirii, pentru a fi luaţi în evidenţă în vederea întocmirii dosarului de şomaj. Bineînţeles că, dacă există locuri de muncă corespunzătoare pregătirii lor, îi îndrumăm în acele direcţii. Dacă nu le acceptă, nici noi nu-i înscriem la ajutor de şomaj".* După prezentarea la Oficiile Forţelor de Muncă pentru luarea în evidenţă, urmează, la 30 de zile, începerea efectivă a plăţii ajutorului de integrare profesională (cu durata de nouă luni). În acest moment, în Bucureşti există 6.474 de tineri aflaţi în plata acestui ajutor de integrare (se pot înscrie la plata ajutorului, conform legii, toţi cei care au terminat studiile de cel mult trei ani şi nu au lucrat pînă acum). Dintre aceştia, 3.869 sînt de sex feminin. Majoritatea (5.348) sînt absolvenţi de licee industriale, 953 au studiat în licee teoretice (şi sînt consideraţi cu studii medii), iar 173 au studii superioare. Surprinzător, aceştia din urmă se regăsesc într-un număr destul de mic. *„Juriştii, economiştii îşi găsesc de lucru, de asemenea inginerii constructori, automatiştii, mecanicii* – remarcă doamna Brejbeanu. *Sînt însă şi ramuri ale industriei care nu absorb deloc specialişti pregătiţi în acele domenii."*

INTERVIUL SĂPTĂMÎNII

„Tarifele telefonice în România,

Interviu cu SORIN PANTIŞ, ministrul Comunicaţiilor, realizat de Iulian Anghel

Aţi preluat un minister greu sau uşor?

Depinde cum priveşti acest lucru. Dacă analizezi impactul Ministerul Comunicaţiilor asupra economiei naţionale, se poate spune că este unul dintre cele mai importante şi mai grele ministere. Din punct de vedere al libertăţii de mişcare el are nişte avantaje, şi atunci se încadrează în categoria ministerelor uşoare. La ce mă refer? Fiecare minister are în subordine sectoare sau regii autonome care au sau nu probleme. Ministerul Comunicaţiilor coordonează regii autonome vitale pentru economia naţională (de aceea am spus că este un minister greu), în acelaşi timp e, însă, vorba de regii care au reuşit să aibă o situaţie bunicică în decursul anilor. Iar schimbările făcute nu la nivel de personal, ci de management, le fac pe majoritatea să fie printre cele mai puternice din economia naţională la ora actuală. Mă refer la **RomTelecom**, dar şi la Poşta Română, Regia de Radiocomunicaţii, Inspectoratul General în Comunicaţii. Dacă aceste regii ar avea probleme (arierate, datorii etc.), s-ar discuta foarte mult despre ele.

Disproporţia dintre cerere şi ofertă la RomTelecom

Această lipsă a problemelor nu este datorată oarecum faptului că regiile de care vorbiţi deţin deocamdată monopolul în domeniu?

Ele sînt în situaţie de monopol, dar în economia noastră sînt şi alte regii în situaţii de monopol care au însă probleme financiare majore. Marele avantaj al regiilor noastre este că o parte dintre ele lucrează în mod direct cu consumatorul, cu persoanele fizice consumatoare de servicii. RENEL, de exemplu, nu are probleme majore cu abonaţii persoane fizice, ci cu abonaţii persoane juridice. **RomTelecom** se află într-o situaţie financiară excepţională din motivele pe care le-am arătat (faptul că lucrează cu persoanele fizice), dar şi datorită a ceea ce s-a întîmplat în ultimele luni pentru că, la sfîrşitul lui 1996, se afla într-o situaţie financiară pe muchie de cuţit. În acest moment, regia are resurse financiare suficiente pentru a realiza volumul de investiţii pe care l-am propus. Gîndiţi-vă totuşi că în 1996 s-au instalat 164.000 de linii telefonice, în timp ce anul acesta se vor instala 500.000 de linii. În ultimii patru ani s-au instalat 5.600 de telefoane publice, dar numai anul acesta se instalează 8.000. Asta nu înseamnă că **RomTelecom** a devenit un prestator model de servicii, şi nu poate să facă acest lucru din cauza diferenţei mari între cerere şi ofertă. Calitatea serviciilor este mai bună decît înainte, dar ea lasă încă de dorit pentru că în mod natural, atunci cînd există această criză de linii, apar şi probleme. Apoi în mod absolut natural, cei care lucrează într-o regie monopolistă cum este **RomTelecom** au impresia că totul li se cuvine şi că de fapt populaţia este în slujba lor, nu ei în slujba populaţiei. Sînt lucruri naturale, nu se datorează faptului că există oameni mai buni sau mai răi într-o parte sau alta. Indiferent dacă noi am schimba toţi angajaţii, să zicem, şi am aduce alţi 50.000 de angajaţi în **RomTelecom**, situaţia ar fi aceeaşi, dacă nu mai rea. Eu mă laud că în comunicaţii există, totuşi, o elită.

Ceea ce încerc să fac şi, în oarecare măsură, am reuşit este să se înţeleagă foarte bine şi la nivelul regiilor, şi la nivelul funcţionarilor publici că ei sînt în slujba consumatorilor, nu invers. Acest lucru este greu de învăţat, el se poate învăţa prin măsuri economice, se poate învăţa şi prin măsuri coercitive. Noi încercăm să folosim ambele sisteme. Ca să rezolvi o problemă de mentalitate într-o regie de tip monopolist unde cererea este mai mare decît oferta, încercăm să creştem oferta. Odată făcute investiţiile, odată echilibrat acest sistem o să se vadă că vrînd-nevrînd ei se vor adapta pieţei. În ce priveşte o atitudine tranşantă faţă de orice abatere de la normele de comportament sau bun-simţ faţă de cetăţean, n-o să existe nici cea mai mică milă.

Care a fost motivul pentru care de la 1 septembrie, tarifele telefonice s-au modificat aşa cum s-au modificat? Acum cîteva luni, dumneavoastră aţi anticipat deja aceste măriri, dar aţi spus şi că fiecare o să plătească în funcţie de cît consumă; mai era vorba apoi de trecerea impulsurilor de la 3 minute la 1 minut.

N-am făcut această trecere de la 3 minute la 1 minut tocmai din grija faţă de consumator. Dacă treceam de la 3 la 1 minut, pentru cei care creează trafic important pentru regie asta ar fi constituit un impact foarte mare. Nu vreau să intru în calcule matematice, dar le pot face. S-a mărit în schimb tariful pentru un impuls de la 180 lei la 210 lei. Asta în local. De ce? Este un proces de rebalansare între tariful local, tariful interurban şi cel internaţional. Tariful în local este subvenţionat din celelalte două. Şi atunci noi încercăm să reducem această subvenţionare. De aceea creştem în local tarifele, ceea ce s-a întîmplat de la 1 septembrie, dar nu am mărit tarifele internaţionale, chiar dacă inflaţia a crescut, pentru că despre asta discutăm în internaţional. În internaţional nu s-au modificat tarifele, cu excepţia zonei a cincea – Asia de Sud-Est şi Japonia. Ce am mai făcut? Am eliminat zona întîia, însemnînd ţările din jurul României, pentru a nu face un tratament discriminatoriu între ţările Europei. Toate ţările din Europa au acelaşi tarif, indiferent că ne sînt vecine sau nu.

Dar dacă vorbeşti în Franţa, nu cheltuieşti mai mult decît atunci cînd ai vorbi în Basarabia, de exemplu?

Ba da, dar nu în această proporţie. De exemplu, 1 minut cu Franţa este 6.500 lei. Un minut în local înseamnă 210 : 3 = 70 lei. Costurile pentru transmiterea semnalului nu sînt de 1 la 92, adică de la 70 la 6.500. Nu sînt de de 92 de ori mai mari. Cu cît distanţa de transmisie este mai mare, cu atît se reduce costul pe distanţă, mai ales că semnalul pleacă pe fibra optică. Defecţiunile pe fibra optică sînt relativ mici, pe cînd în reţeaua locală defecţiunile sînt foarte mari. Reţeaua trebuie schimbată, se defectează, se inundă, liniile sînt vechi, investiţiile în reţeaua locală sînt din ce în ce mai mari. Pe reţeaua internaţională există aceste costuri istorice – ale montării reţelei de fibră optică –, dar care nu totdeauna sînt cele mai importante.

Născut la 15 noiembrie 1960 la Reşiţa • 1983 – absolvent al ASE, Facultatea de Comerţ • 1992 – consilier local la Primăria sectorului 2, Bucureşti • 1992–1996 deputat CDR din partea PNL-Aripa Tînără • 1994 lider al Grupului Parlamentar Liberal • 1996 director executiv al Partidului Naţional Liberal

Sînt convorbirile telefonice un lux?

Tarifele interne au crescut şi din cauză că aparatura este învechită?

Noi nu am crescut tarifele pînă acum decît în ritmul creşterii inflaţiei. Dacă am mărit mai mult în local, automat am redus tarifele în internaţional sau în interurban. De exemplu, acum am redus taxele de instalare de la 400.000 la 250.000. În tariful local, gîndiţi-vă totuşi că pentru persoanele fizice există 50 de convorbiri gratuite. Aceasta este protecţia socială pe care noi ne permitem să o facem. Tot legat de tariful local, în România el este cel mai mic din Europa, sub 1 cent minutul. O să-mi spuneţi pe bună dreptate că şi veniturile cetăţeanului român sînt cele mai mici din Europa. Am să dau, totuşi, un exemplu: tariful în Ungaria este de patru ori mai mare decît în România, iar veniturile sînt doar de 2,7 ori mai mari. Noi păstrăm într-un oarecare echilibru acest raport între tarif şi venituri. Foarte mulţi spun: tariful telefonic a devenit un lux. Mie nu mi se pare un lux, ca 3 minute de convorbire în local să fie 210 lei, iar un ou să fie 750 sau 1.000 lei. Un ou este echivalentul a 15 minute de convorbiri telefonice. Un pachet de Carpaţi este echivalentul a 25 de minute de convorbiri telefonice în local, o sticlă de Coca-Cola la 330 ml este echivalentul a 30 sau 40 de minute de convorbire în local. Dacă se ia impactul asupra veniturilor şi spunem că am plătit 40.000 din 400.000 lei pensie sînt de acord, este relativ mult, dar asta se întîmplă şi pentru alte servicii. Abonamentul telefonic îţi permite 50 de convorbiri gratuite, iar acei 15.000 lei daţi pe abonament înseamnă un litru şi jumătate de ulei. Eu nu spun că este ieftin, dar spun că există, totuşi, un raport de bun-simţ între aceste servicii. Dacă se consideră un lux convorbirea telefonică, atunci un lux este şi oul, şi uleiul, un lux este orice.

Dacă tarifele sînt mici, iar dv. nu aveţi bani decît din aceste servicii etc., cum se face, totuşi, că RomTelecom are şi beneficii, face şi investiţii etc.? De unde are bani?

Capacitatea investiţională a **RomTelecom** este determinată de măsurile pe care le-am luat în această regie. Creşterile de tarife nu ar fi acoperit decît o parte, dar s-a introdus amortizarea accelerată, s-au introdus analize atente pe costuri şi acolo unde se putea s-au redus costurile. Am început să facem reduceri de personal şi cu toate că regia este profitabilă vom continua să reducem personalul. Facem aceste investiţii în cea mai mare parte din resurse proprii sau din împrumuturi internaţionale. Existau două posibilităţi pentru a face aceste investiţii pentru a răspunde, de fapt, cererii consumatorilor: să apelăm la bugetul de stat şi să plătească 23 de milioane de oameni sau să mărim tarifele şi să plătească fiecare după cît beneficiază de servicii. Că serviciile nu sînt bune se datorează deficienţelor de care vorbeam. Dar nu se poate face totul peste noapte. Urmăriţi experienţa ţărilor vest-europene, să vedeţi ce interval a trebuit pentru schimbarea calităţii serviciilor. Şi la ei a existat aceeaşi mentalitate de monopol. A trebuit să crească foarte mult investiţiile, a trebuit să se introducă pînă la urmă competiţia pentru ca această mentalitate să dispară. Asta vom face şi noi, vom mări investiţiile pentru a acoperi cererea şi, în al doilea rînd, vom deschide competiţia.

În centrul Bucureştiului, de exemplu, şi în general în zonele centrale ale oraşelor s-au instalat telefoane noi. Dar sînt cartiere întregi care nu au la dispoziţie decît telefoane cu fisă de 20 lei. Monedele de 20 de lei au dispărut, telefoanele sînt aproape inutile. Nu spun neapărat să le schimbaţi, dar aţi putea inventa nişte jetoane care să înlocuiască aceste monede...

Nu se poate merge pe ideea de jeton. Există două posibilităţi: prima, înlocuirea lor cu telefoane publice cu cartelă. Anul acesta se vor instala 8.000 de telefoane publice, după cum spuneam. A doua investiţie pe care o facem este înlocuirea telefoanelor cu monedă de 20 lei, cu monedă de 100 lei. Jetoanele sînt imposibil de aplicat, pentru că, pe de o parte, trebuie să le cumperi de undeva, apoi pot fi falsificate de către oricine. Dacă am introduce sistemul de jetoane special, ele ar fi mai scumpe decît moneda pe care ar acoperi-o. Un jeton care să nu poată fi falsificat cu semne distinctive, cu tot felul de minuni pe el, costă ceva mai mult de 1000 lei şi nu ne putem permite.

Contractul cu abonatul

În ce priveşte calitatea serviciilor oferite de angajaţii RomTelecom, care nu sînt deloc perfecte, ce măsuri aţi luat pentru îmbunătăţirea lor?

Am anunţat că nu va mai exista nici un fel de toleranţă faţă de atitudinea aceasta, de „lasă-mă să te las", la nivelul relaţiilor cu consumatorii. Cine nu respectă ceea ce am spus, anume că dacă s-a defectat un telefon, el trebuie reparat în 48 sau 72 de ore (sau dacă defecţiunea este majoră, să fie anunţat consumatorul că defecţiunea este majoră şi reparaţia durează, să zic, o lună, şi că nu se plăteşte nimic în această lună); cine nu face acest lucru, va fi dat afară. Sînt măsuri coercitive normale.

Acum cîteva săptămîni, la redacţie ni s-a stricat un telefon. Două săptămîni am chemat pe cineva de la RomTelecom, care n-a venit nici acum.

Aceste lucruri nu se vor mai tolera. În acelaşi timp, cineva trebuie să şi anunţe că se întîmplă lucrul acesta. Eu nu pot să stau de vorbă cu trei milioane de consumatori, e foarte clar. Dar, într-un fel sau altul, aceste lucruri trebuie aflate de cineva, trebuie văzut exact cine, de ce s-a întîmplat aşa. Tocmai de aceea trebuie să apară „contractul cu abonatul". De la 15 septembrie vom introduce contractul cu abonatul, aceste lucruri vor fi scrise clar şi dacă nu se respectă contractul cu abonatul (deci obligaţiile noastre) cineva plăteşte.

cele mai mici din Europa“

Ce vreau să mai spun este că astfel de reproşuri vor fi din ce în ce mai mici, că ceea ce se face, se face în interesul abonatului, nu în interesul unei societăţi sau în interesul unui minister, că este mîndria ministerului şi a ministrului că aceste lucruri se realizează, este adevărat, destul de greu, dar ele se realizează în interesul cetăţeanului.

Privatizarea RomTelecom – „afacerea secolului“?

Aţi propus privatizarea a 30% din capacitatea regiei RomTelecom. În ce stadiu se află discuţiile?

Procesul de privatizare a **RomTelecom** a început din luna decembrie. Un proces de privatizare a unui operator de telecomunicaţii durează în mod normal aproximativ 24 de luni, chiar mai mult, cu tot ceea ce înseamnă acest lucru, altfel spus 14 luni din momentul în care consultantul financiar legal şi tehnic este ales. Perioada premergătoare alegerii consultantului a fost una în care s-a regîndit politica tarifară, politica financiară, s-a făcut auditul cu Coopers&Lybrand. În luna august a fost ales şi s-a semnat contractul cu consultantul financiar legal şi tehnic care este Goldman Sachs International – la ora aceasta liderul în domeniul consultanţei de acest gen: a condus procesul de privatizare pentru **Deutsche Telekom** şi pentru operatorul din Africa de Sud. Noi ne mîndrim cu faptul că am avut 37 de oferte şi am ales operatorul cel mai bun.

Privatizarea RomTelecom s-ar putea numi „afacerea secolului“, cum s-a spus?

Privatizarea **RomTelecom** nu este un lucru care se face dintr-o dată. Primul pas, acel 30% al pachetului minoritar, este deja un proces foarte lung, după care urmează pachetul majoritar, după care vor urma privatizări consecutive prin ofertă publică. E posibil ca statul să-şi reţină numai o singură acţiune, acea celebră acţiune de aur care îi dă dreptul să ia multe decizii strategice. Valoarea unui operator naţional cum este **RomTelecom** este dată de foarte mulţi factori şi în foarte mică măsură de patrimoniul lui. Patrimoniul este o condiţie importantă, dar nu esenţială, valoarea lui este dată de toată structura de reglementări şi structura de piaţă care există în România. Cel mai greu lucru este să redefineşti toate reglementările în aşa fel încît operatorul să fie puternic. Foarte important este şi volumul de investiţii, şi lista de aşteptare, şi percepţia asupra forţei **RomTelecom**, asupra capacităţii lui de reacţie şi de management. La fel de importantă e şi rezolvarea problemelor de corupţie. Dacă **RomTelecom** poate să fie afacerea secolului?

„Ne vom implica în privatizarea MoldTelecom şi BulgarTelecom“

Avînd în vedere că pînă la sfîrşitul acestui secol mai sînt doar cîţiva ani, după părerea mea privatizarea **RomTelecom** va crea imaginea de transparenţă şi forţă pe care o merită România la ora aceasta, motiv pentru care noi am anunţat că vom deveni primul operator din zonă care vom ieşi înspre afară, şi vom participa la privatizarea **MoldTelecom** şi **BulgarTelecom**. Am ambiţia să şi cîştigăm această licitaţie, şi atunci vom putea spune: avem un operator naţional puternic capabil să răspundă la cerinţele pieţei şi a cetăţeanului.

La ce vă referiţi cînd spuneţi „structură de reglementări“?

Structură de reglementări înseamnă legislaţie, drepturile exclusive pentru o anumită perioadă (drept de monopol, care este foarte important); în acelaşi timp, înseamnă sistemul de tarifare şi capacitatea tarifelor de a se adapta inflaţiei şi productivităţii muncii. Important este cît de mare este lista de aşteptare şi capacitatea **RomTelecom** de a acoperi această listă. De exemplu, lista de aşteptare este de 3 milioane de abonaţi. În cît timp poate să-i acopere? Dacă am lua cît se investea anul trecut, însemnau 15 ani, dacă luaţi ce se întîmplă acum, înseamnă 5–6 ani, ceea ce este un salt deosebit.

Ce va aduce nou privatizarea RomTelecom?

Un nou tip de management, servicii de bună calitate şi o capacitate investiţională mare, deci un flux de lichidităţi foarte mare spre **RomTelecom**.

Cînd aţi propus privatizarea RomTelecom angajaţii Regiei au acuzat guvernul că vrea privatizarea doar pentru a aduce bani la buget. Care este acuîn opinia angajaţilor?

Problema a fost dezbătută şi negociată cu sindicatele. La ora aceasta ne înţelegem foarte bine cu ele, ideea privatizării este unanim acceptată, problemele pe care le ridică dînşii sînt uşor de soluţionat. Ei vor un pachet pentru salariaţi, între 3 şi 5%. Din suma obţinută din privatizare 60% rămîne în companie şi 40% merge la buget, ceea ce pentru **RomTelecom** înseamnă un volum de investiţii foarte mare, volum de investiţii care permite cît mai multor salariaţi să rămînă. Veniturile obţinute sau profiturile suplimentare vor fi împărţite între proprietar şi salariaţi, aşa cum se întîmplă peste tot. Procesul de privatizare a **RomTelecom** este în interesul cetăţenilor, este în interesul salariaţilor, este în interesul României ca imagine, este un proces normal şi îl voi duce pînă la capăt.

Tot ceea ce v-am spus nu sînt proiecte, ci realităţi palpabile: liniile se instalează, telefoane publice se aduc, calitatea creşte şi, chiar dacă sînt încă foarte multe reclamaţii, ele sînt mult în scădere, cu 20–25%.

În ce priveşte Poşta Română, aflată tot în subordinea ministerului dv., ce schimbări aţi făcut de cînd sînteţi ministru?

În Poşta Română problema este de diversificare a serviciilor pe care aceasta le oferă. De aceea am deschis şi concurenţa, Poşta nu mai este operator unic decît într-un anumit segment. Ea trebuie însă să-şi diversifice serviciile ca să reziste pe piaţă: oferă tot felul de servicii cu valoare adăugată în domeniu, face poştă electronică, este şi o parte dintr-un operator GSM, îşi va schimba faţa în ceea ce priveşte partea de emisiune şi comercializare de timbre, se implică în piaţa valorilor mobiliare. Tot Poşta Română este parte din **Connex**, tot Poşta Română va fi cea care va distribui şi cupoanele în agricultură, se implică şi se va implica din ce în ce mai mult în oferta de servicii de tip financiar-bancar, în colaborare cu Banc Post şi cu celelalte bănci din România. Vom face din Poşta Română o entitate capabilă să reziste în economia de piaţă.

„Nu am cunoştinţă de interceptări de corespondenţă şi întreruperi de telefoane“

Poşta a refuzat, de exemplu, un serviciu cum ar fi distribuirea ziarelor prin abonamente

A refuzat pentru că principiile pe care trebuie să se bazeze Poşta sînt principii comerciale. Dacă RODIPET sau structuri care vor să distribuie ziare prin intermediul Poştei nu acoperă costurile, de fapt nu acceptă oferta pe care o face Poşta, asta înseamnă o pierdere pentru ei sau înseamnă o pierdere pentru Poştă. Mi-e greu să spun acum cine a greşit, dar principiile pe care merge Poşta trebuie să fie comerciale, nu se face muncă patriotică.

Domnule ministru, mai sînt ascultate telefoanele? Mai este interceptată corespondenţa?

Telefoanele nu sînt niciodată ascultate. Corespondenţa nu este interceptată decît cu respectarea legislaţiei în vigoare. Eu nu am cunoştinţă de interceptări de corespondenţă şi interceptări de telefoane.

Prima mare concurenţă pe piaţa românească

Există un domeniu care se dezvoltă extraordinar de repede la noi, e vorba de telefonia mobilă. Care sînt criteriile după care acordaţi licenţe pentru operatori?

Există trei operatori în telefonia mobilă la ora aceasta în România: unul, **Telefonica România**, în banda de 450 MHz, şi 2 în banda de 900: **Mobifon** şi **MobilRom**. Licenţele se acordă prin licitaţii, cîştigătorii primesc o licenţă de operare, iar obligaţia ministerului este să urmărească dacă ceea ce scrie în licenţă este respectat de către operatori. În această toamnă, probabil, vom mai acorda, ca urmare a licitaţiei pe care o vom ţine, încă 2 licenţe în banda de 1.800, VSE sau GSM de 1.800 MHz, o licenţă acordată direct **RomTelecom** şi alta cîştigătorului acestei licitaţii. Aceste licenţe aduc avantaje atît cetăţenilor pentru care se oferă acest serviciu, cît şi Ministerului Comunicaţiilor, respectiv Inspectoratului General al Comunicaţiilor care are un tarif pe care îl încasează pentru faptul că pune la dispoziţie frecvenţele şi canalele respective operatorilor. În acelaşi timp a fost un cîştig şi pentru bugetul statului pentru că, în momentul acordării, de exemplu, a celor două licenţe de 900 de MHz, statul român a încasat suma de 100 milioane dolari.

Mulţi din cei care şi-au achiziţionat telefoane mobile sînt nemulţumiţi de calitatea serviciilor oferite de operatori...

Din păcate, licenţa, aşa cum a fost ea făcută, nu permitea Ministerului Comunicaţiilor să penalizeze pe cei doi operatori. Am schimbat această licenţă de comun acord şi am introdus penalităţile, atît calitative, cît şi de acoperire la cei doi operatori. Penalităţile pot merge pînă la 240 mii dolari amendă. Acum marele avantaj în cazul în care cineva este nemulţumit de serviciile unuia sau altuia din operatori este să meargă la concurenţă. Este prima mare concurenţă de pe piaţa românească în care doi operatori superputernici se întrec pentru a-şi cîştiga clientela. De aici şi rămînerea în urmă şi calitatea mai slabă la început, pentru că au vrut să acopere cît mai repede întreg teritoriul lăsînd în urmă calitatea. Încetul cu încetul lucrurile vor intra pe concurenţa clasică şi se va merge mult pe calitate. Dar, existînd concurenţă, cine nu este mulţumit de serviciile unui operator se poate muta foarte uşor la celălalt.

Datoriile TVR şi ale Societăţii Române de Radio

Un alt serviciu aflat în subordinea dv. îl reprezintă radiocomunicaţiile şi acestea, la rîndul lor, deţin un monopol.

Deţin monopolul transmisiilor de radio şi televiziune; în acelaşi timp, din punct de vedere al veniturilor, se supun la rîndul lor unui „monopol“ datorat faptului că principala sursă de venituri sînt societăţile naţionale de televiziune şi radio, cu care avem probleme mari. Noi am restructurat **Radiocom** şi facem investiţii pentru a îmbunătăţi calitatea semnalului, înlocuind acum reţeaua magistrală de radiorelee, cu radiorelee digitale. Am avut înţelegere cu cele două societăţi naţionale: noi facem aceste eforturi, iar ei să nu aibă întîrzieri în plata facturilor. Numai că ei întîrzie în continuare. Noi am dat afară aproximativ 5% din personalul de radiocomunicaţii, şi nu am aflat ca acelaşi lucru să se fi întîmplat în celelalte două societăţi. Dacă noi am aplica legea, ar trebui să oprim o parte din program.

Aţi avea o acoperire legală pentru asta?

Eu sînt sub acoperirea legii. La un moment dat însă cei care decid în interesul cetăţeanului şi al celor două societăţi trebuie să ia o decizie: dacă nu se alocă resursele necesare pentru ca ei să-şi plătească factura atunci să se restructureze.

Aveţi în vedere privatizarea radiocomunicaţiilor?

Şi Regia de Radiocomunicaţii va intra într-un proces de privatizare, dar numai în momentul în care el se va dovedi un operator fără acest balast, care se numeşte pericolul de a rămîne oricînd în incapacitate de plată datorită neputinţei de plată a celor două societăţi. Deja îşi diversifică serviciile, vor transmite şi vor presta servicii pentru operatorii din GSM. Dar în proporţie de peste 50% regia depinde de cele două societăţi.

Celelalte posturi de radio şi televiziune nu folosesc releele dv.?

Nu toate. Sînt posturi locale şi îşi folosesc emiţătorul lor şi emit numai de pe acea bucăţică. Dacă am avea posturi de radio şi de televiziune care să vrea să transmită în toată ţara, după ce instalăm aceste radiorelee digitale, vom putea satisface şi aceste servicii. Dar investiţiile numai în radiorelee depăşesc 15 milioane dolari.

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

Vă recomandă viitoarele sale apariţii:

JOSÉ SARAMAGO
Istoria asediului Lisabonei
Seria de autor „J.S.“
264 p., 20.000 lei

JOHN LE CARRÉ
Casa Rusia
Seria de autor „J.L.C.“
360 p., 27.000 lei

AMOS OZ
Să nu pronunţi noapte
Colecţia „Romanul Secolului XX“
264 p., 14.000 lei

Comenzile se primesc la
Editura Univers, Piaţa Presei Libere nr. 1,
C.P. 33-78, Bucureşti • 79739

ACCENTE

IURIE IONESCU-CĂLINEȘTI

Cine ne sînt sabotorii?

„Ceea ce ne unește este mai presus de ceea ce ne desparte" – este o frază care de multe ori ascunde contrariul și este rostită în ajunul tuturor schismelor pe care le-a cunoscut istoria: de la cele religioase, pînă la cele politice. Ceea ce unește sînt interesele generale, de multe ori idealizate. Ceea ce desparte sînt de cele mai dese ori interesele particulare, meschine, ca atare trecute sub tăcere. Din păcate, cu cît respectiva stare conflictuală se prelungește mai mult, cu atît deznodămîntul este mai dramatic. Politica este terenul preferat al compromisurilor – cinstite și durabile cînd părțile recunosc chiar de la început deosebirile dintre ele și stabilesc precis domeniile de colaborare, false și șubrede cînd, pentru a înșela opinia publică, le ascund. În acest caz, compromisul devine compromițător, deci păgubos pentru ambele părți.

În prezent, la noi în România, „mai presus de orice" este reforma, care înseamnă pe plan politic tranziția de la sistemul statal dictatorial la unul democratic descentralizat, iar pe plan economic tranziția de la sistemul proprietății colective de stat la cel al proprietății particulare garantate de stat, fundamentul pieței libere. După șapte ani de la revoluție, majoritatea populației s-a pronunțat pentru această reformă, convinsă fiind de propria experiență și de cea a vecinilor occidentali. Minoritatea a fost luată și ea de valul reformist al acestui sfîrșit de secol, deși, în general, are rezerve, mai mult sau mai puțin mărturisite. De ce?

O teorie, acceptată în general, invocă procesul de „mutilare a conștiințelor" în țările care s-au aflat 75 sau 40 de ani sub regim sovietic. Cu cît regimul sovietic a dăinuit mai mult, cu atît în țările respective „mutilarea" a fost mai durabilă.

În ce privește România, chiar dacă în 40 de ani de regim sovietic s-a produs o anumită influențare a mentalității unei părți mai mari sau mai mici a cetățenilor țării, faptul că numai după șapte ani de la revoluție (termen istoric relativ scurt) majoritatea românilor s-au trezit la realitate demonstrează că această influență a fost destul de slabă. Prin urmare, dacă nu mentalitatea pervertită de propaganda sovietică este factorul principal care determină o anumită rezistență, mai mult sau mai puțin fățișă, a unei părți a populației la reformă, chiar la sabotarea ei după noiembrie '96, atunci ce altceva mai determină această atitudine?

Cei 40 de ani de regim sovietic în țara noastră (cu sau fără trupe de ocupație), timp în care a avut loc la noi un schimb de generații, au fost suficienți pentru a instaura o nouă pătură mijlocie, în mod firesc dominantă – în administrație, economie, justiție, cultură etc. – și privilegiată din punct de vedere material. Instaurarea relativ rapidă a noii pături sociale a avut loc și în urma anihilării, fizice și spirituale, a celei vechi. Ea nu a putut să dispară în cei șapte ani de tranziție, relativ superficială, și cu atît mai puțin în cele șapte luni de după alegerile din noiembrie '96.

Prin urmare, o parte din actuala pătură mijlocie este cea din perioada regimului sovietic; ea este interesată în păstrarea pozițiilor dominante și, firește, a privilegiilor materiale dobîndite. Iar dacă se mai poate vorbi de perpetuarea influenței ideologiei este firesc ca această perpetuare s-o regăsim tocmai în rîndurile actualei pături mijlocii. Celelalte pături sociale, împovărate de grijile zilnice, au fost mult mai puțin expuse acestei propagande.

Din păcate, vedem cum sînt scoase de la naftalină vechile gogorițe comuniste: monarhia, moșierii, rentierii, imperialiștii (acum se folosește termenul de „marea finanță internațională"), „marile puteri", care, văzînd că nu ne-au putut veni de hac la Ialta și Malta, s-au întrunit la Madrid ca să ne „păcălească" din nou. De ce ni se promite că, atunci cînd vom fi bogați, vom fi primiți în NATO? Numai ca SUA să-și poată desface armamentele. De ce am intrat în CEFTA? Numai ca vecinii noștri hrăpăreți să poată desface fără vamă în țara noastră mărfurile lor subvenționate. Toate acestea nu prefigurează oare România ca o „redută asediată", tot așa cum era prezentat nu demult și fostul „lagăr socialist"? Recent, a fost scoasă de la naftalină și sintagma „prestigiul conducerii", situată, firește, deasupra legalității.

Tragedia este că asemenea gogorițe sînt folosite nu numai de opoziția noastră „oficială", formată din nostalgicii declarați sau mascați, ci chiar de cei care se declară nu numai adepți ai reformei, ci și sprijinitori ai noii puteri instaurate după noiembrie '96. Asistăm nu numai la o opoziție pasivă la reformă din partea celor implicați direct în aplicarea ei, ci și la una activă – prin mass-media, parlament (inclusiv sub forma absentării nemotivate la vot), justiție etc. Toate aceste sfidări la adresa reformei, a schimbării sînt prezentate sub paravanul unei sfinte indignări în fața pericolului „restaurației", a principiului *„restitutio in integrum"*, a egalității în drepturi cu națiunea română a minorităților conlocuitoare etc. Corifei ai presei au sărit ca arși cînd premierul Ciorbea a folosit cuvîntul *„desovietizare"*. Nici nu-i de mirare, pentru că desovietizare înseamnă denomenclaturizare!

Toți sabotorii reformei, punînd la zid principiile fundamentale care ne-ar deschide accesul în lumea liberă – proprietatea privată, respectarea drepturilor naționalităților conlocuitoare, repararea prejudiciilor aduse

victimelor regimurilor totalitare –, au în același timp tupeul să strige că reforma stagnează.

De aici, se pune în mod firesc întrebarea: cum pot fi asociați la realizarea reformei cei care, prin tot de spun și fac, se declară împotriva ei? *„Te faci frate cu dracul..."* – spunea recent un venerabil om politic român. Numai că, cu un asemenea tovarăș de drum, te poți trezi intrat la apă înainte de a trece puntea. Se pune, de asemenea, întrebarea: Europa, NATO, care ne monitorizează, nu au oare dreptate să afirme că încă nu este cert că democrația la noi este definitiv consolidată, sau că procesul de reformă este ireversibil?

Vajnicii noștri critici ai actualei guvernări afirmă că reforma stagnează pentru că guvernul s-ar ocupa de probleme colaterale: restituirea pămînturilor și imobilelor confiscate de comuniști (deci respectarea dreptului de proprietate nu în viitor, ci a celui dinainte de colectivizare sau etatizare, imprescriptibil și nu prescriptibil de către comuniști), reforma justiției, a învățămîntului, combaterea corupției etc. – în loc să-și îndrepte principala atenție asupra problemelor pur economice. Dar cum poți restructura producția dacă în primul rînd nu așezi pe baze sănătoase relațiile de producție, mediul social în care lucrează întreprinderile, climatul social-politic în care lucrează oamenii în aceste întreprinderi și instituții?

Toți cei care vor cu adevărat schimbarea trebuie să dea o ripostă fermă tuturor sloganurilor înșelătoare din perioada comunistă. Dacă cetățenii noștri se vor lăsa în continuare înșelați de cîntecul de sirenă al celor care își astupă urechile de dragul „unității", atunci se va perpetua faimoasa „privatizare accelerată" din vremea lui Văcăroiu, cu tot cortegiul de jafuri și privațiuni, și cu ostracizarea țării noastre pe plan mondial.

ACCENTE

RĂZVAN PAUL

Pe marginea unei scrisori

Într-unul din numerele anterioare ale revistei *„22"* (mai exact: nr. 25/'97) au fost publicate patru scrisori inedite trimise de Mircea Eliade lui Emil Cioran în anii 1935–39. Faptul că aceste scrisori sînt inedite nu constituie în sine un element spectaculos, cum, de altfel, nici mărturia de viață pe care o aduc nu e ceva neașteptat în scrisul lui Eliade. Ceea ce descoperi, însă, ca inedit și spectaculos citind aceste rînduri este un **tip special de sinceritate**, pe care, probabil, numai dialogul cu un prieten atît de radical cum era Cioran putea să-l dezvăluie. Această sinceritate, care nu se rezumă la afirmarea onestă a unor adevăruri indiferente, ci merge pînă la mărturisirea apăsată a credințelor celor mai intime, se referă aici la modul în care Eliade își percepe propria situare în spațiul culturii.

Detaliul de scrisoare pe care vreau să îl măresc este următorul: Eliade spune la un moment dat un lucru de o importanță care depășește aparența: ***„Tot ce am scris pînă acum nu exprimă deloc adevărul în care cred. N-am mințit dar cred că m-am jucat"***. El își mărturisește dezgustul crescînd pentru cultură și literatură și apropierea de o „contemplație" de tip asiatic și de adevărul metafizic tradițional, ne-european, *„singurul în care cred"*. Restul amănuntelor și contextul sînt relevante doar pentru o hermeneutică a vieții lui Eliade, în schimb, această frîntură de scrisoare deja precizată constituie un foarte bun **prilej** pentru a sesiza care este în genere **modul de raportare la cultură** a chiar omului de cultură și, în cazul acesta, a scriitorului. Or, există, după părerea mea (iar mărturisirea lui Eliade este elocventă în acest sens), **două** raportări posibile la cultură: una în care tratezi spațiul cultural ca pe o entitate fetișizată, de o noblețe trans-umană și care nu are foarte mare legătură cu individul ca atare, și o a doua, în care cultura este resimțită ca zona cea mai intimă a căutării spirituale. De aici decurg două atitudini diferite: pe de o parte, o seriozitate afectată, care maschează plăcerea provocată de participarea la Cultură și, pe de altă parte, o situare autentică în centrul propriei tale existențe. În acest al doilea caz, se poate spune la limită că totul înseamnă cultură, în măsura în care totul capătă o relevanță mai mare sau mai mică și o anumită importanță pentru propria ta situare existențială.

Cînd Mircea Eliade recunoaște că tot ce a scris pînă acum a fost doar un joc disimulat, el definește acea percepere subînțeleasă a culturii ca **formă elevată de distracție**. Pentru că, nemărturisit și aproape întotdeauna neconștientizat, „a trăi în cultură" înseamnă, cel mai adesea, tocmai aceasta: a găsi modalitatea cea mai nobilă și elegantă de a-ți petrece timpul și, decurgînd de aici, a amîna într-un chip ingenios întîlnirea cu propriile tale probleme și cu întrebările tale ultime (sau parsifalice, cum le-ar spune tocmai Mircea Eliade). Cu alte cuvinte, prin această raportare „ușoară" la cultură, care este caracterizată de un sentiment de neimplicare și de neatașare, reușești să te pui, atît pe tine, cît și căutările tale, în paranteză sub pretextul liniștitor că te ocupi, de fapt, de problemele și căutările umanității în genere. Numai că, în spatele acestei abordări voit-grave se găsește tocmai dorința eschivată de divertisment, una înrudită cu ceea ce C. Noica numea *„distracția de a-ți lua în serios viața"*.

„Distracție" înseamnă, în acest context, nu atît amuzament (mai ales că activitatea culturală presupune trudă și meticulozitate), cît **distragere**, adică îndepărtare de la propria centrare în spațiul existenței. Este vorba aici de ceea ce V. Rozanov, pe urmele lui Pascal, desemna ca fiind *„viața-patinoar"*: o continuă alergare în care *„nimeni nu e ataşat de nimic"*; imaginea surprinde tocmai caracterul superficial al vieții oamenilor. Desigur, cel mai colorat și seducător perimetru al acestui patinoar este „cultura", însă trebuie spus că distanța de la cultura luată în primul ei sens și orice altă preocupare umană mai puțin pretențioasă sau nobilă nu surprinde o diferență de nivel; cu alte cuvinte, nu avem de a face cu două atitudini radical diferite. În ambele situații, răsfrîngerea interioară a faptului exterior (fie că e vorba de o operă culturală sau de un spectacol sportiv) nu este una relevantă, una care să lase urme, ci mai degrabă ea face parte dintre amănuntele care te ajută să plutești la suprafața lucrurilor, să „patinezi". Căci, după spusele lui Pascal, *„toată grija omului este de a se uita pe sine însuși (...) ocupîndu-se de lucruri care îl împiedică de a se gîndi la el"*.

În fapt, cea de-a doua raportare posibilă la cultură, de care vorbeam, tocmai așa ceva presupune: pe de o parte, asumarea actului de cultură ca act de viață, ceea ce înseamnă că în spațiul cultural cauți înainte de toate rezolvarea propriilor neliniști și frămîntări și, pe de altă parte, transformarea fiecărui act de viață în act cultural, ceea ce înseamnă acum căutarea de sensuri nu doar acolo unde ele sînt prezente explicit (adică în Cultură), ci și în cotidianul banal.

Cînd Mircea Eliade, în scrisoarea către Emil Cioran, spune că se simte mai atașat de contemplația asiatică decît de cultura europeană și își mărturisește chiar dezgustul pentru cultură, el nu sugerează că distanța de alegere ar fi una a-culturală; dimpotrivă, atitudinea sa este **autentic-culturală**, pentru că ea presupune tocmai căutarea adevărului și a sensului. Și, recunoscînd că pînă acum s-a jucat, permițîndu-și să se ocupe cu lucruri pe care le consideră ca fiind ne-esențiale, Eliade dovedește că nu privește indistinct cultura, ca pe o realitate unitară, ci ca pe una cu **două sensuri diferite**, corespunzătoare celor două raportări situative la ea.

DANIEL VIGHI

Între descentralizare şi unitatea de comandă

Descentralizarea riscă să devină o lozincă

Există în politica românească obiceiul de a vorbi în exces şi de a înfăptui în raport invers proporţional cu ceea ce spunem. Cutuma aceasta are o urmare extrem de neplăcută pentru că transformă idealuri ale democraţiei şi concepte ale reformei în lozinci cu un apăsat gust de lemn dintr-un bine cunoscut limbaj. Aşa şi cu descentralizarea. S-a vorbit atît de mult despre aceasta, încît a devenit un ceva asemănător celebrului îndemn adresat proletarilor la unire în beneficiul unic al unui partid unic, sau altul de felul „luptei pentru pace", un fel de babă bătrînă a propagandei regimului comunist. Aşa şi cu descentralizarea: riscă să devină o lozincă bună pentru discursurile parlamentare despre cum va să fie lumea democratică autohtonă. Numai că lucrurile nu sînt, ca de obicei, atît de simple cît lasă să se înţeleagă vorbirea despre cum şi ce va să fie. În fapt, descentralizarea este un criteriu fundamental al reformării lumii în care trăim. Ea ar trebui să participe decisiv la asigurarea diversităţii în plan economic, social, cultural, dar şi în orizontul mentalităţii naţionale. În funcţie de acceptarea ei şi de gradul de inserţie în real, se poate măsura avansul concret al reformei. Ni s-ar putea reproşa că accentuăm mai ales asupra descentralizării şi a diversităţii în dauna unităţii şi a coerenţei centralizatoare. Las la o parte faptul că există o mare discrepanţă între cele două ţinte strategice: unitatea „de monolit" a tot fost consolidată decenii în vechiul regim; în plan politic, în jurul partidului unic, apoi la nivel economic, prin planuri cincinale sau, altfel, cultural, prin festivaluri de felul „Cîntarea României", care îşi aveau raţiunea de a fi tocmai în aplatizarea diversităţii. Aşadar, nostalgiile unităţii, de felul celor proclamate de partide de talia PUNR sau PRM, sînt de fapt nostalgiile după dictatură. Unitatea care abolește diversitatea este drumul sigur spre tiranie. Diferenţa poate fi măsurată şi în cotidian, în viaţa de zi cu zi; una este o stradă cu case particulare, chiar vechi, şi alta sărmanele cartiere cu blocuri în care diversitatea este întreţinută, cel mult, de lenjeriile întinse la uscat pe balcoane. Asta a fost în stare să creeze unitatea de monolit. O pădure de blocuri identice în toate cartierele capitalei şi în toate oraşele ţării. O lume a bugetarilor sceptici în care singura poezie este a golului existenţial, un vid din beton şi miresme de la tomberoanele cu gunoi menajer.

Pe de altă parte, nu trebuie să uităm nici faptul că jocul dintre unitate şi diversitate, dintre centru şi descentralizare, este unul dialectic, prin urmare, pretinde cu necesitate existenţa ambelor concepte. În fapt, proliferarea în exces a unuia (a diversităţii) în defavoarea celuilalt are reversul în anarhism. Imaginea pe care acesta din urmă o poate oferi este aceea a construcţiilor de la marginea Timişoarei, din comuna suburbană Dumbrăviţa, unde

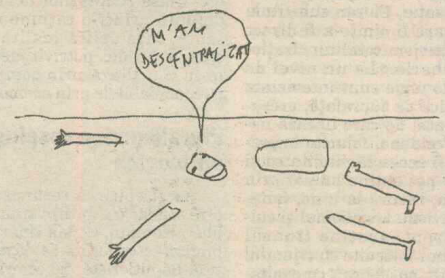

vilele celor evadaţi din cartierele cu blocuri s-au ridicat pe loturi cumpărate alandala între care s-au trasat căi de acces. Rezultatul este o brambureală care aminteşte de capriciile suprarealiştilor.

Centrul e mai decis în privinţa reformei

Aşadar, e nevoie de un raport bine cumpănit în această dialectică. De aceea, nu aş fi de acord cu dojana Alinei Mungiu adresată guvernului, cum că de ce nu descentralizează restructurarea şi lichidarea administrativă a întreprinderilor falite. Explicaţia este, cred, la îndemînă: pentru că în multe locuri aceasta ar fi tergiversată, dacă nu chiar împiedicată cu totul. E de văzut solidaritatea, oarecum de înţeles, a autorităţilor locale cu muncitorii din firmele de pe lista guvernamentală. În plus de asta, mai e ceva care îşi găseşte similitudinea în teoria sociolingvistică a arealelor marginale care păstrează fenomene lingvistice arhaice. La fel şi aici. Centrul este mai decis în privinţa reformei, aceasta slăbeşte pe verticala deciziei birocratice, dar şi pe orizontala desfăşurării acesteia. La nivelul celei dintîi, voinţa reformatoare a guvernului slăbeşte în substructurile sale; întîrzierea este aici cauzată tocmai de lipsa unei funcţionări coerente, cu accente autoritarist-centraliste ale aparatului de stat, care să pună în aplicare strategia. Un alt nivel de diferenţiere a voinţei reformatoare este cel al desfăşurării, să-i zicem, geografice: reforma este mai bine acceptată în oraşele mari sau în provincii istorice, precum în Ardeal, în Banat, parte din Moldova sau Dobrogea. Un indiciu interesant ni-l poate oferi opţiunea electoratului la alegerile de anul trecut. Astfel, cei care au votat PDSR şi PUNR sînt adepţii unei reforme în pas lent, cu subvenţionări ale industriei şi agriculturii de stat în speranţa că-şi vor reveni pe îndelete, chiar dacă din această lentoare se nasc, ca Afrodita din spuma mării, şi indisciplina financiară şi corupţia.

Un alt segment al populaţiei, de data aceasta de-a dreptul ostil reformei, este electoratul PRM şi PSM; aceştia sînt adepţii dirijismului, ai controlului preţurilor şi, implicit, ai vechiului îndemn: noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc. Desigur că, în condiţiile actuale, oamenilor acestora le vine apa la moara propagandei de partid.

O altă diminuare a voinţei reformatoare este distribuită pe structurile sociale. Astfel, se poate pune în evidenţă o diferenţă în atitudinea faţă de reformă în mediul urban şi rural; cu observaţia că proprietatea funciară s-ar putea să producă la sate însemnate modificări de comportament economic şi politic. În mediul urban, permisivitatea la reformă diferă în funcţie de vîrstă, de ocupaţii, de nivel cultural. Toţi aceşti factori perturbă sau sprijină reforma, numai că tocmai diversitatea acestora pretinde o abordare unitară a acesteia.

Miezul reformei este chiar descentralizarea

Pe de altă parte, celălalt pol al ecuaţiei în discuţie pretinde cu necesitate descentralizarea, ca esenţială probă a instaurării democraţiei. Descentralizarea presupune mutarea centrului de decizie mai aproape de cel care o pune în practică. Asta este principala consecinţă a descentralizării, una extrem de importantă pentru orizontul mental şi atitudinal al conaţionalilor noştri. Putem observa cu uşurinţă cum cei legaţi de vechile năravuri, directori faliţi de IAS-uri sau de fabrici, se raportează cu obstinaţie la stat în toate ale lor, în timp ce particularii par mai degrabă doritori ca statul să le ofere cadrul legal pentru cît mai multă liberă iniţiativă. Numai că statul, cel de ieri şi cel de astăzi, nu se prea grăbeşte cu decizia. Că nu ar vrea să renunţe la prerogative este mai greu de acceptat într-o guvernare, vorba PDSR-ului, de dreapta. Să zicem că actuala putere a fost somată de alte priorităţi şi de aceea descentralizarea bugetelor locale şi altele asemenea nu au avut timp suficient să capete contur legislativ. Problema complicată e faptul că, pînă la urmă, miezul reformei este chiar descentralizarea, şi asta oriunde ne-am arunca ochii: în învăţămînt, ea presupune ca profesorul să-şi aleagă cu de la sine putere programa şi manualul pentru că, orişicîtuşi, cunoaşte mai bine decît ministrul propria sa clasă. La nivel universitar, autonomia pretinde aceleaşi exigenţe; în justiţie, descentralizarea capătă aspectul grav al independenţei puterii judecătoreşti; în sănătate, descentralizarea presupune descentralizarea administrării actului medical ş.a.m.d.

Era să uit: în cultură, descentralizarea este cu adevărat importantă, aici dobîndeşte accente grave pentru că, în afara ei, riscăm să devenim, cultural vorbind, ţara cu un singur oraş. Ar mai fi de adăugat şi faptul că tradiţiile culturale descentralizate ar putea fi exploatate politic. Astfel, dacă privim la trecutul nostru, vom observa că, din veacul al XVIII-lea, Banatul, Transilvania şi nordul Moldovei au intrat sub influenţa cezaro-crăiască de tip Mittel Europa, prin administraţie directă.

Tot de atunci, principatele consolidează, odată cu prinţii cărturari din familia lui Mavrocordat Exaporitul, influenţa spiritului public francez. Consecinţele de azi ale acestor moşteniri cultural-politice sînt (pot fi) benefice în constituirea şi orientarea unor politici regionale coerente. Sudul românesc poate beneficia eficient de relaţia cu lumea francofonă; vestul şi nordul, cu lumea germanică. Şi într-o parte şi în cealaltă, gestul politic este motivat de o sensibilitate cultural istorică ce nu trebuie pierdută din calcul. Un exemplu din multe posibile: în vreme ce guvernarea Văcăroiu încerca să blocheze un tratat de cooperare regională dintre landul Renania de Nord-Westfalia cu Banatul, reprezentat de judeţele Timiş, Arad şi Caraş-Severin, un mic întreprinzător timişorean punea pe roate o firmă de transport şi turism care îşi spunea Banat-Bavaria. Nicolae Văcăroiu apăra unitatea neamului, patronul acela îi stimula diversitatea. El mi se pare mai aproape de viitorul Europei pentru că a perceput faptul că descentralizarea şi cooperarea regională sînt un bun prilej de profit economic.

În ceea ce priveşte descentralizarea culturală la nivel naţional, consider că ar trebui să evoluăm aici pe alte coordonate decît cele franţuzeşti, în care totul începe şi sfîrşeşte la Paris, cu excepţia cochetăriilor de nici două săptămîni de la Cannes. Provincia n-ar mai trebui să fie bună doar pentru subtile reverii, fie ele şi postmoderne. Cred că, în următorul veac, modelul cultural german – în care fiecare oraş are vocea sa culturală distinctă – este de dorit pentru România. O lume în care – de ce nu? – un viitor Heidelberg valah să nu aibă motive de a privi complexat, provincial adică, la Berlinul românesc; dacă se potriveşte un aşa nume nebuniei rutiere de pe malurile Dîmboviţei, care pe atunci va înceta, de bună seamă, să polueze parcurile ce n-or mai fi nici ele străbătute de melancolici câini sterilizaţi. Numai că toate acestea sînt vise, ca şi acelea cu lupta cea mare din „Internaţionala" pe care o cîntam mai ieri. Pînă la împlinirea lor ar fi de dorit să nu pierdem din vedere exactul echilibru dintre descentralizare şi unitatea de comandă guvernamentală, menită să dea conţinut celei dintîi.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

INSTITUTUL EUROPEAN

Bernhard Görg — Colecţia UTILIS

Viitorul managerilor. Managerii viitorului

Traducere de Dan Stoica, prefaţă de Panaite C. Nica

Din cuprins:
- Dificultăţile definirii funcţiei de manager
- Modelul european de management
- Orientarea către client
- Angajamentul social al managerului

150 pagini
ISBN 973-586-058-9

Lansarea va avea loc în prezenţa autorului, luni, 15 septembrie 1997, ora 19,00 în sala de Marmură a Cercului Militar Bucureşti

Iaşi • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e.mail: rtvnova@mailcccis.ro • http: 1/www.nordest.ro/home.htm

H.-R. PATAPIEVICI

Despre intoleranţă: un studiu de caz

„Fanatismul este un dar divin"
Emil Cioran

Setea de a lichida

În perioada imediat următoare Primului Război Mondial, ideea pluralismului politic şi a democraţiei liberale a fost pusă într-o gravă criză de sentimentul general că civilizaţia europeană este în plină şi ireversibilă decadenţă. N-am să enumăr profeţii acestei idei false: numărul lor era legiune. În schimb, voi încerca să analizez mecanismul respingerii toleranţei din perspectiva argumentelor folosite pentru a-i prefera intoleranţa. În special, aş dori să reiasă faptul că recuzarea principiului pluralismului democratic apare ca fiind rezonabilă dacă admitem pertinenţa argumentelor avansate împotriva ideii de toleranţă. Pentru această ilustrare, filosofia politică a tînărului Emil Cioran reprezintă o interesantă oglindă inversă a concepţiei lui Voltaire despre toleranţă.

Potrivit epocilor hipnozate de seducţia totalitară, toleranţa este semnul cel mai tipic al decadenţei, deoarece, se crede, manifestarea ei este direct proporţională cu slăbirea instinctului de afirmare vitală. Întocmai cum Erwin Reisner considera conştiinţa istorică ca pe un simptom al lichidării finale, Cioran nu vede în democratismul civilizaţiei occidentale decît neputinţele celor care, slăbiţi, se pregătesc pentru a se abandona aservirii şi, mai apoi, lichidării. Or, ce înseamnă să nu mai posezi o *Weltbehauptung*? Înseamnă, pentru Cioran, să pierzi priza directă asupra valorilor tale: înseamnă să îi accepţi pe ceilalţi pentru că nu mai ai puterea să îi înlături sau să îi distrugi. Nu clemenţa face toleranţa, ci impotenţa. De aceea, exclusivismul feroce i se pare lui Cioran un semn sigur de vitalitate.[1] Dacă ai cu adevărat convingerea că ceva e adevărat, este absolut necesar să-ţi distrugi adversarii în numele acelui ceva.[2] Tînărul Cioran era frenetic convins că singura politică eficace este intoleranţa: abţinerea de la asasinat politic şi respingerea violenţei erau pentru el, de aceea, *„simplă masturbare politică"*. Este important să înţelegem că legitimitatea asasinatului politic nu decurgea, pentru Cioran, din argumente de natură pragmatică (eficacitatea acţiunii etc.), ci era dedusă dintr-o presupoziţie metafizică tare, care subîntindea întreaga sa filosofie politică: pentru el, colectivitatea era strict anterioară, logic şi ontologic, indivizilor (*„Din moment ce colectivitatea se simte bine angrenată într-un astfel de sistem totalitar, tragedia cîtorva indivizi nu numai că e suportabilă şi remediabilă, dar nici nu interesează un stat"*; *„... ce a pierdut omenirea dacă s-a luat viaţa cîtorva imbecili?"*)[3].

Tînărul Cioran: oglinda răsturnată a luminilor

La un prim nivel, al opţiunilor politice, problema lui Cioran este *mecanic* de simplă. Acolo unde secolele XVIII şi XIX propuseseră democraţie, individualism, civilizaţie, Cioran substituie termenii pe care îi simte a fi direct contrari: colectivism totalitar, iraţionalism şi barbarie.[4] La un nivel de adîncime, acolo unde sunt întemeiate opţiunile politice de suprafaţă, presupoziţia sa tenace, de care uzează necontenit şi în cele mai felurite împrejurări, pare a fi aceea că vitalitatea şi fertilitatea se pot obţine numai prin haos, violenţă, recurs la unic, fanatism şi exclusivism. Legalismul şi cultul pentru drept, susţine tînărul Cioran, ar trebui înlocuite cu triumful „haosului vieţii", cu „febra", cu exaltarea „fondului anonim". În rezumat, deoarece democraţia şi individualismul ar corespunde unei degenerări a vitalităţii (care se exprimă, potrivit lui Cioran, prin *„platitudinea optimistă a secolului al XVIII-lea"*), soluţia de ieşire din degradarea vitalităţii este *„punerea naţiunii la teasc"*, adică dictatura frenetică a „maselor anonime".[5]

Două clase de realitate

Pentru tînărul Cioran, logica lumii este binară (vitalitate vs. decadenţă etc.), iar ontologia lumii se împarte în două clase de realitate, distincte şi ireductibil opuse. În prima clasă de realitate intră toate entităţile considerate a avea un potenţial ontologic ridicat, adunate laolaltă de raportul lor imediat cu *realităţile organice*. Această clasă ilustrează, în viziunea lui Cioran, afirmarea nestînjenită a unei realităţi a vitalităţii absolute, în care viaţa se dezvoltă *natural*, potrivit cruzimii, fanatismului, intoleranţei şi anonimatului care îi sunt proprii. Predicatele care caracterizează clasa realităţilor organice, spicuite la întîmplare din articolele tînărului Cioran, sunt următoarele: haos, febră, tensiune, vitalitate, barbarie, iraţionalism, exclusivism, incondiţionare, colectivism, dictatură, intoleranţă, flux anonim, eliminare a adversarului etc. Raţiunea care guvernează clasa realităţilor considerate de Cioran ca fiind organice este distructivă, frenetică, entuziastă, anonimă.

Cea de-a doua clasă, strict recesivă în raport cu prima, se obţine din ea printr-un „operator ontologic" de scădere, îmbătrînire, sclerozare, diminuare, atrofiere, lichidare. Potrivit mecanismului de decadenţă care îl va obseda pe Cioran şi în anii săi maturi, atunci cînd nivelul vitalităţii primitive scade, elementele clasei organice se transformă anamorfotic într-o serie de elemente cu potenţial ontologic slab, care alcătuie populaţia celei de-a doua clase de realitate. Populaţia diminuată ontologic numără în sînul ei astfel de elemente: ordine legală, detaşare, autonomie, civilizaţie, raţiune, pluralism, compromis, individualism, democraţie, toleranţă, spirit critic, protejare a adversarului, parlamentarism etc. Clasa realităţilor degradate este definită printr-o raţiune rece şi distantă, care aplică realităţii spiritul critic şi juridic, potrivit ideii că opusele se conciliază prin compromis, iar ireconciliabilele prin acomodare.

Pluralismul: o respingere ontologică

Acest spirit, a recunoscut oricine, este solidar cu spiritul tranzacţional al liberalismului, căruia tînărul Cioran îi prefera orice formă de dictatură frenetică, fie hitleristă, fie comunistă (argumentînd că nu ideile contează, ci frenezia, abolirea spiritului critic, unanimitatea organizării şi voinţa colectivă irepresibilă).[6] Pentru a fi de acord cu „punerea naţiunii sub teasc", Cioran trebuie să considere că individualitatea este o iluzie şi că de manifestarea ei sunt legate doar nişte „libertăţi inutile". Rău în principiul individualităţii ar fi proliferarea incontrolabilă a diversului, punerea în dificultate a centralităţii de comandă. E limpede că, odată acceptată validitatea individualizării, este inevitabil să acceptăm şi legitimitatea pluralismului punctelor de vedere. Or, pentru tînărul Cioran, pluralismul este *„expresia teoretică a dezmăţului"*, iar *„ceea ce numim democraţie nu e decît refuzul absolutului"*.[7] Prin absolut se înţelege aici voinţa în plan metafizic şi moral, iar criteriul de „adevăr" al acestui absolut voluntarist este eficacitatea, frenezia, beţia entuziastă, dizolvarea individualităţii (care e o ficţiune „protestantă") în „fluxul anonim al masei". Prin ce păcătuieşte, deci, democraţia? Democraţia păcătuieşte prin interzicerea vocii originare a colectivităţii şi prin proliferarea acelui tip de „dezmăţ" pe care Cioran îl asociază invariabil cu „dezordinea individualistă". Pentru a construi acest raţionament, Cioran are nevoie de o serie de identificări, pe care le prezintă ca pe nişte adevăruri metafizice indiscutabile. Deoarece nu dă glas vocii colective, ci indivizilor, democraţia este contrariul organicităţii; ajungînd ea însăşi la voce proprie prin aritmetica exterioară a voturilor individuale, democraţia este agregată intern de un model mecanicist al lumii. Presupoziţia latentă a devalorizărilor pe care Cioran le face constă din identificarea democraţiei atît cu refuzul principiului organic, cît şi cu aplicarea la lume a mecanicismului.

Obţinem astfel cheia acestui tip special de discernămînt, care se legitimează prin refuzul simţului critic. Cînd vituperează împotriva democraţiei, Cioran recurge, potrivit opţiunii pentru clasa realităţilor cu potenţial ontologic ridicat (organice), la o identificare epistemologică tare: deoarece democraţia înseamnă pentru el „dezmăţul" mediocrităţii aritmetice şi triumful arbitrariului individualist faţă de vocea colectivităţii anonime, Cioran identifică toleranţa şi pluralismul cu triumful mecanicismului. Şi deoarece pluralismul reprezintă pentru el ofensiva mecanicului asupra organicului, Cioran îşi construieşte un argument de filosofia istoriei aparent irefutabil: în istorie, liberalismul conduce inevitabil la sleirea vitalităţii deoarece principiile fără de care el nu poate funcţiona (pluralism, toleranţă, parlamentarism etc.) ţin toate de seria mecanică a realităţilor cu potenţial ontologic degradat. Dimpotrivă, dictatura ar conduce la regăsirea surselor vitalităţii primare deoarece, crede Cioran, valorile şi procedeele ei fac parte din seria organică a realităţilor cu potenţial ontologic ridicat. Numai un nebun ar mai putea opta, *în cunoştinţă de cauză*, pentru liberalism, cînd e limpede ca lumina zilei că liberalismul implică în mod necesar devitalizarea instinctelor de afirmare şi sleirea ontologică. În cunoştinţă de cauză, pentru Cioran, însemna să iei ca de la sine înţelese identificările tari pe care el şi generaţia sa, îmbătată de seducţia totalitară, le făcea ca în transă. După cum se vede, tînărul Cioran era riguros, în ciuda retoricii sale tumultuoase. Voi încerca să arăt în continuare unde anume eşuează rigoarea sa, care nu era logică.

Organicismul de comandă

Am văzut cum funcţionează argumentul anti-liberal. Să vedem acum modul în care funcţionează argumentul în favoarea organicităţii dictaturii. Sunt epoci, numite de Cioran *„clasice"*, cînd lipsa de vitalitate a oamenilor nu se observă. Valorile dominante ale acelor timpuri, legate de promovarea individualităţii, sunt *„viaţa privată meschină"* şi *„libertăţile inutile"*. Dar, cînd acest nivel de vitalitate scade îngrijorător, singura soluţie politică de supravieţuire este „punerea naţiunii la teasc", adică dictatura. Ce este, pentru Cioran, dictatura? Spre deosebire de tiranie, căreia i se opune, şi care practică forme de autoritate rigide şi exterioare (adică mecanice), dictatura *„este o febră şi o tensiune"*, un *ce* irezistibil, dinamic şi fatal, *„o expresie a maselor, un flux anonim, o întruchipare a voinţei de convergenţă şi de putere a naţiunii"*.[8] Ei bine, cum se realizează „teascul" cerut de Cioran (căci procesul smulgerii din mediocritate nu pare a fi niciodată spontan)? Firește, prin violenţă, prin distrugerea adversarului şi prin fanatism. Cioran citează în sprijinul metodei sale pe Lenin, care susţinuse cu un prilej că, prin repetare exasperantă, lucrurile sfîrşesc prin a deveni organice. Soluţia politică este, deci, contrariul principiului gradual al reformei şi ar consta dintr-o organizare nemiloasă, obţinută prin promovarea intoleranţei. Acest organicist de comandă susţine hotărît că simpla organizare în batalioane de uniforme a tinerimii germane scuză din plin mediocritatea culturală a hitlerismului (pe care o recunoaşte fără ipocrizie). În sumă, alternativa la modelul mecanic al lumii (democraţia) nu este altceva, pentru Cioran, decît organizarea prin înregimentare. În mod practic, Cioran ne îndeamnă *„să reabilităm fanatismul"*, iar în cazul special al României propune lagăre de concentrare pentru eliminarea politicienilor democraţi.[9]

O dificultate nu doar logică

Ei bine, aici este o contradicţie. Sau dictatura este forma deplină a existenţei unui popor, şi atunci ea decurge organic din structura vieţii sale nemijlocite, ca un destin fatal (teză susţinută de Cioran în mai multe rînduri); fie dictatura trebuie impusă prin forţă şi intoleranţă (idee prezentă şi ea în mod frecvent la Cioran), dar atunci dictatura nu mai e nici organică şi nici fatală, iar chestiunea legată de „cine anume întrupează fluxul anonim al maselor?" e centrală, întrucît criteriul care o va distinge de tiranie va fi, în acest caz,

ANTET CARTEA CARE TE CITEŞTE!
„Marketingul ca război"
„Tratat de manipulare"

• Marketingul este un război în care concurenţa este duşmanul iar obiectivul este anihilarea concurenţei.
• Nimeni nu poate ignora războiul competiţiei comerciale.
• ***Trăieşte şi lasă-i şi pe alţii să trăiască* nu are ce căuta în războiul marketingului; în acest război nu se iau niciodată prizonieri.**

• Manipularea este o componentă esenţială a vieţii sociale.
• Fără ipocrizie, fără prejudecăţi, fără moralisme, să învăţăm cum să obţinem de la ceilalţi ceea ce dorim.

De multe ori EI te-au folosit.
Acum e rîndul tău să te foloseşti de EI.
Scopul tău contează!

Editura ANTET
Adresa redacţiei: str. Miron Costin nr. 9A; Bucureşti; Tel: 6175332
Pentru comenzi: O.P. 22 C.P. 285

pur academic. Cred că piatra de poticnire a teoriei politice propuse de tînărul Cioran constă în imposibilitatea de a *converti* clasa de obiecte cu potenţial ontologic diminuat în elemente ale clasei de obiecte cu vitalitate abundentă. Şi anume, voi încerca să arăt că, potrivit premisei de organicitate, la care Cioran nu renunţă niciodată, conversia propusă este contradictorie.

Am văzut mai devreme că democraţia fusese declarată iremediabil solidară cu un model mecanic al lumii. Ar fi trebuit, potrivit unei conversii bune, ca dictatura totalitară să poată fi în mod real identificabilă cu un model organic al lumii. Or, în acest punct, Cioran eşuează. Şi eşuează deoarece introduce în raţionamentele sale atît un concept inacceptabil al organicismului, cît şi un cult imoderat pentru vitalitatea primară. Din motive probabil personale, Cioran nu a putut vedea vitalitate decît în manifestările de forţă brută, în exploziile de intoleranţă, în epidemiile de fanatism; pe scurt, în exclusivism, violenţă şi primitivism. Avînd despre eficacitate concepţia brutală pe care a profesat-o, Cioran a fost constrîns să adopte pentru conceptul său de organic o interpretare voluntaristă şi, în ultim resort, mecanică. Despre ce este vorba? Ne amintim că, urmînd pe Lenin, Cioran credea că prin repetarea exasperantă a unei idei se poate obţine o realitate organică. Dar repetarea unicului nu poate fi, desigur, decît uniformă. În mod paradoxal, Cioran vedea în uniformizare expresia ultimă a organizării sociale dorite, aceea care constrînge energiile să fie convergente, să radieze forţă în concentrarea vîrfului de ac. Prin urmare, ce avem aici? O idee de convergenţă, obţinută prin însumare de repetiţii aduse la unic. Dacă democraţia era exprimată de Cioran prin aritmetica proastă a diversului, dictatura totalitară este reprezentată de el printr-o sumă liniară de identici aliniaţi. E limpede, acum, din ce motiv avea Cioran nevoie de cultul forţei brute: pentru a impune constrîngerea la unic şi a realiza alinierea identicilor. La el, în ciuda declaraţiilor contrare, nu vitalitatea organicului este descătuşată, ci explozia acelui tip de forţă care rezultă din aplicarea strictă a regulamentelor militare. Or, această forţă nu are nimic comun cu manifestările organice.

Pe de altă parte, Cioran este în mod evident adeptul *teoretic* al acelei antiteze dintre mecanic şi organic, care a apărut mai întîi la Kant, Herder şi Jacobi şi care a jucat un rol considerabil în filosofia romantică germană. Dar numai teoretic, deoarece soluţia sa practică este în mod clar mecanică. Într-adevăr, prin opoziţie cu *mecanic*, se zice despre un fenomen că este *organic* dacă desfăşurarea lui nu rezultă ca urmare a ceva exterior sau decurgînd ca urmare a unor acţiuni elementare simplu adiţionate, ci dacă el decurge dintr-un centru intern, potrivit unei acţiuni unitare.[10] Mai mult, în chimie, se zice că este organică o substanţă care, în natură, este elaborată numai de corpurile vii. În acest sens, organicul se opune principiului organizării prin regulament şi aliniere, deoarece acest principiu de organizare, prin chiar definiţia sa, nu poate fi decît exterior şi mecanic. Prin urmare, orice impunere exterioară aditivă este, potrivit definiţiei, neapărat mecanică. Astfel, în timp ce viaţa şi vitalitatea sunt cu adevărat organice, deoarece rezultă dintr-o evoluţie internă, organizarea impusă este neapărat mecanică, pentru că decurge dintr-un principiu extern. Or, cultul pe care Cioran l-a dedicat organizării impuse (*„organizaţia este un fel de divinitate“*), ca şi concepţia sa privind forţa ca aliniere de identici, îi califică teoria în rînd cu teoriile mecaniciste şi nu cu cele organice.

Or, ce înseamnă toate acestea? Pentru teoria lui Cioran, un lucru catastrofal: el eşuează să califice sub specie organică clasa obiectelor pe care le considera că posedă, prin definiţie, un potenţial ontologic ridicat. Întîi, pentru că ideea de dictatură pare a nu putea fi, oricum am descrie-o, *decît* mecanică (în mod ironic, mult mai mecanică decît ideea despre societatea liberală pe care şi-o făcea

Voltaire). Al doilea, pentru că operatorul de reciclare a clasei obiectelor ontologic degradate în obiecte ale clasei realităţilor pretins organice este puternic distorsionat de cerinţele unui voluntarism care deduce condiţiile adevărului din realizarea violentă a intoleranţei şi a fanatismului. Aceste două niveluri nu sunt epistemologic independente. Şi anume, un punct de vedere politic care exclude principiul toleranţei cade cu necesitate peste un model mecanic şi voluntarist de societate. Este locul unde eşuează filosofia politică a tînărului Cioran. La el, principiul intoleranţei este epistemologic anterior adeziunii sale la organicism, ceea ce îi interzice să regăsească organicul (situat de el în dictatură) prin negarea conceptului mecanic (de democraţie): dimpotrivă, negînd ceea ce el numeşte mecanica democraţiei, Cioran cade inevitabil peste o altă mecanică, a dictaturii pe care îi place să o numească totalitară. Acest raţionament pare a sugera că un model mecanic al lumii este în principiu solidar atît cu postularea principiului intoleranţei (în forma sa cea mai agresivă: reducerea forţată la unic), cît şi cu orice generalizare voluntaristă a principiului comenzii unice (*Führerprinzip*). Dimpotrivă, se poate arăta că postularea principiului toleranţei şi admiterea pluralismului trimit spre o zonă care nu mai este a mecanicului, chiar şi atunci cînd, ca în cazul lui Voltaire, sugestia de a o justifica mecanic există.

Concluzii

Am încercat să arăt că filosofia politică a tînărului Cioran este una sistematic îndreptată împotriva consecinţelor politice ale iluminismului. Argumentele sale sunt de două tipuri. Argumentul slab justifică opţiunea anti-liberală prin invocarea ideii că democraţia ar reprezenta o slăbire a vitalităţii instinctelor şi a voinţei de afirmare pozitivă a unui popor. Prin urmare, luînd ca temeiuri justificative opţiunea generoasă pentru eficacitate, vitalitate, creativitate, coerenţă socială etc., Cioran ajunge să respingă principiile liberale (între care, în mod explicit, toleranţa şi pluralismul) exact în numele valorilor prin care şi adepţii principiilor liberale justifică (în sens slab) toleranţa şi pluralismul, ca fiind surse de eficacitate, vitalitate, creativitate, coerenţă socială etc. Argumentul tare susţine că există un cuplaj ontologic strîns între principiile liberale şi clasa de realitate a obiectelor cu potenţial ontologic degradat, pe de o parte, şi între principiile dictaturii totalitare şi clasa de realitate a obiectelor cu potenţial ontologic ridicat, pe de altă parte. Astfel, valorile anti-liberale profesate de tînărul Cioran nu mai sunt consecinţe ale unei preferinţe „utilitare“ oarecare (valoarea „x“ este mai bună deoarece este mai „eficace“, mai „creativă“, mai „fertilă“ decît valoarea „z“), ci reprezintă somaţii lipsite de alternativă, deductibile din chiar alcătuirea lumii. Veracitatea intoleranţei, pentru Cioran, este întemeiată de faptul că, prin ea, ontologia originară a lumii este restaurată *şi* la nivel social-politic. Tînărul Cioran poate opta dezinvolt în favoarea fanatismului şi a intoleranţei deoarece are certitudinea că adevărul lumii este manifest, şi anume exact aşa cum îl vede el. Contrar opiniei comune, tînărul Cioran nu este un subiectivist: el nu ca subiect individual justifică acest adevăr, ci îl justifică anume prin depăşirea statutului accidental-individual al subiectivităţii. Pentru el, depăşirea accidentului individualităţii se face prin postularea posibilităţii adevărului manifest. Condiţiile epistemologice şi politice care fac posibilă percepţia lui sunt „fanatismul“, „intoleranţa“ şi „punerea naţiunii la teasc“. Social vorbind, condiţiile de existenţă ale adevărului manifest intră în fiinţă atunci cînd vocea fluxului anonim al masei începe să se facă auzită. În ce mă priveşte, cred că întemeierea tare a intoleranţei, aşa cum o formulează tînărul Cioran, este inconsistentă. Argumentul meu este următorul. Întemeierea lui Cioran stă sau cade împreună cu posibilitatea de a recicla obiectele cu potenţial ontologic degradat în obiecte ale clasei organice. Deoarece această reciclare constă, în esenţă, din „organizarea“ organicului prin procedee mecanice, e limpede că atît conversia ontologică propusă de el, cît şi conceptul său de organicitate nu sunt, de fapt, organice. În rezumat, filosofia politică a tînărului Cioran eşuează logic deoarece conceptul său de organicitate este contradictoriu. Cred însă că eşecul ei cel mai interesant este de natură epistemologică, deoarece justificarea în sens tare a intoleranţei (aşa cum a încercat-o el) pare a nu putea fi realizată *decît* în cadrul unui model mecanic al lumii. Convers, este foarte probabil ca orice justificare tare a toleranţei să pretindă postularea unui model imanentist şi organic al lumii.

NOTE:

[1] Emil Cioran, „Aspecte germane: De vorbă cu un hitlerist“, *Vremea*, 19 Nov. 1933.

[2] Emil Cioran, „Aspecte berlineze“, *Calendarul*, 5 Dec. 1933.

[3] Emil Cioran, „Revolta sătuilor“, *Vremea*, 5 Aug. 1934.

[4] Emil Cioran, „Apologia barbariei“, *Vremea*, 21 Mai 1933; cf. şi „Scrisoare germană“, *Calendarul*, 14 Nov. 1933.

[5] Emil Cioran, „Dictatura şi problema tineretului“, *Vremea*, 7 Oct. 1934.

[6] Emil Cioran, „Spre o altă Românie“, *Vremea*, 17 Febr. 1935.

[7] Emil Cioran, „Ardealul – Prusia României“, 1 Ian. 1941.

[8] Emil Cioran, „Dictatura şi problema tineretului“, *Vremea*, 7 Oct. 1934. E de observat că în teoria politică clasică tirania nu era decît o formă de „putere populară“, de vreme ce *„tiranul nu avea altă misiune decît aceea de a proteja poporul împotriva bogaţilor. Tiranul a început întotdeauna prin a fi un demagog, deoarece esenţa tiraniei constă în a combate aristocraţia“* (Numa Denys Fustel de Coulanges, *Polybe ou la Grèce Conquise par les Romains*, 1857, p. 11). În fond, la tînărul Cioran dictatorul totalitar joacă rolul clasic al tiranului descris de Fustel de Coulanges (aversiunea generaţiei lui Cioran pentru plutocraţie fiind la fel de mare ca şi ataşamentul ei pentru „masa anonimă“, pentru „fondul colectiv“).

[9] Emil Cioran, „Spre o altă Românie“, *Vremea*, 17 Febr. 1935. România care, observă oricine, a fost realizată cu asupra de măsură de comuniştii 15 ani mai tîrziu, cînd, din nefericire pentru ideile lui, Cioran nu mai era aici să se „bucure“ de frenezîile dictaturii totalitare.

[10] André Lalande, ***Vocabulaire technique et critique de la philosophie***, ed. 16, 1988, *s.v.* „Organique“, p. 723[8].

DIN SUMARELE VIITOARE

- *Interviuri cu **Eugen Uricariu**, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, **Alexa Visarion**, regizor, **Liviu Gaiţă**, director de programe la Fundaţia Internaţională de Management*
- *Rodica Palade: „Francofonia în Madagascar...“*
- *Dan Perjovschi: „Tel Aviv, Ierusalim şi Marea Moartă“*
- *Accesul la dosarele Securităţii (anchete)*
- *Lansare de carte: Bujor Nedelcovici – „Provocatorul“ şi „Îmblînzitorul de lupi“*
- *Florin Gabrea: MediaFest*
- *Nicolae Filipescu: „Tranziţia spre un capitalism sălbatic şi corupt în Rusia“*

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

Primele apariţii din septembrie
STEPHEN HAWKING
Visul lui Einstein şi alte eseuri
JOSÉ ORTEGA Y GASSET
Tema vremii noastre
HEGEL
Prelegeri de filozofie a istoriei

Joi 11 septembrie/ora 16, la sediul revistei «Orizont» din Timişoara (Piaţa Sf. Gheorghe 3), are loc lansarea volumului RENÉ GUÉNON / **Simboluri ale ştiinţei sacre**, în prezenţa Adrianei Babeţi, a lui Mircea Mihăieş şi Cornel Ungureanu. Participă traducătorii cărţii, Sorina Şerbănescu şi Marcel Tolcea.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitind la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– Israel	60 $	30 $	15 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

AL. ZUB

La dispariţia unui mare istoric: François Furet

S-a stins din viaţă, în miez de vară şi în plină glorie, unul dintre „monştrii sacri" ai istoriografiei: François Furet. Trecuse nu demult pragul septuagenatului, la 27 martie, în ultima-i primăvară, care a însemnat pentru el şi suprema consacrare la Academia Franceză. Prestigiul său era imens, pe seama studiilor dedicate Revoluţiei de la 1789, mai ales, iar în ultimul timp ca autor al unei sinteze asupra ideii comuniste în secolul XX. Două ipostaze esenţiale, strîns legate întreolaltă, menite să-i asigure o faimă dintre cele mai durabile. Moartea l-a surprins în plină căutare, cu „atelierul" pregătit pentru alte studii, într-un domeniu inepuizabil prin însăşi natura lui. Parcele i-au tăiat firul vieţii înainte ca distinsul istoric să-şi poată rosti solemna alocuţie sub cupola „nemuritorilor" şi în timp ce discuţiile produse de ultima lui carte, ***Trecutul unei iluzii***, erau încă în plină desfăşurare.

Un destin rotund, se poate spune, ţinînd seama de amploarea, diversitatea şi profunzimea operei, dar şi de parcursul său biografic. Undeva, François Furet evocase norocul său şi al generaţiei respective în raport cu economia breslei istoriografice. A avut noroc, în adevăr, dacă acest cuvînt poate avea sens în afara străduinţei omului de a se împlini. În cazul de faţă, avem de-a face cu un *curriculum* impunător, a cărui componenţă ştiinţifică stă în bun echilibru cu dimensiunea didactică. Specialist eminent în istoria modernă, profesor (un timp şi director) la *Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales* din Paris, el s-a distins îndeosebi prin studiile privitoare la Revoluţia din 1789, pe care le-a înnoit fundamental. A gîndi şi regîndi continuu revoluţia e îndemnul ce se degajă din numeroasele-i contribuţii, în cadrul unei hermeneutici care a ştiut să profite şi de achiziţiile altor discipline umaniste.

Istoria ca loc de refugiu pentru ştiinţele umane

Dacă *Penser la Révolution française* (1978) încheia oarecum un ciclu, sub semnul conceptualizării, ca program istoriografic, *L'atelier de l'histoire* (1982) reunea texte de reflecţie şi de metodă în mai multe registre, aceleaşi care se pot regăsi în mai toată opera furetiană. Primul adună eseuri despre situaţia actuală a discursului istoric, cu analize despre structuralism, istoria cantitativă, naraţiune, istorie-problemă, impactul etnologiei. Al doilea oferă sondaje semnificative în cultura clasică, în care se pot recunoaşte aceleaşi preocupări legate de carte, legitimarea istorică, civilizaţie etc. Următorul propune cîteva sondaje în spaţiul american, din secolul XVIII pînă la Jimmy Carter. În fine, cel din urmă fixează elemente de istorie iudaică, pornind anume de la unele studii recente şi de la obsesiile momentului: stînga franceză, sionismul, diaspora etc. Într-o Franţă a marxismului în expansiune, a psihanalizei şi a structuralismului, Furet înţelege istoria ca loc de refugiu pentru ştiinţele umane, cum o făcuse şi Braudel în la *Maison des sciences de l'homme*. Istoria, după opinia sa, descrie azi un cîmp de obiecte de cercetare practic infinit, definindu-se ca un ansamblu de reguli asumate şi apărate de practicanţii ei. Contrastul dintre elasticitatea unui tip de cunoaştere şi consensul unei meserii îi defineşte cel mai bine iradiaţia. Contestată adesea, ea rămîne încă instrumentul cel mai puţin nesigur de cunoaştere a contemporaneităţii.

Autorul n-a avut orgoliul să construiască un sistem. A publicat cărţi în colaborare, multe, iar cele scrise de unul singur apar mai curînd ca nişte asamblări secvenţiale, ilustrative, provizorii, ca elemente ce compun în adevăr un „atelier". Voia astfel să se sustragă „unanimismului" de la *Annales*? Să deschidă alte „şantiere"? Să legitimeze „decupajul cronologic" în raport cu sinteza facilă? Semnificativă îmi pare voinţa lui de extindere continuă a orizontului şi mai ales de a stabili un raport intim între istorie şi înţelegerea lumii contemporane, din care istoricul îşi extrage problemele şi raţiunea de a fi.

A doua mare contribuţie a lui François Furet, ***Le passé d'une illusion*** (1995), subintitulată, modest, „eseu despre ideea comunistă în secolul XX", este şi cea mai temerară, fiindcă autorul nu se mai ocupase de istoria secolului nostru şi a trebuit să asume un efort colosal de asimilare a datelor şi restituţiilor respective. Preocupat să explice cauzele pentru care sistemul sovietic a ieşit atît de neaşteptat de pe scena istoriei, Furet a trebuit să se raporteze, desigur, la orizontul secolului, să urmărească idei, evenimente, personaje de prim rang, cu o ştiinţă a analizei şi a punerii în scenă cum rar se întîmplă în domeniul său. *„Universul comunist s-a autodistrus"*, constată autorul, observînd că oamenii acelui sistem au trebuit să se adapteze la normele altui sistem. *„Lupta de clasă, dictatura proletariatului, marxism-leninismul au dispărut în beneficiul a ceea ce se credea că au înlocuit: proprietatea burgheză, statul democratic, drepturile omului, libera iniţiativă."* Este marele paradox la care am putut asista, la finele unui secol convulsiv şi tragic, ale cărui mizerii sînt încă departe de a se stinge.

Revoluţie şi contrarevoluţie

Dacă în 1917 a avut loc o *revoluţie*, ceea ce s-a întîmplat în Europa de Est peste şapte decenii e mai curînd o *contrarevoluţie*, menită a lichida un sistem de forme false, marea iluzie care a dominat aproape un secol lumea. Istoria acestui interstiţiu apare la Furet ca „trecutul unei iluzii", iluzia fiind un element constitutiv pentru epocă, legat de imaginaţia politică a omului modern. De ce a durat aşa de mult? *„Fiind credinţă în mîntuirea prin istorie, doar o infirmare radicală din partea istoriei putea s-o zdruncine, făcînd ca efortul de reajustare înscris în natura ei să-şi piardă raţiunea de a fi."* Un ciclu istoric s-a încheiat, destul de brusc, prin epuizarea substanţei, prin acea lipsă de energie lăuntrică fără de care sistemul nu putea să mai funcţioneze. Interesantă, pentru cine vrea să înţeleagă drama omului modern, e observaţia că *„ideea comunistă a trăit mai mult în mîntile oamenilor decît în realitate; şi mai mult timp în vestul decît în estul Europei"*. Ea decurge din utopia omului nou, mai veche încă şi cu durată imprevizibilă. Analistul „iluziei" comuniste şi-a pus destule întrebări, care sînt şi ale noastre, ele vor

continua să rodească, provocînd alte şi alte răspunsuri. Fiindcă întrebările sale se adresează unei materii inepuizabile, ale cărei forme se modifică mereu, potrivit cu viziunea, cu puterea de cuprindere şi de explicaţie a fiecăruia. Traseul imaginar nu e mai puţin însemnat (şi misterios) decît istoria reală. Descrierea acestui traseu, ca şi efortul de comprehensiune a istoriei ca atare, poate contribui la *„crearea unei conştiinţe istorice comune occidentului şi răsăritului Europei, atîta vreme separate, deopotrivă prin realitatea şi prin iluzia comunismului"*. E un bun îndemn, desigur, fiindcă din analiza celor două tipuri de experienţă se poate trage un profit nu doar cognitiv, ci şi unul comportamental. Trebuie să înţelegem „forţa mitologiilor politice", pentru a ne putea construi un spaţiu de libertate, oricît de precare, cum a făcut Furet însuşi, comunist în tinereţea lui, pînă la marea traumă a revoluţiei ungare, după care istoricul a ajuns imun faţă de *„investirea pseudo-religioasă în acţiunea politică"*.

Aceasta nu vrea să însemne că Furet s-a simţit, după 1956, *„au dessous de la mêlée"*, pentru a relua cunoscuta sintagmă, ci numai că el a rămas în afara unui angajament partinic, disponibil însă pentru acţiuni ameliorative. Schimbările produse pe continent la finele anilor '80 l-au găsit în plin efort de explicare a mitului Revoluţiei franceze, la bicentenarul acesteia, efort care i-a adus un prestigiu imens, nu doar printre istorici. El a devenit un simbol al discursului „revizionist", sub semnul regîndirii (***Penser la Révolution française*** e cartea care l-a făcut notoriu) şi un promotor al acţiunii de „drenaj" ce trebuie extinsă peste tot în zonele devastate de comunism.

Dacă *democraţia* fusese principiul contra căruia s-au ridicat totalitarismele acestui secol, tot democraţia putea deveni acum, la încheierea ciclului, o sursă de reflecţie novatoare, un antidot salutar. În numele ei, François Furet a inspirat şi condus o serie de colocvii pe tema democraţiei, pornind anume de la opera lui Alexis de Tocqueville, readusă în actualitate pretutindeni, sub formă de ediţii, comentarii, dezbateri publice. Împreună cu alţi specialişti în domeniu, istorici, filozofi, politologi, el a organizat reuniuni „Tocqueville" la Novi Sad, Praga, Bucureşti, Sofia, Moscova, Cracovia, Budapesta, Zagreb, Paris-Valognes (1991–1994), stimulînd reflecţii aplicate la fiecare segment istorico-cultural din amintita arie. Pe lîngă Furet însuşi, s-au rostit, pe această temă inepuizabilă, Cl. Lefort, J.C. Casanova, F. Mélonio, Ph. Raynaud, P. Kloczowski, S. Antohi, N. Djuvara, A. Pippidi, Ed. Noila, J. Kis, V. Penev ş.a., reflecţia tocquevilliană fiind adeseori asociată cu aceea a lui Max Weber şi Raymond Aron, gînditori prin care ea s-a şi apropiat cumva de noi.

Furet şi România

Acea serie de colocvii mi-a dat ocazia, în ce mă priveşte, să-l cunosc mai bine pe François Furet. Îi citisem cîteva cărţi şi l-am întîlnit apoi la Iaşi, unde a conferenţiat, pe 31 mai 1991, în Aula Bibliotecii Universitare, despre Revoluţia franceză, iar la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol", despre noile preocupări în istoriografie. I-am fost mai apoi oaspete eu însumi la *Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales*, unde am abordat, la rîndul meu, chestiuni de istorie românească în raport cu orizontul postmodernist al epocii. Mi-ar trebui mult timp să evoc întîlnirile cu el, scrisorile, volumele cu dedicaţii, semnele de prietenie personală şi de interes adînc pentru evoluţia postcomunistă a României. Ar fi nevoie de şi mai mult timp ca să conturez cum se cuvine personalitatea istoricului Furet, al cărui prestigiu a atins o cotă aşa de înaltă.

S-a întîmplat, ca şi în cazul lui Braudel, ca laurii Academiei să-l încununeze doar cu puţin timp înainte de a se stinge. Moarte prin accident, în ce-l priveşte pe Furet, proaspătul septuagenar, încă plin de proiecte, a cărui prezenţă în epocă, *en historien* sau ca atitudine civică, a lăsat urme de neşters. Vom avea nevoie de timp spre a-i asimila contribuţiile ştiinţifice, ca şi îndemnurile de ordin intelectual şi moral ce se degajă din activitatea lui în ansamblu. Urmele sale în România sînt numeroase şi ar merita, la rîndu-le, să fie „catalogate" sistematic, în semn de preţuire, de recunoaştere, dar şi spre a le potenţa ecourile benefice.

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

20 august 1997

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

DAN C. MIHĂILESCU

CRONICA DE CARTE

La scriitorul român

LIVIU MALIŢA
Eu, scriitorul. Condiţia omului de litere din Ardeal între cele două războaie.
288 pp., 12.000 lei, editura Fundaţiei Culturale Române

Salut la debut

Prostul obicei al multor edituri (despre care am scris aici, cu furie, nu o dată) de a nu-şi prezenta autorii pe coperţi sau în casete speciale te obligă să dai în bobi: cine e Liviu Maliţa? E octogenar, sau student? E la prima carte? E rudă cu, sau nu e? Mai trăieşte, sau cartea-i apare postum? Ce studii are, e sociolog, filolog, istoric? Unde lucrează? ş.a.m.d.

Presupun că-i vorba de un debut editorial. Presupun că autorul nu are mai mult de treizeci de ani şi că-i din Transilvania (lucrarea poartă dedicaţia: *„părinţilor mei, ţărani din Cîmpia Aradului"*). Iar dintr-un recent număr al revistei *Apostrof* aflăm de la zglobiul narcisiac Praetextatus că Liviu Maliţa a fost uns în vara asta cadru didactic la Universitatea din Cluj...

Mă rog, cel mai sigur lucru e valoarea în sine a cărţii. Un debut redutabil în istoria literară, sau în sociologia literaturii, depinde cum abordezi chestiunea. Meseriaşul va aprecia întîi de toate **abilitatea montajelor**, dexteritatea cu care sînt mînuite faptele, datele, citatele. Liviu Maliţa „ştie unde să se ducă" (adică la ce surse bibliografice), ştie să selecteze ceea ce, cu dreptate, presupunea că-i va servi de dovadă şi ştie **să manevreze** în consecinţă demonstraţia, ceea ce, cum vom vedea, e nu doar o calitate, ci şi un risc. Unul atrăgător-şi parşiv totodată. În al doilea rînd, supleţea şi dexteritatea beneficiază de reala **eleganţă a stilului**. Un istoric literar cu gust pentru calofilie, iată ceva foarte rar la noi. „Calofil" poate că-i exagerat spus, însă fraza lui Maliţa are logica limpede tip Manolescu, dar şi străluciri de cuţit şi diamant ca la Alexandru George. Format, presupun, la şcoala echinoxistă (Zaciu-Papahagi-Vartic-Pop, Ioana şi Liviu Petrescu), Liviu Maliţa cultivă în egală măsură documentaţia şi argumentaţia, factologicul şi expresivitatea.

De aici şi ciudata senzaţie de – cum să-i spun? – lejeritate stufoasă a cărţii. Din cît se aglomerează referinţele, din cît redundanţa ameninţă mai tare, dintr-atît e mai cursivă lectura şi chiar mai palpitantă. În final îţi dai seama că totul poate fi... la fel de bine şi invers (ori demonstrabil ca atare, cu aceeaşi eleganţă), însă spectacolul a meritat toţi banii.

Întrebări cu antecedente

Cînd **începe** scriitorul român? La cronicari sau la Sadoveanu, la Cantemir sau Rebreanu? Cînd se profesionalizează şi se sindicalizează el şi ce statut social i se (sau îşi) oferă? Ce pondere deţine mediul (geografic, familial, politic, istoric şi de breaslă) în modelarea insului respectiv şi care este, la români, raportul dintre misia socială a artei şi fuga în turnul de fildeş? E centrifug sau centripet scriitorul român? Ce va să zică complexele provinciei literare? Cît e meserie şi cît e ideal în lucrul său? (*„Prin aceeaşi tradiţie a Şcolii Ardelene, funcţia terapeutică şi de expiere colectivă a literaturii este disociată net de funcţia de delectare, scriitorului putîndu-i-se astfel atribui responsabilitatea poetului-tribun, aura mesianică."*) Cît e politică şi cît are voie estetica **să fie** în literatura Transilvaniei dinainte şi de după 1920? (*„Scriitorii au pregătit Unirea de la Alba Iulia"*, spune I. Lupaş, *„oamenii politici n-au făcut decît să iscălească un proces-verbal."*) Este, oare, mai respectabil scriitorul ca profesor? E ruşinos actul scrisului, precum actoria pentru fete? De ce-l atrage politica pe scriitorul român pînă la demenţă şi malformare de caracter şi de ce se lasă fascinat pînă la autodistrugere de ziaristică? Dar cum îi este publicul? dispreţuitor, adorator sau indiferent? Care sînt veniturile scriitorului (*„poezie, sărăcie"*) şi cine-i cumpără cărţile (şi, adesea, conştiinţa)? Ce-a fost Societatea Scriitorilor Români? Este obligatorie flatarea pînă la greaţă a Autorităţii, fie monarhică, fie republicană aceasta? Cum s-au legat elanurile progresiste ale scriitorilor gazetari cu invariabilul reacţionarism academic şi cu conservatismul universitar? De unde această vitală nevoie de enciclopedism şi – deci – de versatilitate sinucigaşă, profesional vorbind, la scriitorul nostru, „obligat" să tragă după şapte iepuri cu, totuşi, cele numai două ţevi ale armei? Cîtă energie a stimulat, dar şi cîtă a distrus, la noi, ca pretutindeni, instituţia Cafenelei literare, „spaţiul virtualităţii pure"?

Iată, mai în glumă, mai în serios cîteva din întrebările care glosează de la sine marginea acestor pagini. Să recunoaştem că nu meditâm toată ziua-bună-ziua la ele. Au trecut mai bine de două decenii de la cartea lui Leon Volovici despre ***Apariţia scriitorului în cultura românească*** şi vor mai trece încă doi, trei ani pînă ce Mihai Dinu Gheorghiu îşi va finaliza teza de doctorat, sinteza socioistorică asupra breslei scriitoriceşti în România. Cartea lui Liviu Maliţa face o bună legătură între acestea, corelînd teoreme din Pierre Bourdieu (*„economia bunurilor simbolice"*) cu concluzii din Paul Cornea şi date din ***Istoria editurii româneşti*** de N.Th. Ioaniţiu cu trimiteri la volume cu circuit strict specializat, cum e cazul cu ***Atitudini şi polemici în presa literară interbelică***, editat în cîteva sute de exemplare de Institutul „G. Călinescu" la Tipografia Universităţii Bucureşti, în 1984. În plus, aşa cum deja a subliniat Z. Ornea în cronica sa din *România literară*, Maliţa ştie să meargă şi la secţia de manuscrise a Bibliotecii Academiei, ceea ce, nouă, bătrînilor cu mai multe dioptrii, ne dă nădejdi înduioşate.

Mentalităţi politico-literare

Autorul îşi circumscrie modest aria de investigaţie: *„am încercat să reconstitui o imagine a scriitorului român din Ardealul interbelic, aşa cum se reflectă ea în propriile mărturii, culese în principal din marile reviste culturale ale vremii"*. Iar verdictele sînt nu doar limpezi, adevărate, ci şi percutant afirmate: *„lirismul social, conştiinţa morală şi civică, dublînd în permanenţă conştiinţa estetică, continuă să reprezinte pentru scriitorul ardelean interbelic sensul ultim şi valoarea supremă a muncii literare"*; *„Funciar, scriitorul ardelean nu este un spirit rebel. Nu este niciodată turbulent. Poate fi reformist, dar nu revoluţionar. Cu rare excepţii, el este, statistic vorbind, un biet mediocru. Cel mai adesea este însă conformist. Nu e de mirare că în Ardeal lipsesc scriitorii cu adevărat ireverenţioşi la adresa Puterii. Spiritul constructiv prevalează la el asupra spiritului demolator"*; *„Scriitorul ardelean cultivă discreţia în privinţa persoanei sale publice, reflex postbelic al vechii concepţii a scrisului ca apostolat* (...) *Aparţinînd în regulă unei prime generaţii de intelectuali, scriitorul român ardelean trăieşte încă, inconştient, în această mentalitate- comunitară ce caracterizează civilizaţiile agrare, fiindu-i parcă teamă să-şi asume o problematică marcat individuală"*.

Sună solid, nu-i aşa? Însă miza cărţii e hotărît mai mare, ea vizează scriitorul român generic şi dilemele lui dincolo de specificul publicului (franţuzit în Regat, ruso-francez în Moldova şi austro-ungaro-german în Transilvania, fiecare cu snobismul său literar, de natură a-i demobiliza constant pe bieţii literaţi autohtoni). Pornind de la furtunosul proces al ziariştilor de la 1919, acuzaţi de colaboraţionism germanofil ş.a.m.d., cînd scriitorul a slujit de substitut pentru o întreagă clasă politică, studiul propune paranteza interbelică (atunci cînd *„interogarea aproape obsesivă asupra statutului scriitorului este expresia unei societăţi neaşezate, pe cale de a se structura"*) drept creuzet al tuturor tendinţelor scrisului românesc, de la imperativul social-politic al paşoptismului, la primatul eliadesc al spiritualului, pînă către – dacă vrem – textualismul real-subversiv al postmodernilor optzecişti.

Pregnante pînă la a produce stupefacţie, concluziile se impun citate **in extenso**: *„Imperativ al societăţii moderne, profesionalismul reprezintă pentru scriitor simbolul unei resemnări modeste: un act defensiv, dar şi o ascezâ. De aceea, multă vreme, scriitorul român interbelic încearcă să-şi afirme profesia totodată ca o meserie şi ca o vocaţie sau măcar ca o misiune* (...) *Voinţa de a fi cu orice preţ «reprezentativ», de a-şi asuma misiuni şi roluri colective şi incapacitatea de a exersa un rol activ, o funcţie pragmatică, de a acţiona consecvent şi conştient, potrivit*

propriilor interese de ins social, reprezintă două faţete ale aceluiaşi simptom: refuzul maturizării şi cantonarea autoerotică în vîrsta de aur a romantismului artistic (...) *Scriitorul e o fiinţă utopică ce joacă mereu, fie că recunoaşte, fie că nu, jocul dublu al unei duble realităţi şi al unei opţiuni duale: egalitate şi excentricitate"* (pp. 166, 167, 189, 190).

Dar paginile de forţă ale cărţii sînt 226–230. Conştient de riscul masochismului nombrilist, Maliţa recunoaşte că toate metehnele scriitorului român sînt de întîlnit pe toate meridianele. *„Spirite excesive, biografiile scriitorilor apuseni sînt ele însele marcate de acte imorale, de alcool, adulter, droguri, corupere, inversiune, injurii, dezertări simbolice sau reale, declasări, profanări, demisii, minciuni, vinovăţii de tot felul."* Numai că *„excesele marilor scriitori apuseni moderni sînt determinate de o conştiinţă disperată, care încearcă exorcismul"*, în vreme ce *„scriitorii români* – cei moderni, fireşte – *aparţin, cei mai mulţi, uneori chiar şi cei mai mari, demonilor mărunţi. Le lipseşte grandoarea marilor culpe, experimentînd în schimb din plin infamiile meschine, deriziunea micilor laşităţi obişnuite.* (...) *Scriitorul român amoral? Nici măcar. El speculează doar asupra propriului imoralism şi se dedă, de cele mai multe ori, unui murdar negoţ moral. Fariseic, cultivă orgoliul de a propovădui pentru semeni doctrina etică, rezervîndu-şi voluptuoasa plăcere a indolenţei. Ignorînd semnificaţia gesturilor sale, implicaţiile, repercusiunile lor existenţiale, ignorîndu-se, în fond, în mod fatal pe sine, scriitorul român se refuză, cel mai adesea cu bună ştiinţă sau din nepricepere, revelaţiei şi convertirii. Personaj derizoriu, el rămîne nepermis de mult să populeze un peisaj al dezolării. Amoralismul lui, jucat sau autentic, nu traduce indiferenţa la puritatea morală, aşa cum neîncetat pretinde. El trădează neputinţa sa de a se instala în metafizic, fatalitatea sa specifică de a rămîne în interval, care, din păcate, în acest sens, este un spaţiu al imposturii"*.

Suprize şi riscuri

Te cam înfioară, ce-i drept, concluzia tînărului nostru şi tare ar merita ea o discuţie amplă şi răbdătoare. Fiindcă Mircea Zaciu are dreptate cînd subliniază în prefaţă **actualitatea** şocantă a multor afirmaţii de aici (*„chiar prezentul nostru care ne tulbură şi ne indignează atîta"*), cum e de exemplu cazul cu problema colaboraţionismului (p. 25), rivalitatea politicienilor faţă de scriitori (27), necesitatea construirii clasei mijlocii a elitei naţionale transilvănene (47), condamnarea gratuităţii, a estetismului, ca un *„act de părăsire a datoriei naţionale"* (53), definirea de către Rebreanu a României de după 1920 în termenii României... de după 1989 (p. 127, nota 7), relaţia lider oficial/lider de fapt în conducerea breslei sciitoriceşti (138, ceva de genul Macovescu *versus* Manolescu) ori, în fine, situaţia pasionalităţii autodisolutive din Societatea Scriitorilor interbelici, ca la Uniunea din anii '80 (p. 139 ş.u.).

Surprizele de acest gen sînt dublate de resuscitarea unor date precum: la 1926, din 425 de tipografii înregistrate în România Mare, 238 erau în Ardeal; Banatul, provincia cu cel mai mare număr de ştiutori de carte din România, p. 64; tiraje în 1925 (p. 80): sub mia de exemplare poezia, 1.000–3.000 proza şi 5–6.000 marile succese, adică exact ca în Occident; între 1930–1937 s-au publicat 425 de romane româneşti, *„adică mai mult decît dublul numărului de titluri apărute din 1853 pînă atunci"*, hazul funebru al Ministerului de Finanţe, care pune impozit pe scris, în 1935 (p. 96); un memoriu redactat de Cezar Petrescu prin care se cere „împroprietărirea scriitorilor" la 1923–1924; legile privind organizarea Casei Scriitorilor şi regimul pensiilor la 1939 (p. 160); statistica premiilor literare, p. 198 ş.u. şi cea privind audienţa cărţii în mediul rural de la noi, p. 203, ca să nu mai vorbim de utilitatea **anexelor** cărţii.

Riscurile, spuneam, sînt două: extrapolarea documentului şi lipsa contextualizării. Pe de o parte-i vorba de ispita de a credita în absolut un simplu fragment, de a lua, de pildă, ca literă de Evanghelie o anchetă literară, sau un pamflet, o statistică de moment, sau o manifestare umorală de tip C. Baltazar – şi a o extinde deasupra întregii epoci. Riscul generalizării pripite; de pildă, ancheta din 1929 citată la p. 93, prin care se incriminează voluptatea cititorului român faţă de romanul melodramatic, nu are de ce să veştejească imaginea lectorului dîmboviţean, fiindcă-n tot Occidentul situaţia era aceeaşi. Cît despre observaţia privind *„frecvenţa pseudonimelor în literatura română"* (p. 112), ca semn de neîncredere în validarea socială corespunzătoare actului literar, ea devine de-a dreptul caraghioasă (în care literatură nu „abundă" – dacă numai asta stăm să numărăm – pseudonimele?!?).

În sfîrşit, cred că Mircea Zaciu exagerează cînd vede în demersul lui Liviu Maliţa o dez-idilizare a epocii interbelice (Gheorghe Grigurcu a făcut, în acest sens, disocierile necesare în cronica sa din nr. 35 al *României literare*). Mai întîi, că aproape nimeni nu a supralicitat perioada cu pricina, ci doar i-a admirat firescul şi perfecta sincronizare cu Occidentul. Pe urmă, montarea surdinei la ţeava revolverului nu face nicidecum glonţul mai puţin eficace, astfel încît mulţimea nuanţelor şi abaterilor, a mizeriilor şi a cancanurilor maligne nu estompează amploarea, diversitatea şi, în special, soliditatea ansamblului interbelic.

Bine aţi venit în breaslă, dom'profesor!

ANDREI MARGA,
rector al Universităţii „Babeş-Bolyai"

Criza şi relansarea ştiinţelor umaniste

Pe măsură ce metodologiile precise de abordare, inspirate din ştiinţele „tari" (fizică, în primul rînd), au penetrat ceea ce, prin tradiţie, s-au numit „celelalte ştiinţe" sau, cu un termen vag, „ştiinţe umaniste", tabloul acestora a devenit tot mai confuz. Nu întîmplător mulţi oameni confundă „ştiinţele umaniste" cu „ştiinţele sociale" sau, în orice caz, la o chestionare, nu pot răspunde cu destulă exactitate ce sînt ele şi care sînt. În plus, progresele ştiinţelor experimentale, succesele indiscutabile ale metodologiilor inspirate de ştiinţele „tari", optimismul tehnologic ce le înconjoară şi care întreţine speranţa că aproape orice problemă are, la urma urmelor, o soluţie „ştiinţifică" şi, deci, „tehnică", toate acestea, aşadar, au creat şi întreţin impresia că, la limită, tradiţionalele „ştiinţe umaniste" sînt ornamentale. Ele par multora să ţină de o tradiţie care dă să moară, dar amînă în indefinit să o facă.

Pe de altă parte, viaţa oamenilor în societăţi oricît de complexe şi în oricît de mare măsură afectate de tehnologizare se dovedeşte a fi de nedespărţit de problematizarea libertăţii persoanei, a justiţiei accesului la bunuri, a adevărului în comunicare, a expresivităţii estetice. Nu avem încă nicăieri o definiţie culturală a vieţii umane, practicabilă, care să abzică de această problematizare. Iar odată cu problematizarea libertăţii, justiţiei, adevărului, frumosului, chestiunea unei „investiţii" umane în construcţia lumii şi, în fond, marea problemă a umanei subiectivizări a lumii pentru a-i imprima o formă corespunzătoare sensului înţeles al vieţii umane, se pun frontal şi, odată cu ele, „ştiinţele umaniste" nu numai că sînt legitime, dar chiar indispensabile.

Tentative de relansare a ştiinţelor umaniste

Între aceste repere generale, date de configuraţia culturală a timpului nostru, se întreprind azi multe tentative de a elucida şi relansa ştiinţele umaniste (*sciences humaines, humanities, Geisteswissenschaften*). Nu este cazul să le inventariem acum. Aş vrea – fiind ilustrative pentru întrebările care se pun privind situaţia şi perspectivele ştiinţelor umaniste astăzi – să evoc succint lucrări prezentate la conferinţa internaţională **Viitorul ştiinţelor umaniste în Europa şi America**, ocazionată de inaugurarea **Şcolii internaţionale de ştiinţe umaniste** de la Santiago de Compostela, în 30 iulie–1 august 1997 (...)

„Ştiinţele umaniste" sînt un termen ce acoperă o realitate sigură, cu graniţe îndoielnice. Umanioarele sînt suprapuse cu disciplinele ce încorporează poezia (Hazard Adams, ***Quest and Cycle***), cu disciplinele care au ca funcţie să-l ajute pe individ să înţeleagă un concept oarecare sau o normă a potenţialului uman şi să cumuleze un capital cultural în acest sens (Winfried Fluck, ***The Humanities in the Age of Expressive Individualism and Cultural Radicalism***), cu ansamblul compus din literatură, lingvistică, istorie, filosofie, teologie (Ciriaco Moron Arroyo, ***The Humanistic Discourse. Seven Points for Discussion***), cu acele discipline care dau componenta educaţiei în profilul profesionistului înalt calificat (Hugh J. Silverman, ***Framing the Liberal Arts in a Postmodern World***), în fine, cu disciplinele ce susţin formarea virtuţii publice a individului (Richard H. Weisberg, ***Santiago Program, Future of the Humanities***). Rămîn la opinia, exprimată şi în conferinţă, că graniţele ştiinţelor umaniste – care sînt, în fapt, în raport cu ştiinţele tehnice, cu ştiinţele administrative şi ştiinţele sociale, precum şi, fireşte, cu ştiinţele naturii – pot fi trasate cu mai multă precizie (iar, ca urmare, discutarea situaţiei lor poate fi mai productivă) dacă se renunţă la diviziunea tradiţională a ştiinţelor (inspirată, bunăoară, de Hegel, Comte sau Spencer) şi se îmbrăţişează diviziuni moderne plecînd de la sensul pragmatic imanent al cunoştinţelor. Foarte scurt spus, „ştiinţele umaniste" sînt acele ştiinţe ce stabilesc, în legătură cu sensul cultural asumat al vieţii, o ierarhie a valorilor, pe care ele caută să o facă plauzibilă şi să-i confere statut normativ. Ele nu pot fi pur descriptive, căci conţin asumpţii, nu pot fi curat explicative, căci încep cu comprehensiuni, nu pot fi formalizate complet, căci conţin valori pe care caută să le promoveze în contextele variabile ale vieţii.

Desigur, însă, că nu discuţia tehnică, inevitabil logico-metodologică, asupra acestor ştiinţe este acum imperioasă, cît diagnoza situaţiei lor. Mulţi analişti vorbesc de o „criză a ştiinţelor umane", pe care o descriu diferit, adeseori în cadrul unei evaluări a culturii contemporane. Hazard Adams indică un conflict, nu ca în timpul ***New Critics***, între poezie şi ştiinţă, ci acum între poezie şi teorie. Filosofia şi poezia (iar astăzi teoria şi poezia) acţionează plecînd de la asumpţii opuse asupra limbajului, iar în timpul nostru teoria tinde să lucreze plecînd de la asumpţii filosofice. Aceasta conduce la acte de interpretare care sînt eforturi la traducere traversînd insolubila diferenţă, subordonînd poezia altor forme de gîndire şi expresie (...)

Stanley Corngold (***The Humanities at the Millennium***) pune criza umanioarelor pe seama încetării acelui tradiţional şi istoricește foarte productiv „mit al imortalităţii culturale a Cărţii" şi, mai mult, în succesiunea dominării umanioarelor de idealul exegezei, în contrast cu epocile inovative, cînd acest ideal era înnoirea cunoaşterii. Winfried Fluck (***The Humanities in the Age of Expressive Individualism and Cultural Radicalism***), într-o abordare cuprinzătoare, vede aceeaşi criză sub cîteva feţe diferite. Mai întîi, *„transformarea condiţiilor instituţionale şi sociale ale unei profesii, care a trecut de la a fi gardianul autodesemnat al valorilor culturale la o* ***white collar profession****, cu presiunile ei proprii de distincţie profesională"*, al cărei indiciu clar este anvergura curentului antifundaţionalist din ştiinţele umaniste de acum. Apoi declinul teoriei din sînul umanioarelor de la statutul unei filosofii la cel al specializării profesionale. *„Ea* (teoria) *devine, de asemenea, o formă de capital simbolic, care este judecat nu după rangul său sistematic, ci prin potenţialul de a produce asertări puternice"*. Mai pregnant însă a intervenit un „radicalism cultural" ce tematizează „sursele culturale" ale dominaţiei plecînd de la asumpţia ubicuităţii „puterii" (ca o precondiţionare, prin mecanisme subtile, a percepţiei, a **pattern**-urilor lingvistice şi cognitive) şi alimentează o formă de **happy or angry anarchism** care diminuează importanţa şi prestigiul umanioarelor. În orice caz, „criza umanioarelor" înseamnă, practic, scăderea rolului lor în civilizaţia occidentală în comparaţie cu Evul Mediu sau Renaşterea. Ea se poate pune pe seama expansiunii culturii ştiinţifice, exploziei tehnologiei industriale, proliferării specializărilor înguste, formării mentalităţii tehnocratice, stabilizării modelului educaţional managerial. Dar principala sursă a crizei – după Winfried Fluck – rezidă în însăşi dezvoltarea recentă a umanioarelor, în mod exact în proliferarea a ceea ce Robert Bellah a numit „individualismul expresiv". Acesta se deosebeşte de *„individualismul economic prin aceea că, în locul muncii tenace şi a disciplinării, drept precondiţii ale realizării de sine a individului, intră acum «diferenţa culturală»"*. *„Eu cred* – precizează eminentul specialist german – *că tranziţia finală de la individualismul economic la individualismul expresiv este în centrul dezvoltărilor recente din ştiinţele umaniste – şi al problemelor de autodefinire, autorizare şi recunoaştere pe care le întîmpină aceste ştiinţe în prezent"*. Efectele sale sînt ambigue şi fac ca, în măsura în care umanioarele sînt irelevante pentru societate, în aceeaşi măsură ele devin utile individului în afirmarea lui de sine (...)

Diferite teorii asupra teoriilor

Ştiinţele umaniste sînt (sau, oricum, îşi menţin numele dacă sînt) ştiinţe şi presupun, aşadar, teorie. Dar însăşi înţelegerea teoriei este aici o problemă. Denis Donogue (***Theory. Theories and Principle***), cu impresionanta sa cultură, a argumentat distincţia dintre „credinţă" (belief) şi „teorie" şi, mai exact, dintre „teorie ca şi crez, viziune sau doctrină" şi „teorie ca heuristică", dintre „teoria orientată experimental" şi „teoria ca instituţie", şi a pledat pentru o teorie orientată spre ceea ce este determinat şi principal dependentă de experienţă, împotriva ipostazierii ei într-o „instituţie". *„Teoria ca instituţie este asemenea Teologiei sub un aspect: ea ridică pretenţii fundaţionale, ea pleacă de la fundament şi lucrează construind din sursă. Ea diferă de teologie doar prin aceea că nu are nimic de spus despre primele şi ultimele principii"*. Gary Shapiro (***Theory, Philosophy and Voice***) a arătat că *„nu putem înainta fără teorie şi că trebuie să împărtăşim o parte din suspiciunile că teoria poate deveni o întreprindere solipsistă, una care se află în primejdie să piardă adevăratul sens al mirării, care este adevărata origine demnă de a o avea"*. El a pledat convingător pentru instaurarea unei reale relaţii de învăţare, una din cealaltă, între literatură şi filosofie şi a deschiderii reale spre ascultarea diferitelor „voci" (...) Gabriele Schwab (***Positions and Topics in Contemporary Theory***) a observat că teoria criticii a depăşit concentrarea ei tradiţională asupra criticii literare şi filosofiei continentale, lărgindu-se spre „obiecte culturale" în sens cuprinzător şi interdisciplinaritate reală, şi a pledat pentru transcenderea teoriei concepută ca şi critică a Iluminismului spre *„o nouă dezbatere asupra eticii, care excede imperativele etice tradiţionale"*.

Forma intelectuală interioară a ştiinţelor umaniste, o formă apţă să depăşească „criza" actuală, este, de asemenea, o problemă crucială pentru umanioare. Virgil Nemoianu (***The Tradition of Christian Humanism: Relevance for the Present and the Future***) apără ideea că un „nou umanism", ce pleacă de la o „cunoaştere obiectivă şi completă" a culturii, are un „cadru de referinţă cultural" în „umanismul creştin". *„Poziţia mea* – scria el – *este aceea că umanismul creştin, departe de a fi o forţă izolatoare şi divisivă, poate şi trebuie să reprezinte o energie de împlinire a speranţei şi plină de semnificaţie pentru unificare şi creştere, una care caută interacţiunea cu alte religii şi alte orizonturi ale gîndirii"* (...) Tomislau Longinovie (***The Limits of Humanism: A New Vision for the Humanities***) a argumentat teza că *„singura cale de a ajunge la noile paradigme umaniste va fi aceea a abandonării căutării de esenţe naţionale sau etnice ce caracterizează anumite literaturi şi culturi, explorînd reţeaua influenţelor, acţiunilor şi percepţiilor mutuale ce constituie discursul istoric"*. Andrei Marga (***The Ambiguity of Cultural Relativism***) a pledat pentru depăşirea relativismului spre un *„universalism reconstruit"*, arătînd că *„relativismul susţine nu numai principiul dezvoltării de sine, ci şi respingerea acelor valori ce condiţionează atingerea acelor performanţe invidiate ale Occidentului"*. Mihály Szegedy-Maszak (***National or Comparative Literary History? A Central European Perspective***) s-a pronunţat pentru depăşirea „prăpăstiilor" (gaps) dintre cultură şi a arătat că *„proiectele colective pot fi o soluţie numai dacă ele trec dincolo de juxtapunerea contribuţiilor care sînt prea diverse ca material sau metodă pentru a sprijini o înţelegere interculturală"*. John Neubauer (***The Humanities and the Scientific Other***) propune strategii pentru depăşirea tezei „celor două culturi" – „umanistă şi ştiinţifică" – şi trecerea la o raportare reciprocă şi la „reintegrarea celeilalte". *„Sarcina teoriei în ştiinţele umaniste este astfel aceea de a depăşi prăpastia celor două culturi depăşindu-şi propriile lor frontiere şi absorbind alteritățile, mai curînd decît o întoarcere autoreflexivă asupra propriului ei domeniu."* (...)

Aceste luări de poziţie (împreună cu altele, pe care, din considerente de spaţiu, nu le pot evoca) au încecat să stabilească repere pentru **Şcoala internaţională de ştiinţe umaniste** de la Santiago de Compostela. Este – dată fiind complexitatea materialului şi ramificarea extrem de bogată a problematicii – dificil să fixezi, fie şi pe baza lor, un program foarte precis şi dogmatic. Se poate, însă, spune, aşa cum iniţiatorul Şcolii, Mihai Spăriosu, a arătat, că este vorba de pe acum de două opţiuni caracteristice. Prima rezidă în tentativa de a depăşi deopotrivă noţiunea totalizantă a identităţii, pe care o cunoaştem de la Iluminism şi idealismul german, şi conceptualizarea agonistică a „diferenţei", pe care o datorăm lui Nietzsche şi postmodernismului, într-o perspectivă nouă, alternativă la „mentalitatea organizată în jurul puterii". A doua este opţiunea „transcenderii frontierelor" – dinspre naţional spre cultura globală a timpului nostru, dinspre disciplinar spre interdisciplinar, dinspre artă spre ştiinţă, dinspre „centru" spre „margini", dinspre cultura şi teoria consacrată spre noile experienţe, dinspre monolog spre comunicare. Opţiunile sînt, evident, capabile să dea formă nu numai unei şcoli, ci şi unui curent de gîndire.

(*Subtitlurile aparţin redacţiei*)

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

Redactori: **IULIAN ANGHEL, RĂZVAN PAUL, ALIC MÎRZA, AURELIAN CRĂCIUN**; Grafician: **DAN PERJOVSCHI**; Contabil şef: **ALINA CORBU**; Şef serviciu marketing-distribuţie: **MIRCEA VLAD IONESCU**; Asistent marketing-publicitate: **MIHAELA CUCU**; Secretariat: **ADRIANA BOBEICĂ**

Difuzare, abonamente: **Constantin Sataila, Alexandru Petrea**; Operator calculator: **Lidia Cristescu**; Corectură: **Rodica Toader, Mara Ştefan**; Casierie, abonamente: **Mihaela Antonescu**.

Rubrici: ***ILIE ŞERBĂNESCU*** *(comentariu economic),* ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA, MARIUS BĂZU*** *(comentariu politic),* ***H.-R. PATAPIEVICI*** *eseu („Idei în libertate"),* ***DAN C. MIHĂILESCU*** *(cronică literară),* ***MAGDA CÂRNECI*** *(comentariu cultural),* ***IRINA COROIU*** *(cronică de teatru).*

Consiliul consultativ „22": MONICA LOVINESCU, VIRGIL IERUNCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22".
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76, e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: IULIAN ANGHEL

Număr tipărit cu sprijinul FUND FOR CENTRAL AND EAST EUROPEAN BOOK PROJECTS şi al FUNDAŢIEI SOROS

ISSN-1220-5761